

VIATA ȘI MINUNELE
 CUVIOASEI MAICEI NOASTRE PARASKEVEI, CEI NOUE ¹⁾
 ȘI
 ISTORICUL SFINTELOR EI MOAȘTE.

„Dobândirea dismerdărei cei revnitore de cele pământeste, înțelepțește trecându-o cu vederea, te-ai rădicat către lăcașurile dumnezeesti, și izvor al tamăduirilor ai lăsat credincioșilor pră sfințit cortul teu, Maica pră laudată, a Moldaviei lauda cea cinstită, și solitore sigură, Paraskevo, nu înceta cu ferbințala a ruga pre Christos Dumneđeă pentru noi toți“. (Tropariul compus de Govdela).

„Dar duhovnicesc dela Dumneđeu luand, Cuvioșa Paraskevo, și după mörte minunele tale strălucesc, și ostenințele tale cele pustnicești, și nevoințele, întru myr cu bună myrėsma s'au făcut, și tuturor le dai din destul bōlelor tamăduire, celor ce alergă cu credință la mormēntul tău“. (Stichira 1-a la Litie).

„Pilda înfrănarii și izvorul cel ne'ncetat al Moldaviei, carea izvorăște noianuri de vindecări, pre Dumneđeésca Paraskeva cu cucernicie să o cinstim“. (Megalinaria, la finele cărții cu slujba Sf. Paraskevei. edit. 1841. Iași).

¹⁾. Se numește „cea nouă“ spre deosebire de altă sfântă Paraskevă veche, cunoscută sub numire de Cuvioșa muceniță Paraskeva, carea a pătimit în viacul al 2-le după Christos, și pre carea Biserica o serbeză la 26 Iulie.

Cuivósa Paraskeva, ale cărei Sfinte móște se afla în fosta Capitală a Moldovei—Iasi, tot-déuna, în curgere mai bine de 700 ani, a fost venerată și închinată ca o sfințenie netăgăduită și adeverită prin minuni sevêrșite asupra celor ce năzuesc cu credință și cu rugăciune la mijlocirea și solirea ei cătră Dumneđu Tatăl îndurărilor. Țările, pe unde în curgerea viacurilor au fost purtate și reținute sfințele ei móște, Tracia, Bulgaria, Muntenia, Serbia, Moldavia, și popórale lor: Grecii, Bulgarii, Români, Serbi, proslăvesc de o potrivă pomenirea acestei Sfinte și veneréză móștele ei. In tóte aceste țeri se află o mulțime de Biserici consacrate Sfintei Feraskevei, carea la popórale slave sudice pórtă numirea de „Sf. Piatcă“, éra la Români—acel de „Sfânta Vineri“, care amândóne, atât cel slav, cât și cel român, nu sînt de cât traducere a grecescului Παρρασκεβή. In București și în Iasi sînt chiar ulițe, care pórtă numirea de „Sfânta Vineri“, fiind megieșite cu Bisericile dedicate Sfintei Vineri, adică Sf. Paraskevei.

Venerația cătră Sfânta Paraskeva și cătră móștele ei la tóte popórale din peninsula balcanică provine și de acolo, căci, precum vom videa din noțiunile istorice, ce vom publica mai jos despre viața ei, ea este originară din Tracia, dintr'un sat anume Epivatele (Επιβατι), unde s'a și sevêrșit. Sfințele ei móște, după ce prin minuni s'au proslăvit, au fost aședate în Biserica Sfinților Apostoli din Epivate, și au fost acolo până la timpul, când a domnit în imperiul româno-bulgar regele Ioan Asan II-le. Acesta le a strămutat în Târnov capitala imperiului seú, și le-a aședat cu mare cinste în Biserica catedrală a Maicei Domnului din acel oraș. După sfărămarea regatului bulgar de Turci, Sultanul Baiazit, cunoscând stima și venerațiunea creștinilor cătră Sfințele móște ale Cuivósei Paraskevei, le-a dăruiit lui Mircea Vodă Domnul Valachiei, carele le-a transportat în țera sa. Aici Sfințele móște nu au stat îndelung; căci Baiazit, măriindu-se pe Mircea și pe Români pentru că se aliase cu principii Europeni în contra lui, după vic-

toria dela Nicopole Sultanul manios a trecut în Valachia o a devastat, a luat sfintele móşte și le-a dat Anghelinei, Knéghinei Serbiei, cărea le-a dus în Serbia și le-a aședat în capela palatului seú din Belgrad. Când Turcii s'au máníat pe Sêrbí, pentru desele lor rescóle împreună cu Ungurii contra Turcilor, și au cucerit de istov Serbia, în anul 1521, atunci Sultanul Suleiman I-ú, cu alte prădi luate din Belgrad și din Biserici au luat și móștele Sfintei Paraskevei și le-a transportat la Constantinopole, unde a fost vëndute Patriarhiei cu o sumă mare de baní. In Biserica Patriarchiei au stat Sfintele móște mai bine de 100 ani, până în anul 1641, când ele au fost cumpérate iar cu mari sume de baní, plătite patriarchiei și guvernului Turcesc, și transportate cu mare cinste și aședate în nóua Biserică a Sfinților Trei-Ierarchi, zidită de acest Domn mare în Capitala Moldovei Iași, unde ele se află până astă di,enerate și închinat de toți chreștinií ortodoxi din România și din țerele limitrofe.

Diua de 14 Octombrie, când se práznueste sfânta Paraskeva, este o di de mare serbátore în tótá România, și poporul o numește „Vinerea cea Mare“. Toți chreștinií din capitala Moldovei și din satele învecinate, vin în acea di, de diminéta până séra, spre ași depune rugăciunile lor la racla cu móștele sfintei Paraskevei, și a dobândi dela ea folos sufletesc și trupesc în nevoile lor.

Religiositatea poporului se nutrește prin nenumeratele minuni, ce produce credința celor ce năzuesc cu evlavie și cu dragoste chreștinescă la întervenirea sfintei Paraskevei. Ori-ce nenorocire, publică sau privată, se alineză prin rugăciunile depuse la racla sfintelor ei móște. De se întemplă secetă, bóle contagióse, care sparie poporul, toți alérgă la ajutorul ei, fac rugăciune și procesiuni cu sfintele móște, purtându-le prin oraș cu cinste mare. De se întemplă cuiva vre-o scârbă, vre-o nenorocire, credința îl îndémná să a lerge la racla cu sfintele móște ale Cuviosei Paraskevei și a severși acolo paraclisul obicínuit, care esprimă credința

și evlavia creștinului orthodox către puterea cea mare, ce este hărăzită de Mântuitorul Christos acestei mari sfinte, carea totă viața sa din pruncie o a jertfit Mirelui seî Christos, seî precum se exprimă Tropariul ei, pus în fruntea acestei biografii, „*Înțelepțește a desprețuit dobândirea dimerdariî ceî ravnitóre de cele pămênțești, s'a rêdicat, încã trând în viața acésta, câtrã lăcașurile cele dumneđești, și a lăsat credincioșilor pre sfînșit cortul, adică trupul seî, mósțele sale cele sfinte, ca un izvor de tamaduiri.*

Sfânta Paraskeva în tóte viacurile, de când mósțele ei s'au proslăvit în țerele balcanice, de apururea a fost renumită pentru multele minuni, ce au reversat asupra celor ce o au rugat cu credință, nu numai la mósțele ei, dar în ori-ce loc s'ar fi aflat rugătoriul cel zelos către ajutoriul ei. În slujba seî acolutia Cuvioseî Paraskevei, carea nu să știe de cine anume și când este compusă, dar de sigur că e cea mai vechie și de mai multe sute de ani, și carea este pusă în mineele române (edit. de Némțu. a. 1846), în stichira întăea de la litie cetim: „*Dar duhovnicesc dela Dumneđeî luând, Cuvioșa Paruskevo, și după mórte minunele tale strălucesc, și ostenințele tale cele pustnicești și nevoințele, întru myrû cu bună myrëzmă s'au prefăcut, și tuturor le daî din destul bólelor tamaduiri, celor ce alergă cu credință la mómântul teî.*“

Spre părere de reî, la noi clerul nu este deprins a înscrie în o anume condică minunele ce ne'ncetat se sevêrșesc prin rugaciunile credincioșilor la racla sfintelor mósțe ale Cuvioseî. Acésta ar fi un mare monument rêdicat spre slava sfinteî, carea este lauda și slava țerei nóstre și a némuluî nostru românesc, cu deosebire a Iașilor, unde aproape dóue viacuri și jumetate se odichnesc aceste sfinte și neprețuite mósțe.

Unul din cei din urmă poeți, ce au compus imnuri bisericești în cinstea Sfinteî Paraskevei, negreșit pe la finele viacului trecut, adresându-se către Iași, capitala Moldaviei, o felicită cu următoarele cuvinte: „Bucură-te în Dom-

nul cetatea Moldaviei, în sinurî fiind cortul Cuiviosei, ca o avuție ne cheltuită, pentru carea bine-cuvântându-te Domnul tîu, te au umplut de tot felul de daruri, ca în tine bolnavii vindecare prin trînsa iau, sāraciî câştigarea, căletorii pre mare—cîrmuire sigură,  ră cei întru  mpresurările vieței se izbăvesc de t tă primejdia, și cei r sboiți află ajutoriu și tarie, cei în necazuri—m ngaiare, și cei învinși de desned jduire, se ușur z  cu n dejdele m ntuirii, cu credința și cu dorința ating ndu-se de țer na aceștea. Prin ale c rnia soliri, Dumne deule, cetatea ac sta păzește-o în pace,  nalt nd cornul drept-sl vitoriului t u popor, și tuturor dăruind m ntuire sufletesc  și mare milă”.

(Slava, la stichovn . Ved  slujba sfintei, tip rit  în Iași. 1841, elinește și rom nește, cu bine-cuv ntarea Mitropol. Veniamin).

D oue filade s u broșuri, cu slujba sfintei Paraskevei, am nd ue tipărite în Iași, una elinescĭ, din anul 1817, alta elino-rom na din anul 1841, citată mai sus, în proimiele s u prefețele lor, vorbind despre minunile ce se sev rșesc la m ștele Cuiviosei Paraskevei, se exprimă așa :

„Din tradițiune avem povestiri de multe minuni sev rșite de Cuivioșa în anii cei dinaintea n str , pre care nu s’a sirguit cineva și ale publica, spre lauda lui Dumne deu, carele slăvește pre sfinții sei.  nc  și în zilele n stre nu continește a face minuni celora ce cu credința alergă la d nsa. C ci c ți neputincioși au evlavia la sfințele ei m ște, alerg nd cu credința, s u din acoperemintele, puse la capul cel sf nt al Cuiviosei, luând și purt nd, dob ndesc vindecare. Și la neploare, s u la altă nevoie mare, f c nd litanie mare chreștini  orthodoxi cu sfințele m ște, nu se lipsesc de cerere.  nc  și în patria ei Epivatele, unde, precum se spune, casa ei părintescă s’a prefăcut în Biserică pe numele ei, Cuivioșa face prea multe minuni, din care adăogim aici una mai nouă, povestită de Epivateni Archimandritului Serafim, fost Egumen în anii trecuți al Monastirei Sfinților Trei-Ierarchi din Iași, când a trecut

prin satul Epivatelor, în luna lui Martie: La anul 1811, Februarîu în 6, s'a făcut pe mare furtună mare, suflând vînt de mîedă-nópte cu mult omăt și s'aîi perdut corăbii multe pentru covêrsirea vîforului. O corabie mare din Chios ancorase în liman cu trei ancóre, în dreptul Bisericeî Cuvioseî; se redicase dóue ancóre și rămăsese numai una, aceștea rumpându-se funia, rămă ese numai una sétu dóue vițe senátose. Eară corăbierii, vedënd primejdia prea videratã, și desnădejduindu-se pentru mântuirea lor, au chiebat în ajutoriú pre Cuvioșa Paraskeva, plângënd din tótã inima, și dupã puțin s'a arátat Cuvioșa pe pupã, adică partea din dèrept a corabieî, îmbrăcata în negru și țîind cinstita cruce, pre carea o au vedút a vidoma atît căpitanul cât și cărmaciul, fiind ei în partea denainte a corăbieî, și era ca la al 8-le cias din nópte. Și le-a dis Cuvioșa: Nu vè temeți, că continește vîforul degrab. Și îndatã, o minune! a încetat. Eară făcându-se diminéța, au eșit corăbierii la uscat, și au venit la Biserica Sfintei se facă paraclis, și vedënd icóna Cuvioseî de departe, a dis cărmaciul căpitanului: Eatã muierea ce ținea crucea! Acésta e ceea ce a venit nóptea în corabie! Așa e! a dis căpitanul, acésta e de bună sémã! Și au făcut amândoi metanii cu lacrimi, și îmbrățășind icóna Cuvioseî o saruta. Și un Turc, corăbierii din cei din corabie, vedënd icóna, dicea și el: Acésta era femeea, pre carea o am vedút nóptea în corabie. Decî, făcând paraclis, au dat la Biserică 50 lei, făgăduind că vor trimite încã și alte 500 lei“.

Autoriul, necunoscut (negreșit vre-un dascal din Academia domnescã din Iași) al prefeteî dela ediția elinã din anul 1817, prefatã reprodușã și în ediția elino-romãna din anul 1841, închee prefatã sa și spunerea despre minunatele lucrãri ale Prea Cuvioseî Paraskeveî cu aceste cuvinte la adresa Moldoveî: „Decî fericitã-î Moldavia avënd o vistierie ca acésta, și scãpare sigurã la tótã nevoia; cá prin solirile Cuvioseî de multe ori s'a izbãvit de nãvãliri resboinice, de bóle perdetóre, de ciuma, de arșitã îndelungatã și

de alte cumplitii supraventite, cu ale căreia rugăciuni să ne izbăvim și noi de viacînica muncă, și să ne învrednicim împărăției cerești. Amin“.

Dar corona tuturor minunelor Sfintei Cuiviosei Paraskevei și a marelui puteri Dumnezești ce posed sfintele ei mōște, spre întărirea credinței și spre slava Bisericei noastre orthodoxe și spre înfruntarea tuturor necredincioșilor și ereticilor, de care abundă viacul nostru și țera noastră, este următōrea minune esttraordinară și nepomenită în analele Bisericei noastre române. Acēstă minune mare s'a sevērșit în 1.0ptea dela 26 spre 27 Decembrie a anului trecut 1888, minune, carea a uimit pe toți lăcuiitorii Iașianî, și carea ca fulgerul s'a respândit în tōtă țera prin jurnale și prin spunerea celor ce o au vėdut cu ochii lor propiū. Credincioșii și necredincioșii din oraș și poporul de prin prejur au aler-gat să se încredințeze vėdend cu ochii lor minunata izbăvire de ardere a sfintelor mōște și să se închine lor și să rōge cu îndoită căldură pre sfânta și făcătōrea de minuni Cuivōsa Paraskeva, carea protege și poslăvește sfânta noastră credință orthodoxă, înălțându-o mai pre sus de tōte bārfelele și hulele filor viacului acestuia, al căroră-Dumne-deu este numai pāntecele lor, őră tot ce nu desfătēză plăcerile lor animale este hulit și defăimat.

Eatā faptul narat de cei însuși-vėdetorî:

Înainte însă de a descrie minunea, trebuie să dăm őr-care lamuriri despre pozițiunea în carea se afla înainte de minune și în timpul minunei mōștele Cuiviosei Paraskevei.

Din timpul lui Vasilie Vodă, carele a adus în Iași sfintele mōște dela Constantinopole, ele s'au păstrat cu cinste întru un loc anume preparat, lângă pāretele din drēpta Bisericei, aprōpe de strana mare. Acolo pe un pedestal de marmură sta racla cu sfintele mōște. Racla era de lemn, îmbrăcată cu argint, și cu un capac, carele se încuia, și se discuia numai spre închinarea credincioșilor, ce se adunau în Biserică la rugăciune. Racla era acoperită cu un acoperemēt de ștofă.

Biserica Sfinților Trei-Ierarchi din Iași, zidită de Vasilie Vodă este o adevărată capodoperă de arhitectură și sculptură; ea în România rivalizază cu renumita Biserică a lui Négoe Vodă dela Curtea de Argeș. Acest monument precios în curgere aprópe de dóue viacuri și jumătate, espus la o mulțime de catastrofe întemplate în Iași și adeseori deteriorat prin incendiuri și cutremure, deși tot-déuna a fost reparat, dar cu trecerea timpului a devenit necesară o restaurație radicală. De acea guvernul, acum de vreo 4 ani de zile, a hotărít să se începă restaurația, și a desemnat pe fie-care an câte o sumă de bani pentru continuarea treptată a restaurațiunei. Restaurarea se face sub conducerea D-lui Lecomt de Nouil, restauratoriul și al Bisericei dela Argeș. Pe dinafară acum templul Sfinților Trei-Ierarchi este cu deseversire restaurat, remaínd încă ne gata interiorul.

Când s'a început restaurația Bisericei, s'a socotit de cuviință a se improvisa o capelă în interiorul Monastirei, unde să se păstreze catapetézma, odórale Bisericei și sfintele móște ale Cuviosei Paraskevei. Capela acésta s'a instalat într-o sală spaciósă, carea se numește sala gotică, fiind că este de formă gotică, cu bolte ascuțite și rezemată pe colóne cu arcade. Acéstă sală și cu odăile ei este singura zidire păstrată, afară de Biserică, dintre edificiele monastirei, zidite de Vasilie Vodă. Eu cred, că la început ea a servit de trapeză a Monastirei. În timpurile din urmă acolo fusese instalată o scólă primară, apoi scóla normală de învățatori sátești.

Strámutându-se deci aici provizoriu móștele Cuviosei, s'a aședat racla pe un catafalc improvisat din lemne de brad. S'a dat salei formă de Biserică, aședându se la un capét parte din catapetézma, cu icónele împărătesci, cu ușele lor și cu sfeșnicele; érá pe la părete s'aú aședat strane, în boltă policandru; lângă móștele sfintei s'a pus un sfeșnic de lemn cu făclie, carea se aprindea în timpul rugaciunei. Preoții serviau acolo utrenia și vecernia în tóte zilele și

severşiaŭ paraclise la móştele sfinteŭ pentru credincioşii ce veniaŭ acolo să-şŭ depună rugăciunile şi credinţa lor în puterea cea Dumneđeescă a sfintelor móşte. Totul a mers bine în curgere de vreo 4 ani.

- Venim acum la descrierea marelŭ minuni, cu carea din nou şi în modul cel mai solemn Sfânta Paraskeva s'a proslăvit pre sine şi móştele sale, dândune o nouă dovadă despre tăria credinţei nóstre orthodoxe în cinstirea Sfinţilor, a icónelor şi a Sfintelor lor móşte, credinţă, carea compune una din dogmele fundamentale ale orthodoxiei nóstre, credinţă sfinţită şi proclamată de tótă Biserica icumenică a Răsăritului şi a Apusului la al 7-le Sinod icumenic, ţinut în Nikea în viacul al 8-le, când s'a înferat pentru tot-deuna eresul şi nemernicia iconomachilor.

În séra dela 26 Decembrie trecut, făcându-se vecernia obicnuită în capela cu sfintele móşte din Monastirea Trei-Ierarchilor, din nebagarea de sémă a servitorilor bisericestŭ, a rémas aprinsă făclia din sfeşnicul de lângă racla cu sfintele móşte, capela s'a închis şi toţi s'au dus pe la casele lor. Între acestea, făclia rémasă aprinsă, fiind, dupre starea nenorocită de astađi a fabricaţiei luminărilor de cėra, compusă din materialuri false, őră nu din cėra curată, s'a muiat, s'a scurs, feştila ei a căđut aprinsă pe sfeşnicul de lemn, acesta s'a aprins, a ars, a comunicat focul la acoperemėnturile de stofă, ce înveleati catafalcul de lemn, pe care sta racla cu sfintele móşte, a ars catafalcul, prefăcându-se tot în o grămadă de cėrbuni, de asupra căroră sta racla cu sfintele móşte. Din acėstă causă s'a topit şi o parte din argintul, ce îmbrăca racla, s'a carbonisat şi racla de lemn în carea sta móştele, a ars şi capacul raclei, lăsându-se pe sfintele móşte. Acestea însă au rémas intacte, deşi încungiurate de foc în curgerea unei noptŭ întregŭ: căci acest incendiŭ fusese neobservat de nimine până adouăđi la 7 őrē de diminėţă, când l'au observat mai înainteŭ elevii dela scóla normală din Monastirea Sfinţilor Trei-

Ierarchi, căci acea scólă continuă încă a funcționa în Monastire, ocupând fóstele case egumenești.

Dânduse alarma, au început a alerga toți din tóte părțile cu spaímă la locul desastrului, preoții Bisericei, pompierii, poliția, administrația civilă și Bisericescă, poporul de tóte clasele, și toți fură uimiți precât de incendiul în-tâmplat, cu atâta mai mult de miraculoasa scăpare a sfințelor móște, care au ramas neatinse cât de puțin, deși în curgere de mai multe óre au stat pe o grămadă de jă-ratic, și întru o atmosferă, rēdicată până la gradul, că a topit steelele cu care erau acoperite portretele ctitorești, ce sta atârdate pe un părete a capelei.

Să ascultăm acum pe un martor ocular, carele ne descrie evenimentul acest miraculos în jurnalul *Curierul* din Iași, dela 30 Decembrie:

„Marți diminéța, la 27 ale curentei (Decembr.), a treia di după Crăciun, fiind serbarea ánteiului Martir Stefan, tótă lumea s'a deșteptat în vuetul trompetei de incendiu. Ca o scântee electrică a strébătut în tóte părțile vestea, că móștele sfintei pré Cuviosei Paraskevei sînt în foc. Tótă lumea se dirigia cátră ruinele din Monastirea Sfinților Trei-Ierarchi. Aicea focul se vedea declarat în sala gotică a lui Vasilie Lupul, unde pompierii căutaú sa'si facă datoria.... Aici se păstrau móștele Sfintei Pré Cuviosei Paraskevei, dinpreună cu tóte icónele, catapetézma, portretele ctitorești și tóte anticitățile, cu argintăriile, vestmintele și stofele, care au împodobit Biserica Sfinților Trei-Ierarchi dela Vasilie Vodă Lupul și până în zilele nóstre..... Era nedescriptibilă durerea tuturor numeróselor iniini pióse, care videau flacările focului mistuind cele mai scumpe suvenirii din trecutul nostru civil și bisericesc. Alătura cu pompierii strébătând și alte persóne pióse în láuntrul sălei boltite, bucuria tuturor au fost nedescriptibilă, când s'a putut constată, că teribilul element din fericire se localizase numai întru o parte, și încă nu apucase a cuprinde tot interiorul salei boltite.

Cu tóte acestea spațma și îngrijirea tuturor era fórte mare, când au observat, că focul era concentrat tocmai în partea, unde erau depuse móștele Sfintei Pré Cuvioșei Paraskevei, al căreia sicriu nu se mai vedea din flacări și jărătic. Sicriul cu móștele Sfintei, dela stramutarea lor aici, fusese depus pe un mare pedestal improvizat din scânduri și alte lemne gróse, împregiurul căruia se aflău mai multe străni, și alte obiecte combustibile, care acum tóte, fiind mistuite de foc, formați o movilă mare de jărătic, și resturi arđēnde, în mijlocul cărora sicriul Sfintei Paraskevei, ars de giur împregiur de flacări, topite și corogíte fiind de pe el grósele table de argint, partea lemnósă (a raclei) devenise și ea cărbune; érá îmbrăcăminteá interná a sicriului compusă din stofe,—formând de giur împregiur un feliu de pătură scrumósă, cuprindea în mijlocul seú corpul Sfintei Paraskevei. Mirarea tuturor și bucuria a fost neșpusă, când, împraștiinduse jărăticul și desfăcânduse acel trunchiú de serum și de material ardind, au apărut din mijloc móștele Sfintei Pré cuvioșei Paraskevei cu totul întregi și nevătamate de puterea focului, ne atinse fiind de foc nici însuși stofele, cu care sînt înfășurate. Sfintele móște, luănduse imediat de cătră preoți, așa înfășurate cum erău, cu o ștofă de mătasă cu flori aurii, și cu mai multe peceți din vechime aplicate pe la cusuturi, întregi precum au fost înainte, și cu frumósă coronă de pe cap, acum ínse afumată, au fost depuse în însuși sicriul acel vechiú de lemn, cu care ele fusese aduse aici în țeră de cătră Vasilie Voevod, sicriú, carele până acum s'a păstrat între anticitațile bisericești ale Monastirei Trei-Ierarchilor. Cu acest sicriú improvizat sfintele móște s'au depus în altariul paraclisului format din sala Vasiliană, unde se pot vedea de tótă lumea, liberă ale visita.

Nu póte fi fără o mare însemnătate acéstă neașteptată mântuire de foc a sfintelor móște, cu care împreună au scăpat de perdere tóte odórale și anticitațile Sfinților Trei-Ierarchi, depuse în acelaș loc cu sfintele móște. Focul deși

s'a localizat, dar prin puterea sa, carea mistuia tot grosul material combustibil, aflator pe lângă sicriul Sfintei Paraskevei, a fost atât de puternic, în cât împregiurul seii de o parte zidiul era foarte înferbântat, de alta parte catapetézma, la o distanță mare, coșcovită; policandrul, iarăși la o distanță mare, cu lumanările topite, și înferbântat până la gradul de a fi și el topit.

Totă lumea creștină, mișcată de această neașteptată împregiurare, alerga spre locul sinistrului. Totă ziua de 27 Decembrie, precum și cele următoare, au fost neîntrerupt vizitate sfintele mōște, atât de orașani, cât și de locuitori din împregiurimele Iașilor, atât orthodoxi, cât și eterodoxi, ceea ce dovedește un întins spirit de pietate în masele poporului românesc. În aceeași zi a întâmplareii, mai sus descrisă, s'a dus la fața locului și I. P. S. Mitropolitul Moldovei, încungiurat de înaltul seii cler, a admirat minunea lui Dumnezeu în scăparea de incendiu a sfintelor mōște; a ținut acolo o alocuțiune foarte moralizătoare pentru publicul asistent, și a ordonat a se face o anchetă bisericească, carea să descopere cauzele incendiului și gradele de vinovăție ale culpabililor. Tot în acea zi a mers la fața locului D. Leon Negruți prefectul județului și D. procuror general, cari au încheiat prescripte verbale de cele constatate și au dat ordinele administrative și judecătorești respective. La 28 însuși președintele consiliului de Miniștri, D. Theodor Roseti, carele se afla de serbători în Iași, mișcat de toate cele audite, a mers la fața locului, a vizitat sala gotică și a admirat miraculoasa scăpare a sfintelor mōște din focul, al cărui grămadă de mangal înca se videa alătura stânsă“. ..... etc.

Până la 28 Decembrie eu n'am știut nimică despre miraculosul eveniment dela Iași. În această zi, venind să mă viziteze un profesor și un judecătoriu dela Iași, miau spus eu de amăruntul toate cele întâmplare în sala gotică dela Trei-Ierarchi din Iași, și chipul miraculos, cum au scapat de incendiu mōștele sfintei Paraskevei, așa, precum s'a

descriu în relația publicată mai sus. Profesorul a adaos, că focul în interiorul sălei a fost așa de puternic, în cât s'a topit stecula dela portretele ctitoreșei, ce atârnau pe părete, în partea unde se aflau mósțele. Mia spus și aceea, că incendiul s'a causat dela făclia remasă aprinsă în sfeșnicul de lângă pedestalul cu racla sfintei. Adânc mișcat și uimit de cele auđite, m'am adresat la o persoană din Iași, amică și vrednică de totă credința, atât pentru evlavie, cât și pentru judecata sănătoșe așa, cerând informație de tóte cele petrecute la Iași cu mósțele sfintei, mai ales, că órecine adusesse în Roman o veste, că focul s'ar fi pus intenționat, cu scop de prădăciune, și că mósțele sfintei nu se știe ce s'au făcut. În ziua de 6 Ianuar, m'a vizitat un membru dela Curtea de apel din Iași, venit în Roman spre a presida alegerea unui deputat, ce s'a făcut la 5 Ianuarie. Intrebându-l de cele întemplate la Iași, a afirmat și el modul miraculos, prin care s'au păstrat în o asemenea catastrofă mósțele sfintei intacte.

La 7 Ianuariu am primit din Iași respunsul cu înfurmările ce cerusem, și care cuprinde următoarele: „Respund dorinței Présfinției Vóstre în privința celor întemplate cu mósțele sfintei Paraskevei, pe care și eu le-am vizitat a doua zi după întemplantare. Din cele ce mi s'au spus și am vedut este, că prădăciune n'au fost, incendiu—da. Acesta s'a produs din o lumânare aprinsă și uitată de îngrijitoriul capelei, unde este pusă sfânta. S'a comunicat focul la pedestalul său catafalcul, construit din multe bucăți de lemn de brad, pe care sta racla sfintei, lângă păretele din dreapta capelei. Imbrăcămintele catafalcului au înlesnit aprinderea. Focul a început de cu séră și a durat totă noptea, n'a progresat însă din lipsa de aer, și a ars înădușit până de cătră ziua. Băteii dela scóla normală spun, că ei ar fi vedut întâi focul, și anunțând străjeriul, au mers la paraclis, dar acesta era închis. Atunci unii s'au dus să vestescă pe paraclisier și pe îngrijitor, érá altul dintre dênșii a spart ferésta ce era mai aprópe. După spargerea

ferestrei, adăugându-se cu aer fumul s'a mai rădicat, așa că au putut străbate îngrijitoriul și cu ceilalți, și apropiinduse, au vădut o grămadă mare de jarat, fiind că se topise totă lemnăria și deșupra pre jarat se sta racla sfintei, arsă așa că se topise argintul, carele acum se găsește în bucăți; arse și partea lemnosă a sicriului, de la pereți până la hainele sfintei. Atunci, adică în ardere, focul mistuind pereții raclei, capacul s'a lăsat pe corpul sfintei, și flăcările au cuprins capacul, carele se vede foarte ars, dar netopit. Focul a mistuit și partea de desupt a raclei și a ajuns la o salteluță umplută cu bumbac, pe care sta corpul sfintei. Acastă salteluță se vede arsă partea de desupt până la bumbac, carele este părilit puțin. Focul a atins puțin și un colț al acoperământului ce sta pe corpul sfintei, la picior în partea dreptă.

Minunea stă întru aceea, că pentru a se topi racla trebuia o mare putere de foc; dar din această întâmplare grea, moștele sfintei au ramas fără să miröse cel puțin hainele a fum. In starea descrisă aflănduse sfintele moște, când s'au putut pătrunde înlăuntru, s'au luat de pe foc și s'au pus în racla cea vechie, cu carea venise dela Constantinopole, fără să fi perdut ceva din podóbele ce are sfânta la coronă, având și ósele aceeași față, și pecetele de ceară tare, cu carea este sigilată dela Vasilie Vodă, ne topite.

Lumea până astăzi vizitează și proslăvesce pe sfânta, pentru minunea pré slăvită, ce a arătat, rămăind ne arsă de un foc așa de mare! Pentru sceptici înse nu este nimica minunat în cazul de față; pe dênșii nu'i interesază minunele dumnezești, fiind că ei n'au Dumneđu, nici suflet nemuritoriü, nici așteptă altă viață după această presentă. Acei puținii dintre dênșii, cari sînt provocați a vorbi despre această minune mare, se silesc a esplica fenomenul în diferite moduri ale priceperii lor, în marginile legilor firei, și lipsiți de cultură în cele dumnezești. Dómne iartăi, că nu știți ce fac, nici pentru ce trăesc!

Părintele Mitropolitul acum este hotărît a muta racla sfintei în Mitropolie, fiindcă cei dela Trei-Ierarchi s'au arătat nevrednici a păstra cu îngrijirea cuvenită un odor așa de precios, care este lauda și cinstea Moldovei și a orthodoxiei noastre“.

Sub impresiunea însuflețitoare a aceștei minuni a sfintei Paraskevei, protectora Românilor din timpuri antice și până astăzi, miam reprodus în memorie totă minunata istorie a vieții acesteia sfinte și a perigrinării ei prin țerele balcanice, pe la poporale grece, romane și slave, până ce în fine a ajuns din-noi în România, și m'am decis, cu această ocasiune a da, precât se poate, o descriere întrégă a vieții sfintei Paraskevei din pruncia ei până la mörte, precum și întâmplările cu sfintele ei mörte și strămutările lor prin diferite țeri, mânate de prefacerile istorice, care împing cursul omenirei. Din această ochire istorică asupra sfintei și a mörștelor ei ne vom lămuri întru câtva și despre atașamentul și devotamentul Românilor către această sfântă, ale căreea sfinte mörte au fost legate cu poporul nostru prin deosebitele faze ale istoriei lui politice, începând dela viacul al 12-le până în ziua de astăzi. Ele au fost între Români, încă de când ei se aflau peste Dunăre sub imperatori bizantini și Bulgari, apoi sub imperiul româno-bulgar, după aceea sub Domnia Despoșilor Serbiei, unde de asemenea locuia un mare numer de Români, sub Sultani Osmanlii, în Muntenia și în fine în Moldova, unde mai pe urmă s'a grămădit elementul Român de peste Dunăre și din Ungaria.

Acastă descriere eu de mult timp o avem între dorințele mele sufletești, mai ales după ce am ajuns Episcop de Roman, unde Biserica episcopală este dedicată sfintei Paraskevei, dela prima ei ctitoră din viacul al 14-le, Dómna Anastasia, muma lui Alexandru cel Bun. De câte ori întru și es din Biserică trec pe lângă icóna sfintei Paraskevei și mă închin ei, ca protectorei némului meu, a Episcopiei și Eparchiei, al căreea eu sînt strejariu pus de Dum-

nedeu, ca să'mi pot și eu mântui sufletul și pre alții. pre căți voiți putea, să'i scap de cursele vrajmașilor vėduți și nevėduți. Spre acest scop eu m'iam adunat de timpuriu materialul trebuitoriu, din cetirea diferitelor cărți istorice. la care mē voiți reporta în cursul scrierei mele.

Viața santei Paraskevei și istoria mōștelor sale în monumentele nōstre literare bisericești este fōrte necomplectă, Ea ne s'a predat a) în cartea de predice a Mitropolitului Varlaam, din anul 1643. b) în prologariul sėu viețele sfinților a Mitropolitului Dosotheiu, din anul 1682 și c) în viețele sfinților din Monastirea Nėmțului, din anul 1809. Dar tōte aceste notițe biografice s'nt ȳmprumutate din Biografia Sfintei, scrisă de Euthimie cel din urmă patriarh al Bulgariei, și se sfirșesc cu aducerea mōștelor sfintei de la Epivate la Tărnov, capitala Bulgariei. Mitropolitul Varlaam, deși a publicat predicele sale cu 2 ani mai tărziu după strămutarea sfințelor mōște ale Cuviosei Paraskevei la Iași, adică în anul 1643 și deși el petrecea în Monastirea sfinților Trei-Ierarchi, în viața sfintei Paraskevei dela 14 Octombrie nu pominește nici o vorbă despre aducerea și aflarea sfințelor mōște în Iași, atăta numai că la urma cărții adaoge o stampă, în carea la mijloc, sfânta este reprezentată, încoronată ca o ȳmperătėsă, ședēnd pe tron, și ținnd Crucea în mână. Eară prin pregiur, în micī iconițe, se represintă episóde din viața Sfintei, precum: peregri-nagiul ei la Constantinopole spre ȳchinăciune; cum ea ȳmpărția hainele sale la sāraci; petrecerea în pustie; videnia āngerului; punerea unui mort strein în mormēntul sfintei; aflarea mōștelor sfintei; dėsupra, la mijloc, se represintă strămutarea sfințelor mōște dela Epivate la Tărnov; de desupt, o gravură represintă strămutarea sfințelor mōște de Sultanul Selim la Constantinopole, őră alta,— pe Vasilie Vodă aducând mōștele la Iași.

Acēstă tăcere a lui Varlaam se esplică prin aceea, că predecele lui nu sunt compunere a lui, ci traducere du-pre altele slavone, precum ȳnsuși el spune în frontespi-

ciul cărții, și la care el nu s'a cređut în drept să adaogă ceva dela sine; nici chiar a complecta cu ceva spunerea despre sfințele ei móște, aduse decurênd în Moldova.

Mitropolitul Dosotheiü, carele a publicat lucrarea sa, întitulată „Viața și petrecerea Sfinților“ în anul 1682, adică cu 39 ani mai târđiü de Varlaam, iarăși se oprește la strămutarea móștelor la Târnov, și nepomenind nici un cuvênt despre aducerea móștelor de Vasilie Voevod, și de aflarea lor în Iași, închee spunerea sa cu aceste cuvinte, interesante negreșit din alte puncturi de vedere istorice, și în parte și despre móștele Sfintei Paraskevei; dar lăsând óre cum a se înțelege. că móștele Sfintei ar fi încă la Târnov: „Și petrêce și până astađi sfântul ei trup neputred, plin de tot mirosul cel scump, de se împle sufletul omului de bucurie sufletéscă, sărutându le acéle sfinite de Dumnedeu cinstite moștiü. Dintr'o palmă a svinției sale éste la Sfânta Episcopie la Roman o bucătiă, și la Buciuleşti ¹⁾ un déget, adus din Țarigrad de Dumitrașco Logofétul, precum mi-a spus Iordaki Spătarul, la masa Dabijeï Vodă, Dumnedeu să-ï pomenéscă. Și eram eu un smerit Dosotheiü Episcop la acel sfânt Scaun la Roman. Ș'am adevêrit, c'am veđut de multe ori svintele moștiü, ²⁾ sarutându le și slujind cu săborul, acmu în țilele nóstre, precum țice (scriptura): *РАСТУДАСА ЗЕМЛА И ВЪЗІИ ЖИВЪЩІИ НА НЕИ*. Că pământul se róde și se schimuséște, în toți viaci schimbându-se, până la premenéla cea dépoi, când va'nnoi Dumnedeu fața pământului. Aceluia slava și putérea în viaci amin“.

¹⁾ Buciuleşti era un sat, în județul Némțului între Buhuș și Roznov, pe malul stîng al Bistriței. Satul era proprietate a logofătului Dumitrașco, carele zidise acolo o biserică de pētra. Rîul Bistrița a nimicit acel sat. Biserica pustie a esistat până în țilele nóstre, când și din ea o parte a căđut în rîu, rămâind încă o parte întréga, pe malul Bistriței. Eu am vizitat de multe ori acea Biserică pustie, încă înainte de a i se derăma clopotnița de undele Bistriței. Căđerea clopotniței în rîu, a abătut apa, așa că ruinele rămase pot încă mult timp esista, ca o amintire a esistenței satului Buciuleşti.

²⁾ Adică pārticica ce se păstra la Episcopia de Roman.

Viețile Sfinților, tipărite în Monastirea Némțului, după cele rusești ale Sf. Dimitrie Rostovsky, vorbind de Sf. Paraskeva la 14 Octombrie, reproduce viața ei după cum o a scris Euthimie patriarhul Târnovului, exprimându-se la început, pe margine, că această biografie a Sfintei este „scrisă de Euthimie Episcopul Târnovului“. După ce biografia această sfârșește spusele lui Euthimie despre Sfânta cu strămutarea mōștelor ei la Târnov sub Regele Ioan Asan, apoi, spre complectarea lacunei, adaugă, că Sfintele aceste mōște, s'ar fi strămutat, după căderea împărăției bulgăresci și serbești, sub Sultanul Selim, dela Târnov la Constantinopole, unde fu date creștinilor țarigrădeni, și depuse în Biserica Patriarhiei, de unde apoi ele au fost dobândite și aduse în Moldova cu mare cinste de Domnul Vasilie Voevod, și depuse în Biserica Domnăscă a Sfinților Trei-Ierarchi din Iași, în anul 1641, unde se află până astăzi. Și această spunere este defectuoasă și neesactă; căci precum vom vedea mai jos, Sfintele mōște nu au stat la Târnov după căderea regatului Bulgar, și Sultanul Selim nu dela Târnov le-a dus în Constantinopole, ci dela Belgradul Serbiei.

Așa dar, pentru a complecta noțiunile noastre despre biografia Sfintei Paraskevei și istoricul mōștelor sale, trebuie să ne adresăm la scriitorii și literaturile streine.

În prefața filadelor cu slujba Sfintei Paraskevei, ce s'au întrebuintat în România, filade, de care am amintit la început, anume, cea elină din anul 1817, și cea elinoromână din anul 1841, cetim următoarele despre biografii și biografiile Sfintei Paraskevei și a Mōștelor ei: „Din trei biografii ale acestei Cuvioase, cea întâi edată la București cu slujba, érá a dóua cea scrisă slavonește de Euthimie Archiepiscopul Târnovului, și a treea cea adusă dela Sfântul Munte, scrisă de Ieromonachul Rafail Guriotul, asket dela Schitul Sfintei Anei, cea întâea, adică cea tipărită la București, alegându-se, s'a reproduș în slujba de față. 1)

1). Biografia reprodușă în filada cu slujba sf. Paraskevei, este, cu óre-care prescurtări, cea scrisă de Nicodim Agioritul.

Au înse și celelalte dóue biografii, dóue noțiuni vrednice de însemnat, pre care nu le are ántéea. Adică: biografia lui Euthimie pomenește, că Cuivósa a avut frate pre Euthimie Episcopul Madiților, și ea a sevêrșit pré multe minuni ¹⁾; érá cea a lui Rafail însémná vremea nașterei Cuivósei, la anul mántuirei 1150(?). Pe lângá acésta,— ca sfintele móște ale Cuivósei, aflátóre în cetatea Târnovului, capitalá óre-când a crailor bulgárești, s'aú strámutat de aici la Belgrad, pomeneșc Rafail, precum și Meletie al Athenelor ²⁾, și Dosotheiú, patriarchul Ierusalimului ³⁾. Tot la aceștia aflám și povestire despre strámutarea móștelor ei din Constantinopole aici la Iași....“ ⁴⁾. etc.

Alt biograf al Sfintei Paraskevei este Nicodim Agioritul ⁵⁾ carele pe lângá noțiunile luate din Biografia lui Euthimie al Târnovului adaoge călătoria Sfintei la Ierusalim, unde a petrecut un timp întru o sihăstrie de călugărițe în pus-

¹⁾. Se păstrează un engomiu (laudă) acestui sfânt Enthimie, compus de Georgie seu Grigorie Kipriul, Patriarchul Constantinopolei (în traducerea română este țin: al Ierusalimului), la anul 1284, sub Andronic Paleologul, al căruia manuscris se află în bibliotheca pré Sfântului Sinod, în Moseva în condica 250, dupre mărturia lui Fridrich Christian Mathei, profesor la gimnasiul din Moseva. Veđi și proimiul tomului I-ia al espicării lui Euthimie Zigavin, la cele patru Evangelii, ediția aceluiași Mathei, Lipska. 1792.

²⁾. Istoria Bisericească. tom. 3-le, pag. 450.

³⁾. Tomul despre Patriarchiú Ierasalimului. Cartea 11-a. cap. 10. pag. 1175. § 61. (în traducerea română anul 1176. § 16). Observám, că modul critic și erudit, cu care autorul prefetei tratează despre biografiile Sfintei, precum și în alt loc despre diferitele ediții ale slujbei Sfintei, arată în el un om învățat, un profesor al academiei eline din Iași.

⁴⁾. Espresie „din Constantinopole aici la Iași“ arată că autoriul prefetei filadei din anul 1817, era petrecătoriu în Iași.

⁵⁾. Nicodim s'a născut în insula Nax la 1749, a învățat la Smirna; la 1775 s'a călugărit la Sf. Munte, unde s'a dedat cu totul ascetismului și ocupațiunilor literare. A scris o mulțime de opere de cuprindere dogmatică, ascetică, liturgică, canonică, comentarii la cărțile biblice. Intre altele a scris și Sinaxarista (Συναξαριστής) adică Sinaxarele seu Bibliografiile tuturor Sfinților recunoscuți de Biserica orthodoxă a Răsăritului. La 14 Octombrie pune și biografia Sf. Paraskevei. El a murit la 1809, în vêrstă de 60 ani.

tiele Iordanului, până ce a avut vârsta de 25 ani și apoi érași s'a înturnat prin Constantinopole la patria sa. Nicodim vorbește și de Sfintele móște ale Cuviosei, arătând, că ele dela Târnov au fost strémutate la Belgrad. apoi la Constantinopole și la urmă—la Iași de Vasilie Vodă, unde se află și acum.

În anii 1855—63 s'a edat în S. Petersburg în limba ruséscă o operă în patru tomuri, sub titlu: Жизнь святыхъ российской Церкви. Также Иверскихъ и Славянскихъ, и мѣстно чтимыхъ подвижниковъ благочестія. Adică: viețile Sfinților Bisericei rusești. Deaseminea ale celor Iviri și Slavi, și ale nevoitorilor evseviei pe alocure cinstiți. Se ȋice că este operă a renumitului pentru știință și pietate A. N. Muraviev.

În acéstă operă, la 14 Octombrie, se pune și viața Sfintei Paraskevei nóstre. Acéstă biografie este importantă, căci în ea sînt adunate mai tóte noțiunile istorice de-pre viața Sfintei și despre móștele ei, până în timpul nostru. De aceea noi vom forma biografia nóstră după notitele date de acéstă din urmă biografie, și le vom completa și cu altele duple autorii necunoscuți biografului rus. ¹⁾.

Biografal rus începe viața Sfintei Paraskevei cu următorii exord:

„Pomenirea Sfintei Paraskevei este sacră pentru tot némul Slavenilor, Bulgari și Serbi, pre cari i-a luminat cu viața cea îmbunătățită, și acum sfințitele ei móște sînt comóra cea mai buna a némului românesc, în orașul Iași. Viața Cuviosei fecióre, deși nu însemnată prin multe evenemente, dar cu dragoste este descrisă de pré evlaviosul Euthimie, patriarchul a tótă Bulgaria, după o stăruitoare rugăminte a unuia dintre cei din urmă Țari bulgărești, precum se vede din prefață. Este însemnată și pentru spunerea amănunțită a strămutărei sfintelor móște ale Paras-

¹⁾. Prietinel și colegul meu, Domnul Academic A. Calimach Papadopol m-ia comunicat interesante noțiuni despre Sfânta Paraskeva și despre istoricul móștelor ei, din diferiți scriitori bizantini și alții. Ei sînt recunoscători, și mă voiu servi cu ele în curgerea acestei scrieri.

kevei, din Bulgaria în România și apoi în Serbia; pentru multe noțiuni și evenimente istorice ale timpului aceleia, și pentru că spunerea acésta este alcătuită de Grigorie Țamblac, întâiul Mitropolit al Rusiei apusene, carele a fost archimandrit al Monastirei Decianu în Serbia“. Eți voiți adaoge la acésta și aceea, că Grigorie Țamblac a fost mai întâi predicator al Bisericei Moldovei, egumen al Monastirei Pantocratorului, carea este Némțul, și în fine, la sfârșitul vieței, și Mitropolit al Sucevei. (Veđi scrierea mea „Viața și scrierile lui Grigorie Țamblac“. Bucur. 1884).

Inainte de a începe biografia Sfintei Paraskevei, mă cred datoriu a comunica aici noțiunile istorice, ce ni s'au păstrat despre întâiul biograf al Sfintei Paraskevei, Euthimie cel din urmă patriarch séu Archiepiscop autocefal al Bisericei Bulgare.

Aceste noțiuni le împrumutăm dela E. Golubinski, profesor esttraordinar al Academiei Theologice din Moscva, carele în anul 1871 a publicat Istoria în scurt a Bisericelor orthodoxe bulgara, serbă și româna, adică a Românilor din Muntenia, Moldova, Transilvania și Bănatul, Ungaria răsăritenă și Bucovina, sub titlu: Краткій очеркъ исторіи православныхъ Церквей Болгарской, Сербской и Румынской, и ли Молдавлянской. Москва.

In Istoria Bisericei Bulgare, la pag. 84—89, D. Golubinski ne dă următóarele noțiuni despre patriarchul Euthimie, bazate pe documente istorice autentice:

„Euthimie, este cel din urmă patriarch bulgăresc, ¹⁾ renumit prin lucrările sale literare, și prin nenorocirea de a fi trăit să vadă catastrofa căderei patriei sale. Despre el găsim nu puține noțiuni în panigiricul séu cuvântul de laudă, ce i-a compus contemporanul și compatriotul séu Grigorie Țamblac; dar, spre părere de rău, panigiricul,

¹⁾. Biserica Bulgariei era autocefală. (Veđi istoria Bisericească a lui Meletie al Athenelor. t. III. p. 90. Iași. 1842). Recunoșterea acestei autocefalii de Biserica mare a urmat sub împératul bizantin Ioan Duca Vatașes (1222—1255) și sub regele Asan al II-le. (Golubinski. p. 80).

ca ori ce product oratoric,  ră nu istoric, nu se distinge prin esactitate istorică și prin amărunțime.

Cu scopul de a se lepăda de lume, Euthimi  încă din anii june ei s'a tuns în Monastirea Paraorul, carea se afla spre nord dela Andrianopol, la granița Bulgariei, și aici cu osirdie s'a exercitat în nevoințele monachicești sub conducerea superiorului de atunci al Monastirei Cuviosul Theodosie, fostului ucenic al lui Grigorie Sinaitul, carele fundase Monastirea Paraorul și  ntrodusese în ea așă numita „lucrare a minței” (adică: rugăciunea minții). Petrecând  n Monastirea Paraorul destul de îndelungat timp și ajungând perfecțiunea în nevoințele monachicești și în lucrarea minței fu luat de Theodosie ca ajutoriu al se  în conducerea duhovnicescă a fraților. Dar fiind că localitatea unde se afla Monastirea, necontenit era atacată de Turci, în incursiunile lor prin Thracia și Macedonia, Theodosie, împreună cu Euthimie și cu alți trei ucenici ai se , s'au dus la Constantinopole la Patriarchul de atunci Calist, carele și acesta fusese coleg al lui Theodosie la Grigorie Sinaitul. Acesta se pare a fi urmat pe la anul 1356.

După m rtea lui Theodosie  n Constantinopole, carea a urmat cur nd după sosirea acolo, Euthimie a rămas un timp, nevoindu-se în Monastirea Studiilor, apoi a trecut la Athon, unde s'a nevoit în lavra Sfântului Athanasie și în pirlul Selin. Fiind clevetit de  re-care monachi la  mp ratul Constantinopolei, carele venise la Athon, cumc  Euthimie, deși se preface a fi fără de argint,  nse posedă la sine o f rte mare bogăție, compusă din bani și obiecte prețioase,  mp ratul a cerut dela Euthimie acea bogăție, dar necapătându-o, fiind că nu esista,  mp ratul l'a exilat în insula Lemnos, carea era departe de Lavră ca la 60 de mile.  n urmă  mp ratul,  nformându-se că asupra lui Euthimie a fost numai o reutăciosă clevetire, l'a eliberat din exil, l'a chemat la Constantinopole, unde ș'a cerut dela el scusă.

Golubinski esplică casul acesta așă:  mp ratul de carele

este vorba aici, a fost Ioan Paleologul, carele a ocupat thronul dela 1356 până la anul 1391. După totă probabilitatea el s'a abătut la Athon în ducerea lui la Roma, unde a călătorit pentru recunóșterea autorității Papei și spre a cere ajutoriū încontra Turcilor, în anul 1361—70. Starea lui financiara era în o pozițiune așa de rea, în cât la întórcerea dela Roma, el a fost oprit în Veneția de creditorii sei. De aceea nu este de mirare, că el voise într'un mod necuvios a profita de închipuitele capitaluri ale monachului bulgar.

Din Constantinopole, cu tóte rugămințele locuitorilor de acolo, cari voiaū a'l reține, el s'a re'turnat în patria sa Bulgaria, alegându'si acolo pentru nevoințele sale loc întru o Monastire sihăstrésca necunoscută. Se pare că aici el a fost ales superior, și între altele s'a ocupat cu o lucrare literară fórte importantă, cu îndreptarea textului necorect al cărților bisericesti bulgare, comparându-le cu textul original grecesc și perfecționându-le în privința literară,—și cu scrierea alcătuirilor sale, ce sînt cunoscute în timpul present.

În fine, când a remas vacantă cathedra patriarhatului de Târnov, după mórtea lui Ioannikie, dupre dorința unanimă a Episcopilor și a tot poporul Euthimie fu ales păstoritiū suprem al Bisericeii bulgare. Țamblac nu ne arată lămurit anul alegerii lui Euthimie, dar aproximativ el se póte raporta între anii 1375—78. Ce se atinge de activitatea pastorală a lui Euthimie în demnitatea de Patriarch, panigiristul sét mai nimica nu comunică; lăudând rávna lui pentru curățenia orthodoxiei păstoritiilor, el spune cazul unei reușite lupte a lui cu predicătorii cresului lui Varlaam și Akindin;— lăudând rávna lui pentru curățenia moravurilor turmei, el pomenește de o dispozițiune a lui disciplinară bisericescă, privitoare la acéstă ramură,—și atâta tot.

După un necunoscut număr de ani de administrație (aproximativ dela 15—18 ani) Euthimie a avut nenorocirea de a fi martur a robirei patriei sale. Țamblac nu ne co-

munică nici o noțiune amănunțită despre luarea de Turci a Târnovului, capitala Bulgariei. Dar cel puțin ne dă noțiunii despre Euthimiu. Când, după o împotrivire disperată cetatea a fost luată, Patriarchul Euthimie, prin prezența sa bărbătească a reușit în câțva a domoli urgia iritatului învingătorii, dar și el însuși a fost alungat din Biserica sa cathedrală, carea negreșit fu prefăcută în geamie, și a fost silit a-și strămuta cathedra la o altă biserică, și anume, la Biserica Sfinților corifeilor Apostoli. După o vreme neîndelungată, după luarea cetății, Pașa lăsat acolo pentru cărmuirea ei, nu se știe din ce motive, s'a decis a ucide pre toți cetățenii cei mai însemnați, și cu dênșii împreună a fost hotărît la mórte și însuși patriarchul. Adu-nați cu înșelăciune întru o Biserică, aũ căduť sub toporul gâdelui o sută de ce ómeni; dar când mai pre urmă a fost adus Euthimie spre tăiare, după spusa lui Țamblac, fu scăpat de mórte prin aceea, că mâna gâdelui prin un mod miraculos a înțepenit. Patriarchul rămând viu, Pașa în curênd, din ordinul Sultanului, l'a trimis în exil în un loc nenumit al Macedoniei. Tot atunci, împreună cu dînsul s'au exilat și mulți alții prin diferite locuri ale Macedoniei. Acesta s'a întemplat în ânteiul an după luarea Târnovului. Nu se știe, câți ani a trăit Euthemiũ în exil, dar a murit de mórte firéscă“.

Doctorul Irecek, istoricul modern al Bulgariei, în opera sa *История Болгаръ*. Odesa. 1878, complectând cele spuse de Golubinsky, adaoge următoarele la noțiunile despre Patriarchul Euthimiũ: La pag. 412—413 Irecek spune, că Euthimie, când a venit ultima óră dela Constantinopole în Bulgaria, s'a stabilit în Pera, aprópe de Târnov, unde s'a ocupat în singurătate cu revisia vechei traduceri slave a Sf. Scripturi, carea ajunsese a fi deteriorată, în multe locuri abătută dela original, grea de înțeles și da motiv la multe eresuri. Când Euthimie a fost ales patriarch după mórtea lui Ioanikie al II-le, lui îi presta o nouă luptă cu Bogomiliũ, pentru că aceștia chiar și după al doilea Sinod, ce

se ținuse contra lor, nu slăbise, în cât pe lângă Vidin cu greu se putea găsi un creștin orthodox. Pe lângă aceea sosise dela Constantinopole la Târnov un noti învățator de credință, anume Piron, cu scop de a respândi aici Nestorianismul, Isichasmul și Iconoclasmul. Doctrina lui a pătruns și între ómenii curței regale prin ajutoriul unui pseudomonach Theodosie. Patriarchul a adunat poporul prin Biserici, și,—să ne servim cu espresiunile âmflute ale lui Țamblac,—„asemănând gâtlejul seú trâmbiților Ierichonului“, a păzit turma sa de acest lup îmbrăcat în pele de óie. Dupre stăruințele lui, Piron a fost exilat. (Țamblac în viața lui Euthim.)

La pag. 450—454. Irecec ne descrie în următorul mod căderea Bulgariei sub Turci, și dílele de pe urmă a le patriarchului Euthimiu :

„In primavara anului 1393 Baiazid a adunat oștirile asiatiche, a trecut peste Elespont și le-au întrunit aici cu tóte oștirile apusene, între care erau și domnitori creștini din Macedonia. El a dat comanda fiului seú Celebi și 'i-a ordonat a merge asupra Târnovului. Peste așteptare cetatea fu încungiurată din tóte părțile. Turcii au amenințat cu mórte și cu incendiú pre locuitori, decă nu se vor preda. Dar numai după un asediú de trei luni Târnovul fu luat prin asalt, din partea Hisariului actual, la 17 Iulie, anul 1393.

Țamblac spune, că „îndată au fost alungați preoții din Biserici, și în locul lor s'au pus dascalii ai nerușinării; în mânele streinului a cazut kivotul legei, și taínele au fost aruncate câinilor“. Biserica patriarchală, dedicată învierei lui Christos, fu prefăcută în gíamie; celelalte Biserici seú avură aceeași sórtă, seú fură prefăcute în băi și grajdiuri. Cetățuia Trapezița cu palaturile și capelele ei tură date flacărilor și distruse până la temelie. Același sfírsit avură și palaturile regale din Țarevna, deși zidurile și pirgurile lor stă încă în viacul al 17-le.

In lipsa regelui Șişman, carele se încerca a resista Os-

manilor în alt loc, Euthimiū era în cetate persóna principală. Bărbătește s'a dus el la Turci, ca să domolească mânia varvarului comandant. Când fiul lui Baiazid a vedut pre Patriarchul, carele fără frică și liniștit venia la dinsul, ca și când toate grozăviile resboiului ar fi fost niște închipuiri pe părăși, acesta s'a rădicat, l'a întimpinat prietenește, 'i-a propus să ședă, a ascultat rugămintele lui, dar numai puține din făgăduințele sale a împlinit. Alungat din casa patriarchală dela Țarevna, Euthimie s'a strămutat la Biserica Sfinților Apostoli de sub dél, unde până astăzi este cathedra mitropolitană a Târnovului. Și s'au silit a domoli disnădejduirea cetățenilor sei prin sfătuiră și mângăeri.

Comendantul cetății, lăsat acolo de Celebi, a produs o furtună încă mai cumplită și mai grozavă de cât cea dintăi, la a căreea amintire tremură limba și ôsele se cuprind de fiori. Prin o faptă înjosită el a scăpat de resboinică Bulgară, bine înțelegând, că acestia numai fiind morți îi vor da pace. El a chemat la Biserica pre toți cei mai însemnați cetățeni și boiari bulgari, sub pretext, că dorește a se sfătui cu dînșii asupra unor afaceri publice. Decă după ce toți, nepresimțind nimica, s'au adunat, s'a început măcelul trădătorii. Nu s'a cruțat nici tână, nici bătrân; nime nu a dobândit grație. Toți au perit, în totul 110 martiri. Pavimentul Bisericeii tot a fost stropit de sânge. Trupurile au fost aruncate spre mănecarea paserilor ceriului.

Euthimie încă fusese pus în temniță. Pașa a poruncit a se lua de pe el îmbrăcăminte preoțescă, a'l sui pe zidiul cetății, și acolo al decapita în viderea tuturor. Deja respectabilul bătrân plecase capul, când mâna gădelui, spune tradiția, întrun mod miraculos a remas nemișcată. Spaîma a cuprins pe Pașa și pe toți Turcii, și ei au eliberat pre Euthimie.

Dupa aceea s'a primit ordin dela Baiazid, ca toți Târnovenii, distinși prin origină, bogăție și frumseță să se strămute în Orient. Atunci și Euthimiū a fost esilat în Tracia.

Patriarchul a lăsat Târnovul, mergând pîntre exilații seî concetățeni, rezemat pe carjă și vîrsând lacrimi amare despre sórta patriei. Acesta era o priveliște, carea și din petrele cetății ar fi putut stórce lacrimi. Copiîi cu părinții lor, frații cu surorile își luau ziua bună pe tot-dé-una. De ceea parte a Balcanilor, Turcii cariî conduceai acest trist convoi, au poruncit lui Euthimiî să se despartă de concetățeni seî. Atunci exilații au cădut la picidórele patriarchului, acoperindu'i mînele cu sărutări, il numiai tatăl lor, iară femeele proșternai copiîi lor înaintea lui. Norocii erau aceia, cariî puteau a se atinge cu buzele lor de marginile hainelor lui; alții rupeai érba de pe locul unde sta el. Cei mai depărtați, amar plangând, priviai cele de pe urmă bine cuvântări ale sale. Euthimiî 'i-a sfătuit să rămână credincioși chreștinătății, a îngenuchiat împreună cu dînșii și s'au rugat; apoi s'a rădicat și 'i-a bine-cuvîntat cea de pe urmă dată. Iară când óre-cariî strigau: „Cui ne încredințezi tu, bunele păstoriî!“ el încă le-a respuns: „Pré Sfînteî Treimî. acum și în viaci“, și Turcii l'au dus. Exilații din metropola Asanilor au dispărut fără urmă în Asia mică; póte că ei au perit în curênd sub sabiele selbaticelor órde ale lui Timur, care au prefăcut în pustietate jumătate din Asia. Euthimie a petrecut cei din urmă anî ai vieței sale în Macedonia, carea în viacurile de mijloc purta și numirea de Thracia, unde el prin orașe și prin sate, în case și afară sub ceriî, neconțin predică, îndemna poporul a se feri de islam și il învêța modul moral de a trăi. Baniî, cariî în abondența îi dăruiai lui boiariî și boiaresele, el îi împărția la sāraci; evangelia era unica lui comóră. Acest din urmă patriarch al Târnovului a murit în exil și a fost numerat între Sfîntii naționali ai poporului seî.

Locuitoriî remași în Târnov au trebuit să fie privitori ai grozaveî pustiiri de istov a Târnovului. Coloniștiî Turci aduși acolo au ocupat Țarevițul, carele de atunci s'a numit Hisar (fortăreță) ca de acolo să țină în supunere pe cetă-

teni. Ucenicii lui Euthimie s'au împrăștiat prin Rusia și Serbia, și au dus cu sine cărțile bulgărești, precum óre-când Grecii învățați au îmbogățit apusul cu clasicii vechi după căderea Constantinoplei¹⁾.

La pag. 427 Irecec ne spune, că Patriarhul Târnovu-lui Euthimiu se aflase în relațiuni prietenești cu cei din-trei ierarhi ai Bisericei noului stat românesc al Valachiei (Muntenia), și cu cuviosul Nicodim starețul Monastirei Tismana din Oltenia. După anul 1350 se 'nființază în Valachia ânteea óră Mitropolia, cu bine-cuvântarea patriarchiei de Constantinopole, sub Domnitoriul Alexandru Basarab, carele a cerut pentru acest scaun pe Mitropolitul Iakinth, carele fusese înainte Mitropolit al Vitzinei; în noua sa Mitropolie fu întitulat „al Ungrovlachiei“. El avea un frate mirean anume Daniil Critopulo, carele călugărindu-se și primind numele de Anthim, în anul 1380, fu redicat la trépta de Mitropolit al Severinului, în Oltenia; apoi la anul 1381, după mórtea fratelui sêu Iakinth, Anthim fu strămutat la Mitropolia Ungrovlachiei (Golubinsky p. 354). Cu acest Mitropolit al Ungrovlachiei Euthimie era în legături prietenești și se corespundea în diferite cestiu-ni. Din acea corespundență ne s'a păstrat respunsul lui Euthimie către Anthim. întru un zbornic slavon din Monastirea Némțului, a cărei bibliotecă slavonă eu o am revisuit în anul 1884. Tot în acel zbornic am găsit din operele literare ale lui Euthimiu un respuns al lui la niște întrebări theologice, ce îi adresase spre deslegare Ieromonachul Nicodim starețul Monastirei Tismana; deoseminea viața Cuviosei Paraskevei, tóte scrise de Euthimiu în limba slavono-bulgară. Eu am tradus aceste scrieri, ca cu timpul să-le public în textul lor original și cu traducerea română.

Casul ce a motivat scrisóra lui Anthim și respunsul

1). Descriere detaliată despre starea antică și actuală a Târnovului vechi „Excursiunea mea în Bulgaria, publicată în anul 1885, în „Revista pentru Istorie, Archeologie și Filologie“, pag. 15—21.

lui Euthimie a fost asprimea canonică, cu carea Archiepiscopul Târnovului trată cestiunile de căsătorie în Bulgaria. El cu greț și cu epitimie aspră admitea căsătoria a doua, a treia și a patra erați la el proscrise cu totul. Acésta a iritat pre mulți dintre cei ce după mórtea societilor, doriați iarăși a se căsători. Mulți dintre Bulgari venia în Valachia și se jăluiau Mitropolitului Anthim contra severității extreme a Ierarchului lor, și cereau intervenirea lui la Euthimie, ca să-l modereze. Acésta o a făcut Anthim, în scris și verbal comunicând lui Euthimie, prin un preot bulgar anume Ghenes, opiniunile sale și îndemnându'î la moderare. Acesta, prin respunsul său trimis lui Antim, îi mulțemesce cordial pentru dragoste și pentru știrile ce îi comunică din Valachia. Venind apoi la cestiunea căsătoriilor, el înșiră pe larg tóte canónele privitoare la acésta și cu esplicările juriștilor bizantiní, susține procedarea sa, ca bazată pe canóne, care nu trebuesc neglijate, și închee, îndemnând pe Mitropolitul Anthim a resista și a dojeni pre cei ce vin la el din Bulgaria, spuindu-î lucruri ce nu trebuesc credute. Deși nu putem acum publica întreg acest prețios document istoric din viacul al XIV-le, nu ne putem opri de a reproduce aici în românește partea dela început a „Epistolei lui Euthimiu Patriarchul Târnovului către pré sfințitul Domnul Anthim Mitropolitul Ungrovlahiei“

„Râvna dupre Dumneștă și dragostea cea duhovnicéscă a sufletului Sfinției tale nu mă lasă a fi în uitare despre dênsele. Și se nu se mire Sfinția ta, că nu ți-am scris de mult; căci netocmirea vremei de acum și răscolă cumplit ne cufundă pre noi aici, precum și pre voi acolo. Dar deși trupește ne dispărțim, înse cu mintea și cu gândul și cu dragostea—și te videm și vorbim cu Sfinția ta. Acum înse viind pré cinstitul și evlaviosul între preoți, și întru tóte fiit al smereniei nóstre kyr Ghenes, și vestindu-ne cercetarea ta și dragostea cea duhovnicéscă; încă și mai mult ne-a aprins și ne-a îndemnat la osirdia și dragostea Sfinției tale. Eară despre cestiunile, de care m'ai înștiințat,

mult mi-a plăcut, și le-am socotit ca de Dumnezeu mișcate, gândind că poate ceva s'a tămuit despre noi, ómení fiind noi. Decí îți mulțămim, că ne amintești despre credința cea sănătósă și despre Dumnezeuștile și pré sfințitele canóne. Și noi din tot sufletul și cu tot gândul nostru ne silim ale păzi, pe care la noi sfânta Biserica lui Dumnezeu cu îngrijire mare se sirguiașce ale păzi până la sfírșit. Décă ínse remâne ceva (neîmplinit), nu este de mirare, că ne deștéptă dragostea vóstră cea curată pentru Dumnezeu; căci așa ne învață marele Apostol: Décă celui următoriu se face, dice, descoperire, să tacă cel ántéiu. Căci iubirea de cértă și rivalitatea multe zizanií sémană în sánta Biserică a lui Dumnezeu și din acelea felurite eresuri și disbinări au íntrat în ea. Ci cu dragoste și cu osêrdie în tot chipul să ne sirguim a păstra adevêrul. S'a auđit de smerenia nóstră, că vin acolo óre-cari ómení și respândesc óre-care vorbe, pre care nu se cuvine a le crede, și turburá nu puțin și auđul vostru. Căci ne ocărăsc, că nu lăsăm să se cunune cei de a dóua și de a treea căsătorie, ba și pe cei de mai multe ori căsătorií, și pentru acésta remân nebine-cuvêntați și trăesc în adulteriú. Noi ínse nici scádem, nici adăogim ceva la sfințitele canóne, ci duple tradiție ne sirguim a păzi dumnezeștile și sfințitele canóne. Eară decă este în ele vre un ínțeles ascuns mai mult de cât (au priceput) cei ce le-au tâlcuit, ne rugăm de voi, ca să ne învățați și acela“ (urméză apoi pe larg tratarea despre canónele relative la Taína nunței).

Venind acum la biografia Sfínteí Paraskeveí, observám, că, rezervându-ne pentru altă dată a publica biografia ei duple originalul ce posedám al textului slavon, scris de Euthimie, acum vom da în scurt numai noțiunile istorice despre dênsa, duple opera ruséscă amintită mai sus la pag. 850 desbrăcate de florile stilului byzantin, cu care sînt încárcate lucrările literare din viacul lui Euthimie și Tamblac.

„Legea iubireí, dice Euthimíu, este astfelíu, că îndémná

a renoi în amintirea noastră pre cei iubiți inimei noastre, ca ne'ncetat să putem privi cu gândurile chipul și faptele lor, și órecum a ne zugrăvi însuși cuvintele lor; cu cât mai vêrtos este îmbucurătoriu pentru inimă amintirea deplăcuții lui Dumneșeu, carea este atât de folositoare pentru toți"! Astfeliu este Cuiósa Paraskeva, al căreia nume se pórta în tótă Tracia, Misia și Dalmația. Ea s'a născut din părinți renumiți și de bun ném, în un sat Epivate din Tracia, aprópe din orașul Mesemvria, pe șermul Măreii Negre. ¹⁾ Mesemvria, mai jos de Varna și mai sus de Anchial, pe șermul thracic, este renumită în istorie, ca port și în privința comercială și în cea strategică. Paraskeva avea și un frate; amândoi acești copii de timpuriu au manifestat aplecare la viața virtuosă chreștină și la abnegare apostolică. Părinții au dat pre copil în școlă, ca să învețe dumneșeasca scriptură; érá pe copilă s'au decis a o educa acasă până la timpul măriișului. Ea înse de timpuriu, dela vârsta de 10 ani a început a realiza plecările sale eminaminte chreștinești. Ea nu odată a dat sáracilor hainele sale cu care era îmbrăcată, luând în schimb hainele lor cele stremțurose și îmbrăcându-se cu ele. Nu odată a fost ocărâtă și pedepsită de părinți pentru aseminea sacrificiului nepotrivite cu vârsta ei și cu demnitătea părinților sei. Ea înse a remas neschimbată în privirile ei la viață, până ce în fine lăsând pe taină casa părinților sei, cunoștințele și rudele, s'a ascuns într-o pustietate, unde s'a consacrat lui Dumneșeu.

Fratele Paraskevei, dupe ce îndeajuns a învățat sfânta Scriptură, cu invoirea părinților sei s'a tuns în monachism

¹⁾. Epivatele (turcesce Boiados), o localitate (uniu îi dic sat, alții târgușor) pe șerm departe dela Constantinopole, spre Mesemvria, cale de 12 óre. (Irecec. *пер. Болг.* p. 340). Domnul Dimitrie Cantemir spune în istoria imperiului otoman (p. 541—42. t. II. București. . . . .) că Epivatele erau proprietate a părinților Sf. Paraskevei, că acea proprietate sub imperatul Andronic Paleologul, aparținea marelui Apocavcos Voevodul Autocratorului. Cum că acea localitate este pe șermul mării se vede și din minunea cu corăbierii, povestită de Igumenul Serafin, reprodusă în urmă.

cu numele de Euthimie, și perfecționându-se în viața duhovnicescă așa, că slava virtuților lui s'a respândit pretutindinea și el fu rădicat la trépta de Episcop al eparchiei din nou deschisă a Maditelor, unde el s'a proslăvit prin multe virtuți și a cărmuit bine biserica lui Dumnezeu, apărând turma sa de eresuri și de scandale.

Michail Psel, scriitorii bizantin, în panigiricul Patriarhului Michail Cerularie, cu mari laude se exprimă despre Ierarchul Euthimie, ca despre un contimpuran, séu cu puțin mai înainte înfloritorii pe scaunul Maditelor. Calculând după această chronologie, se pôte raporta viața lui și a Sfintei Paraskevei la primii ani ai viacului al unspre-decelea.

Agioritul Nicodim, adunătorii viețelor sfinților, adăuge la spunerea patriarhului bulgar despre sfânta fecióra Paraskeva, că înainte de a se depărta în pustie, ea a vizitat cetatea împărătescă Constantinopole, unde s'a închinat pe la toate locurile sfinte ale ei, s'a închinat la sfințele mōște de pe acolo și a ascultat sfaturile bărbaților cuvioși din Monastirile capitalei. După sfatul lor ea a intrat întru o Mănăstire dedicată Maicei Domnului din Suburbia Iraeliei din Pont, spre a'si esercita acolo puterile sale duhovnicești, și acolo a petrecut cinci ani, îndeletnicindu-se în post și în rugăciune, precum și în celelalte virtuți asketice.

Intre acestea întristații părinți ai Paraskevei, după ce în zădar o au căutat prin toate orașele și monastirile, au adormit și ei în Domnul, fără de a putea șei ceva despre dēnsa. Sfânta fecióra a călătorit apoi în Palestina, spre a se închina acolo și a se ruga la sfințele locuri, pre care însuși Domnul nostru Iisus Christos le-a sfințit cu traiul și âmblarea sa pe acolo în timpul petrecerei sale în trup omenesc pe pământ. Acolo s'a sălășluit pe un timp întru o manastire de călugărițe în pustia Iordanului, unde a petrecut până la anul 25 al vârstei sale, în post și în rugăciune. Odată, stând ea nóptea la rugăciune, i s'a înfă-

șosat un tânăr strălucit și 'i-a dis : „lasă pustia și te întorțe în patria ta, că acolo trebuie să lași tu pământului trupul tēu, érá duchul tēu se va strămuta la lócașurile cele nemateriale. Deși întristată pentru părăsirea drăgálașii eí pustii, totuși s'a supus poruncií trimise eí de sus. Suindu-se întru o corabie, spre a se întorțe în patria sa, după multe suferinți pe mare din cauza furtunelor, a ajuns la Constantinopole, unde din-noti a visitat și s'a închinat la locurile sfinte de acolo, precum : la sfânta Sofia, la Biserica Născătoarei de Dumneđeu dela Vlacherna, etc. Apoi întorcându-se în patrie, s'a stabilit în satul seti Epivatele, lângă Biserica Sfinților Apostoli, continuând acolo nevoințele sale asketice până la finele vieței, carele a urmat după doi ani ai ultimei sale petreceri în Epivate, fără a fi declarat ea acolo cuíva originea și némul seú. După mórte trupul eí a fost înmormântat de óre-cari buní chreștiní întru un loc necunoscut și deșert, aprópe de țermul mării. Bazați pe datele chronologice amintite în urmă, putem conchide, că Cuivíosa Paraskeva a reposat pe la jumătatea viacului al 11-le.

Aflarea móștelor Sfintei Paraskevei.

După un timp nedeterminat, aprópe de mormântul Sfintei, carele nu mai era cunoscut de nimene, s'a sălășluit un asket stálpnic, carele petrecea acolo în tăcere absolută. S'a întemplat de a murit de bólă contagiósă un corábierii, și a fost aruncat în acel loc, aprópe de locuința stálpnicului. Acest trup aruncat fără îngropare a început a putređi și a ímplea aerul de o putóre nesuferită, încât stálpnicul, ne mai putând acolo trăi, a curmat tăcerea sa, și ducându-se în comuna cea mai apropiată, carea era Epivatele, a spus primejdia ce póte a'í amenința și pe eí, de la infecțiunea aceluí cadavru, și 'i-a rugat să'l depărteze de acolo. Oamenii aceia, din evlavia cătră stálpnic, au hotărít să íngrópe acel cadavru în o grópa adâncă. Săpând eí grópa, au găsit acolo un trup omenesc, de carele nu se a-

tinsese putrejunea. Deși ei deodată au fost înspăimântați de această descoperire, totuși au continuat săparea, și în aceeași gropă, împreună cu trupul cel neputred au astrucat și cadavrul cel împuțit al corăbierului, și apoi s'au dus pe la casele lor.

Unul dintre acei îngropători ai cadavrului, om evlavios, anume Georgie, după ce s'era ș'a făcut rugăciunea s'a culcat și a adormit. În somnul său i s'a înfățișat o împărătesă pe un thron strălucit, încungiurată de o mulțime de ostași străluciți. George înspăimântat a căzut pe pământ; dar unul dintre ostași, luându-l de mână, 'i-a dis: „Georgie, pentru ce voi întru atâta ați disprețuit trupul Cuvioasei Paraskevei?—nu întârziți a'l lua din mormântul cel puturos, și îl puneți întru o raclă luminată, căci împăratul a voit a o proslăvi pe pământ“. Atunci și femeea aceea minunată a dis înspăimântatului Georgie: „grăbește-te a scóte móștele mele de lângă cadavrul acel împuțit; patria mea este Epivatele, unde și voi trăiți“. În aceeași nópte o femeie evlaviósă, anume Euthimia a avut aceeași videnie. După ce s'a respândit vorba despre aceste dóue arătări, toți au alergat la mormânt, și scoțind de acolo sfintele móște, le-au strămutat cu cinste în Biserica Sfinților Apostoli din Epivate, unde s'au făcut multe semne minunate de la aceste sfinte móște. Și nu numai în Epivate, ci și prin locurile de prin pregiur s'a respândit știrea despre minunile Sf. Paraskevei, și mulți pătimiși și demoniaci primiaū vindecare dela móștele ei. Tradiția spune, că Epivatenii au fost așa de zeloși și cu atâta iubire, cătră sfânta Paraskeva, că chiar pe locul, unde lăcuise părinții ei și unde ea s'a născut, au zidit o Biserică, dedicată sfintei Paraskevei. În acea Biserică, în icóna Sfintei, precum am vădut în urmă, corăbierii, scăpați de mórte prin arătarea Sfintei, au cunoscut pe izbăvitórea lor, carea le se arătase pe corabie în timpul furtunei. Dela mórtea Sfintei și după ce s'au proslăvit móștele ei, au trecut ca la 200 ani, în care aceste móște au petrecut în Epivate, parte necunoscute, parte proslăvite.

*Strămutarea mōștelor Cuivioșei la Târnov, capitala
Bulgariiei.*

Domnind în Bulgaria regele Ioan Asan al II-le (1218—1241) (urmașul lui Ioanițiu Asan, sēu Caloian, carele se numește în documentele istorice „regele Românilor și al Bulgarilor), imperiul byzantin era mai dinainte ocupat de Frânci, adică de cruciații latini ¹⁾; sub jugul lor de fer suspină cetatea împērătésă a orientului chreștin—Constantinopole; tōte sfințitele odóre și raclele cu mōștele sfinților erau jefuite și prădate, încât o tristeță generală cuprinsese sufletele credincioșilor orthodoxi. Frâncii voiau prin amenințări se atragă în partea lor pre regele Bulgariiei Ioan Asan, dar acesta nu s'a înfricoșat de amenințarea lor, ci vitejește năvălind asupra vrăjmașilor a cucerit tōtă provincia Macedoniei, Athonul și Tesalonicul și tōtă Thesalia și Dalmația, până la țera Arnăuților; pretutindinea a pus Mitropoliți și Episcopi orthodoxi, în locul acelor puși de Latini, întărind cu chrisóvele sale averile Bisericești ale Protatului ²⁾ și ale celorlalte monastiri ale sfântului Munte. Până la Constantinopole totul tremura de numele lui și Frâncii erau siliți să-i plătescă tribut. Pe o colonă a Bisericei Sfinților 40 de Mucenici din Târnov, zidită de Ioan Asan, se cetește până astăzi următorea inscripțiune, carea, negreșit în stil destul de înflat, bizantin, proslăvește vitejiele sale însuși Asan, contra Greci or și a Frâncilor. Eată acea inscripțiune :

În anul 6738 (1230), indictionul al 3-le eū Ioan Asan întru Christos Dumneđeū bine-credinciosul Țariū și autorator al Bulgarilor, fiū al bētrânului Asan, zidiū dela început, și cu zugrăvelă am înfrumusețat până la sfirșit acestă pré cinstită Biserică în numele Sfinților 40 de mucenici,

¹⁾ Cu numele de *Frânci* popōrăle orientale orthodoxe numesc pre chreștinii Europeni de legea papistă.

²⁾ Protatul se numește direcția generală a Monastirilor dela Sf. Munte al Athonului. Averile, care erau aferosite tuturor Monastirilor de acolo, se administrau de Protatul, carele reșede în Carea.

cu al căror ajutoriu în al 12-le an al Domniei mele, în carele an se zugrăvia templul, eșitam la luptă în Romania și am învins oștile grecești, și pre însuși împăratul Kyr Theodor Comninul l'am prins cu toți boiarii lui, și am luat totă țera grecescă dela Adrin (Andrianopole) până la Draceea, încă și cetățile albaneze și serbești. Numai cele ce sînt în împregiurimele Țarigradului și însuși cetatea acésta le țineau Frâncii. Dar și Frâncii s'aũ supus mânei împărăției mele, căci nu aveau alt împărat, afară de mine, și trimiteau tributul lor pentru mine. Dumnedeti așa poruncind, căci fără dînsul nici cuvântul nici lucrarea nu se sevășește. Aceluia slava în viaci, amin. ¹⁾.

Se vede, că regele Bulgariei Asan al II-le voise se profite de disordinile și anarchia ce era în imperiul bizantin cu usurpația Cruciaților latini, spre a'și întinde hotarale regatului seũ, și a se impune atât usurpatorilor cruciați, cât și pretendențiilor greci la thronul byzantin. Profitând de puterea și influența sa, el s'a adresat la guvernul Frâncilor din Constantinopole, sub al căruia stăpănire se afla litoralul mării unde era Epivatele, a cerut și a dobândit dela Frânci, cari doriau a'l împrieteni,—móștele Sfintei Paraskevei, spre ale aduce în capitala sa Târnov.

Patriarchul Euthimie, descriind ceremonia strămutăreii móștelor Cuviosei dela Epivate la Târnov, ne spune, că Asan după ce a primit dela Frânci voia de a strămuta santele móște a trimis pre Marco Mitropolitul Preslavei cei mari (acum Eski-Stambul) cu numeros cler, ca să aducă dela Epivate la Târnov sfintele móște, și le-aũ luat cu mare cinste din Biserica Sfinților Apostoli din Epivate. După ce aũ trecut peste hotarul imperiului latinesc și aũ ajuns în țara bulgărescă, din tóte părțile aũ început a năzui orthodoxii, cu lumînări și cu aromate, întru întimpinarea Cuviosei, petrecându-o până la Târnov. Insuși

¹⁾. Veđi scrierea mea: O excursiune în Bulgaria. pag. 20—21. Deasemenea Irecek. истор. Болг. р. 337. Observăm că la Irecek data inscripțiunei este greșită: 6748, în loc de 6738.

monarchul Asan, cu mama sa regina Elena, și cu soția sa Anna și pré cinstitul primat séu Patriarch al Bulgariei Kyr Vasilie, cu tot sfîntitul sobor și cu mulțime de popor aũ eșit patru mile înainte dela Târnov spre întimpinarea sfintelor mõește; ei aũ adus cu mânele lor racla sântei și o aũ aședat în Biserica Maicei Domnului, cathedra Târnovului, unde aũ petrecut mulți ani, isvorând vindecări credincioșilor. Aici se sfârșaste biografia, scrisă de Euthimie.

Irecec ne spune, la pagina 340, vorbind de aducerea mõeștelor Cuviosei la Târnov, că Asan ar fi zidit în fortăreța Țarevna, unde era palaturile regale, și locuința patriarhului, o biserică dedicată Sfintei Paraskevei (bulgărește: цѣта Петра=Sf. Vineri); că acea Biserică a fost dărămată la asediarea Târnovului de Turci, și apoi, în anul 1435, Turcii, în locul Bisericei Sf. Paraskevei aũ zidit o giamie, carea esistă și astăzi. Calculând anul 1241, carele este anul morții lui Asan, și presupuind, că mõeștele aũ fost aduse de el la Târnov, cam pela 1235, și anul căderii Târnovului sub Turci fiind cunoscut: 1393, putem conchide, că mõeștele Cuviosei aũ stat la Târnov ca la 160 ani.

Istoria Sfintelor mõește ale Cuviosei, după căderea Târnovului, o continuă Grigoria Țamblac, carele întru o predică ținută de el la Belgrad, în onórea Sfintei Paraskevei, negreșit la ziua pomenirii ei, la 14 Octomvrie, ne spune, că mõeștele Cuviosei dela Târnov s'aũ strămutat în Valachia, și apoi în Serbia.

Strămutarea mõeștelor Cuviosei dela Târnov în Valachia.

După un mic proimiũ, în carele Țamblac vorbește de catastrofa de la Târnov și deplânge pécatele poporului bulgar, venind la panegiricul Cuviosei Paraskevei, dice: „Când tóte cele ce erati slavite în cetatea cea supusă (Târnovul) se aduceau înaintea feței cuceritoriului, aduse aũ fost și cinstitele mõește ale Cuviosei Paraskevei, des-

brăcate de podóbele cele prețioase și învălitate în niște trențe sărăcești“.

Trebue să recunoștem, că în genere bărbații cei însemnați ai Turcilor respectau obiectele religioase ale cultului Creștinilor cucerii de ei, voind óre-cum prin acésta a se face iubită de creștini dominația lor. Acésta o videm din parte și în cazul cu móștele Sfintei Paraskevei, atât la Târnov, cât și în istoricul lor mai departe. Cuceritoriul otoman al Târnovului, carele precum am vedut în urmă era Celebi, fiul lui Baiazit, a ordonat a se păstra móștele Cuvioasei până ce va primi dispozițiunea Sultanului Baiazid despre ce este a se face cu dênsele. Sultanul a dat ordin ca acele móște creștinești să se dea lui Mircea Domnul Valahiei, carele le ceruse și era în relațiunii amicale cu Baiazid. Mircea le-a strămutat dela Târnov în țara sa ¹⁾. Aici însă sfintele móște au rămas un timp scurt, ca la 3 ani, adică în intervalul de la 1393, când s'a cucerit Târnovul cu Bulgaria, și până după războiul dela Nicopole, urmat în anul 1396.

Papii dela Roma, întendița lor de a domina și a supune tótă creștinătatea și tótă lumea sub potestatea lor spirituală, precum înainte de cucerirea imperiului bizantin și a Domniilor creștine din orientul ortodox de către Turci, întetiaă pe Domnitorii creștini ai Europei apusane a forma cruciate pentru distrugerea „Schismei Orientale“ ; așa și după cucerirea orientului Europei de Turci n'au încetat nici-o-dată a îndemna și a rescula pre domnitorii apuseni la războie contra cuceritorilor orientului,

¹⁾ Tamblac nu ne spune unde anume în Valachia au fost depuse de Mircea st. móște ale Cuvioasei. Și noi nu putem hotărî acésta, din cauză că pe atunci Domni Munteniei, nu aveau o reședință stabilă, ei reședeau când la curtea de Argeș, când la Câmpu-Lung, pôte și la Craiova numită în vechime „Craleva“, adică : reședința Craiului, adică a Domnitorului. Popóarele ingoslave, pintre care au trăit Români, numiau pre căpităniele lor, „Край“ adică : *Crai*. Se pôte, ca de-o-camdată Mircea să fi depus sfintele móște în vreuna din cetățile depe malul drept al Dunărei, pre care el atunci le stăpânea : Silistra, Vidin etc.

acum sub un pretext și mai temeinic—de a elibera pre chreștinī orientali de domnia varvarilor și păgânilor Osmanlī. Domnīi ortodoxī din Orient, ai României, ai Serbiei, ai Albaniei și Bosniei, simpatizatī mai mult cu tendințele domnilor chreștinī din apus ; căci credeau ei, că cu ajutorul lor vor putea scăpa de jugul turcesc carele se impunea cu sabia. De aici alianțele lor cu Apusul contra Turcilor, și nenorocitele răsboie cruciate dela Cosovo în Serbia și dela Nicopole care n'au avut alt rezultat decât victoriī ale Turcilor contra chreștinilor și o mai mare urgie a cuceritorilor contra acestora. Vom aminti aici în scurt numai despre resbelul dela Nicopole.

Mircea, după o bătălie victorioasă asupra Ungurilor conduși de regele lor Sigismund, și cari venise cu răsboiū asupra Munteniei, în anul 1395, spăimântat de invasia Turcilor, cari ocupase toate cetățile depe Dunăre, în Bulgaria, pre care le stăpânise Mircea, făcu alianță de apărare comună cu Sigismund Regele Ungariei, carele de asemenea era amenințat de Turci. Cu ajutoriul Papei se formă în apus o armată de 60,000, compusă din Unguri Români, Bohemi, Germani, Belgii și Francesi. Acastă armată trecu prin Valachia și se concentră la Nicopole în Bulgaria. Improtiva creștinilor a venit o oște de 200,000 Turci comandați de Baiazit. Răsboiul s'a întâmplat la 28 Sept. anul 1396. Chreștinīi perdând lupta, n'au găsit scăpare de cât în o fugă rușinosă, câți au putut scăpa de sabie și de valurile Dunărei (Laurian Elemente de Istoria Românilor. București 1860. p. 44 45). Să ascultăm acum pre Țamblac, cum descrie această nenorocită alianță a lui Mircea cu chreștinīi apuseni: „Sigismund, trecând Dunărea, a cuprins țera Valachiei și s'a aședat în Nicopole cu oștile Ffrâncilor. Stăpânitorul Otoman Baiazit, lăsând așediul Bizanțului, s'a întors asupra acestor noi dușmani, și o strașnică luptă a apusului cu răsăritul a clocotit pe câmpiele Nicopolei. Multe mīi de Frânci au perit în valurile Dunărei. Victoria a încununat pre Ismailteni, și îngâmfa-

tul duce al lor a intrat în hotarale Valachiei“. Se vede, că Mircea în ascuns făcuse alianța sa cu Sigismund și venirea acestuia în Valachia se putea lua, ca o invazie silnică, încât Mircea se credea necompromis la Baiazid, și de acea fără frică a eșit întru întimpinarea lui. Baiazid era furios contra lui Mircea, nu 'i-a primit scusele, și deși îl asigurase că are pace cu dînsul, porunci prodoseșce al lega și al exila la Brusa; érá țera Valachiei fu dată prădăi, împreună cu tótă averea cea mare a Voievodului Mircea. Să ascultăm pre Tamblac descriind acest episod din viața lui Mircea: „Fără frică a eșit întru întimpinarea lui Baiazid Domnitoriul Valachiei, încuragiat prin parola dată pentru pace; dar Mircea întru un mod trădătoriu fu legat și esilat la Brusa; căci nenumăratele lui comori ademenise pre vrăjmaș, și tótă averea lui a luat'o acela în mânele sale“. Intre alte jafuri făcute în Valachia a fost și móștele Cuvioșei Paraschevei, pre care iarăși le a luat la sine Baiazid, ca un mijloc de a atrage la sine pre creștini. Se vede însă că petrecerea lui Mircea în esil n'a durat mult, căci el éráși s'a reînturnat la scaunul său și a încheiat definitiva sa alianță cu Turcii, recunoscînd cel întéiu dintre Domni Valachiei suzeranitatea Osmanilor asupra Valachiei.

Strămutarea Móștelor Cuvioșei din Valachia la Belgrad în Serbia.

Pe atunci domnia în Serbia Despotul Stefan Decianul, carele era aliat cu Turcii. Serbia devenise vasală a Turcilor încă dela nenorocita bătălie dela Cosova, unde perise despotul Lazăr Knézul Serbiei, carele fu prins de Turci și decapitat în în anul 1389, și în locul lui Turcii au pus pre thron pe fiul lui pre Stefan pronumit Decianul. După espediția lui Baiazid asupra Valachiei, véduva kneghină a Serbiei, Anghelina, mama Despotului Ștefan, carele luptase împreună cu Turcii la Nicopole contra creș-

tinilor, a vizitat pre Sultanul, a cerut și a dobândit pentru sine moștele sântei Paraskevei, și ducându-le în Serbia, le-a așezat în Biserica casei sale. Țamblac descrie cazul așea :

„S'a întemplat că cucernica knéghină a Serbiei, Anghelina, văduva sfântului și pururea pomenitului knéz Lazar, a vizitat pre puternicul stépânitoriu al Othomanilor, și nu singură, ci împreună cu doi fit ai săi, cu despotul Serbiei Ștefan și cu Vulcan fratele lui și cu knéghina Euthimia, soția vitézului despot Ugleșu. Knéghina Sêrbescă era împodobită cu toate virtuțile pustnicești, și pre mulți covârșia cu înțelepciunea. Cu îndrăsnelă s'a apropiat ea de Sultanul carele fu plin de stimă cătră dênșă“. Scriitorul vieții Knézului Lazar, spune, că Anghelina era sócră lui Baiazit, carele luase în însoțire pre una din fetele ei, Liveria, după mórtea lui Lazar (Veđi pag. 235. Житія Святых... иверск. и славянск).

„Anghelina a cerut dela Sultanul șie, nu óre-care cetății săi pământuri împrejmuitoare,—avere de scurtă durată, a căreia dulcétă curênd trece, ci, însuflețită de o înaltă dragoste cătră Cuvioasa Paraskeva, a cerut șie sfintele ei moște. Rise necredinciosul de cererea cea cucernică, și a întrebat'o: Pentru ce nu ceri ceva mai prețios, în locul unor óse uscate, nemișcatóre?“ Dar cucernica femee, întărind cuvêntul său, a propus totă averea sa pentru acéstă comóră. Atunci Sultanul, laudând osârdia ei, căci și barbarii stiméză virtutea, 'i-a învoit ceea ce cerea, și i-a dat moștele cuviosei. Deci ea cu dragoste cuprindându-le s'a lipit de ele cu buzele și cu inima și a vêrsat lacrimi de bucurie. Ne avênd la sine o raclă sfințită, le a înfășurat cu arome și cu vestminte aurite, și cu mare cinste le-a strămutat în țera Serbiei. Acolo le a pus în Biserica sa casnică, și precum ea a păstrat trupul cuviosei de mânele varvarilor, nădêjduind a se feriți cu dênșă întră împêrăția ceriului, așa și Domnul a apărat și a mărit împêrăția ei cea pământescă“. Țamblac înkee panegericul său sfintei Paraskevei cu o alocuțiune oratorică, cătră ea, în care vorbește despre cinstea cea mare și

devotamentul ce aveau Serbiu cătră sfințele ei mōște, și de miraculoșele vindecări de bōle ce dobândiau rugători. (Veđi scrierea mea „Viața și scrierile lui Grigorie, Ţamblac. Bucur. 1884 pag. 35—37).

Mōștele sfintei Paraskevei au stat la Belgrad de la anul 1396 până la anul 1520 sub Sultanul Suleiman 1-ii, adică 124 ani.

*Strămutarea sfintelor mōște ale cuvioșei dela Belgrad
la Constantinopole.*

După mōrtea lui Stefan Lazarovicu Despotul Serbiei ¹⁾ influența Ungurilor în Serbia se împuternicise tot mai mult, așa că Belgradul, capitala Serbiei devenise ca o avangardă a Ungurilor contra Turcilor. Acéstă stare de vasalitate a Serbilor cătră Ungaria s'a prelungit până în anul 1521, sub Sultanul Suleiman, carele a cucerit definitiv Belgradul de la Unguri și a prefăcut Serbia în pașalic turcesc. (Veđi descrierea cuceririi Belgradului la Dimitrie Cantemir. Istoria imperiului Othoman. București 1876. t. I. pag. 255—6).

Asupra acesteu cuceriri și prądări a Belgradului în anul 1521 cetim următorele noțiuni istorice întru o revistă literară serbescă, din anul 1881. Broșura 49, pag. 1. 2., întitulată: Гласник српског учног друштва (biblioth. Acad. Rom.):

„După mōrtea Despotului Stefan Lazarovicu (1427), Belgradul a căđut sub dominarea Maghiarilor, cari l'au stēpănit până la anul 1521. Eră în anul acesta, la 29 August s'a predat împēratului turcesc Suleiman, din acăruia poruncă mulți cetățeni fură strămutați la Constantinopole, Biserica principală s'a prefăcut în geamie, éră obiectele sfinte, care s'au aflat în ea de asemenea fură strămutate la Constantinopole“. Spre a arēta ce anume lucruri sfinte

¹⁾ Titlul de Despot a fost dat ca un titlu de o onōre Knézului Stefan, de împēratul Bizantin Ioan Paleologul, cu a căruia nepōtă se căsătorise Stefan. (Veđi Grigorie Ţamblac. pag. 30. 32).

s'aũ transportat la Constantinopole, Revista sêrbescã citãzã o chronicã latinã, carea sub anul 7029 (1521) scrie așa:

„Suliman Czar coepit Belgradum 29 Augusti deditiõne, cum auxilia nula acciperent nec habere possent urbani. Porro, hic positas reliquias S. Petcae Constantinopolim abstuit uti ex reliquiis, Caricae Theophaniae, quae hic jacuit, et imaginem virginis, pictam a S. Luca pretiosissimeque ornatam: haec inquam omnia iussit transferri Constantinopolim, una cum omni apparatu Ecclesiae“. Adicã romãnește: Suliman împãratul a luat Belgradul la 29 August prin supunere, fiind-cã cetãteniĩ n'aũ putut avea nici un ajutoriũ de nicãirea. Mai departe, mósstele sfintei Paraschevei (Serb. Petca) ce erati puse aici, le-a strãmutat la Constantinopole, precum și mósstele țariței Theophania, carea zãceati aicea, și o icóna a Feciorei, zugrãvitã de Sf. Luca și fórte prețios împodobitã: tóte acestea, dic, a poruncit a se transporta la Constantinopole, împreunã cu tóte odórale Bisericeĩ.

Tot acésta, dar cu mai multe detaluri, spun și scriitoriĩ byzantini și alții, cariĩ vorbesc de prãdarea Belgradului de Turci. Vom cita aici cele ce ne spune Σκαρλάτος Βυζάντιος, ἡ Κωνσταντινούπολις. (t. I. pag. 332—33. t. II. pag. 534—35. Athenae. 1862)

„La anul 1520 Sultanul Suleiman 1-iũ împresórá și íea Belgradul. Intre alte prãdi Sultanul aduce din Belgrad la Constantinopole mai multe icóne și odóre bisericesti, și multe mósste sfinte, între care mósstele Sfintei Paraschevei cei nóuã, originarã din Epivate, orãșel de lângã Silimbria. Thevet scrie în Cosmografia sa, cã a audít din gura patriarchului ecumenic, pre carele l'a vizitat de mai multe ori la 1565, cã acele sfinte mósste, și alte multe, între care mãna Sfintei Varvarei, multe odóre bisericesti și o icónã mare a Maícei Domnului, îmbrãcatã cu argint și poleitã cu aur, Sultanul Suleiman le a adus dela Belgrad, când a luat acea cetate, și cã Sultanul, negãsind cu cale ale ținea în palat, le a dãruit patriarchului. Inse editoriul fran-

ces al traducerei lui Chalcocondyla—de Vigenère, scrie, că aceste Sfinte mōște Sultanul le a espus, în tot drumul sēu dela Belgrad la Constantinopole, la închinarea chreștinilor, pe banī; érá ajungând la Constantinopole, a dat știre patriarhului să le cumpere pe tōte drept 12,000 ducați, căci la din contra va porunci să se arunce în mare. Patriarhul le cumpēră, plătind Sultanului prețul de mai sus, rânduri-rânduri.

Mōștele Cuvioșei nōstre au stat în patriarhia dela Constantinopole, până în anul 1641, când ele fură strămutate în Moldova, adică în curgere de 120 de ani.

Strămutarea Mōștelor Sf. Paraskevei la Iași, capitala Moldovei.

În Moldova dela anul 1633 ¹⁾ domnia renumitul Voevod Vasilie Lupul. Acest Domn este renumit în istoria nōstră ca un isteș politic, ca un cârmuitoriu abil, carele în acele timpuri grele a domnit aprōpe 20 ani, ceea ce era o raritate pe atunci, când Domniele se schimbaū fōrte lesne și fōrte des. Excepție au făcut numai câțiva Domni de pe acele timpuri, ca Vasilie Lupul, ca Matheiu Basarab și Constantin Brâncovenul.

Vasilie Lupul între altele era renumit în tot orientul orthodox, ca protector zelos al Bisericei și orthodoxiei. La el alergău Patriarhiū din orient și Mitropolițiū spre a cere ajutoriul lui în sărăcia lor și protecția în luptele lor cu vrăjmașiū internī și esternī ai Bisericei. Ceī asupriți, ceī destituiți, până căpătau reabilitarea lor, găsiău azil în Moldova sub adumbrirea Voevodului evlavios Vasilie. El a plătit datoriile colosale ale patriarhiilor de Ierusalim și dela Constantinopole, care craū amenințate de a fi vindute de datornicii armenī și tureci, streinilor de altă credință și a fi disființate. Precum vom videa mai jos, Vasilie Lupul, la începutul Domniei Sale plătise datoriile patriarhiei de

¹⁾ Veđi inscripția dele Sf. mōște.

Ierusalim, în sumă de 42,000 galbină; ¹⁾ érá la anul 1641 a plătit și datoriile patriarchiei ecumenice, în sumă de 300 pungi de asprí, care fac 150,000 lei moldovinești de pe atunci.

Vasilie Lupul, cu doi ani înainte, la 1639, isprăvisse de zidit și de înfrumusețat o renumită Biserică a Sfinților Trei-Ierarchi în capitala sa Iași, o a înzestrat cu odóre scumpe, cu moșii și alte venituri, a rădicat' o la rangul de Monastire și a înființat în ea și scólă de theologie, aducând acolo și dascalii trebuitori. ²⁾ Tot-odată Vasilie Vodă a dorit să glorifice noua sa Monastire și cu un mare odor de sfințenie cu móștele Sfintei Paraskevei, ce se aflau la pãtriarchia de Constantinopole. În Moldova până atunci numai în fósta Capitală a Moldovei, în Sucéva se aflau sfinte móște și anume ale sf. Mucenic Ioan cel nou, aduse acolo dela Akerman de Alexandru cel Bun; érá în noua capitală nu se aflau móștele nici ale unui sfânt proslăvit de Biserica orthodoxa.

Un alt motiv de mare însemnătate pentru Biserica orthodoxă a României, și care a putut îndemna pe Vasilie Vodă a procura pentru țera sa Sfintele móște ale Cuióseii, este cestiunea dogmatică, provocată în acel timp de protestanți în Biserica Orthodoxă orientală din toate țerele orthodoxe, și pentru care Vasile Vodă a provocat în anul 1641 un Sinod local, ținut în Iași chiar în Monastirea cea nouă a Sfinților Trei-Ierarchi. Este știut că între alte articole dogmatice, prin care protestanții, fie luterani, fie calvini, séu ori ce altă sectă de ale lor, se deosebesc de orthodoxii orientali și de catolicii-romani, este și cinstirea Sfinților, a icónelor și a móștelor lor.

Casul s'a petrecut așa: La începutul anului 1632 s'a

¹⁾ Cronogrulul Daponte fistoriscesce, că datoriile Sfântului Mormânt, pre care le-a plătit Vasilie Lupul se urea la 70,000 de galbeni *Ιστορικὸς κατάλογος* in *Sathas Μεσαιωνικὴ βιβλιοθήκη* t. III. pag. 81. Venetia. 1872.

²⁾ Despre scóla theologică Vasiliană vedi „Notițe istorice și archeologice“, adunate de mine. București. 1885. pag. 188—224. Tot acolo și despre marea influență a lui Vasilie Vodă în orientul orthodox.

ivit în Constantinopole o broșură în limba grăcă, sub numele patriarhului icumenic de atunci Kyril Lucaris, carea apoi s'a edat din-nou în Geneva în anul următoriu 1633. Orthodoxii s'au turburat și s'au iritat, vedënd că vrăjmașii lor, mai ales jesuiții, îi acusatî de calvinism. Patriarhul Lucaris fu destituit. Noul Patriarch al Constantinopolei Kyril Berianul, succesorul lui Lucaris, deși în anul 1638 a osândit sobornicește mărturisirea credinței Calvinești, aceea edată sub numele lui Lucaris, osândise tot-o-dată și pre Lucaris, ca pre un eretic. Acesta încă mai mult a turburat și a amărit pre orthodoxi, cariî nu voiatî a crede, că un patriarch ar fi putut scrie acea mărturisire Calvină, și o credeau mai mult o uneltire jesuitică, în scop de a amesteca și pe Biserica orthodoxă în certele pașiștilor cu protestanții pentru doctrinele dogmatice, în care ei se deosebesc uniî de alții. În fine urmașul lui Kyril Berianul, patriarchul Parthenie, în luna Maiu 1640, din-nou a revădit în Sinod acea mărturisire calvinescă, și părinții Sinodului au constatat érași, că tóte cele 18 capitole ale ei, afară de capitolul al 7-le, deaseminea și cele patru întrebări și răspunsuri, adaoase la ea, sînt pline de erezia calvină, și au arătat pe scurt erezia cuprinsă în fie-care capitol, și prin decisiune sinodală a respins tóte aceste capitole, întrebări și răspunsuri, ca neorthodoxe, ci calvine, pre compunătorii lor, fără a-l numi, l'au dechiarat strein de credința orthodoxă și înșelătoriu, éra pre toți acei ce s'ar ținea de doctrina expusă în acele capitule și o ar numi orthodoxă, i-au excomunicat dela Biserică. În anul următoriu Patriarchul Parthenie a trimis hotărîrea sa Sinodală la Sinodul din Iași, unde pe lângă delegații patriarchiei se aflau de față Petru Movilă Mitropolitul Kievului cu Episcopii și delegații ruși, precum și Ierarchii Moldovei: Mitropolitul Varlaam, Evlogie Ep. Romanului, Anastasie Episcop Rădăușilor, Georgie Ep. Hușilor. Sinodul din Iași a aprobat în totul și a subscris hotărîrea Sinodului patriarchal din Constantinopole.

În mărturisirea calvinescă între alte eresuri ce cuprindeau, la capitulul al 8-le și la întrebările dela urmă, renegea cinstirea Sfinților, a icónelor și a móștelor lor, și trebuința intervenirei lor în nevoile creștinilor, cari compun Biserica luptătoare pe pământ. Acastă dogmă, carea există în Biserica orthodoxă catholică din timpurile primitive ale creștinătății, a fost solemn confirmată pentru tot-dé-una de Sinodul icumenic al 7-le (a. 787), după ce Biserica orthodoxă, după un îndelungat și crâncen martir secular, a triumfat asupra iconomachilor. (Vedí исторія русской Церкви Макарія. т. XI. книга II p. 576. Revista theologică. 1883. N.N. 27, 28, 30).

Vasilie Vodă, negreșit îndemnat de Mitropoliții Varlaam și Petru Movilă, pe lângă cele hotărâte de Sinódele de Constantinopole și Iași despre credința orthodoxă, a vrut să dea și o dovadă pipăită despre orthodoxia sa și a țerei sale, carea nu are nici un amestec cu dogmele și credințele rătăcite ale protestanților. De aceea el în același an 1641, când s'a ținut Sinodul din Iași, a adus dela Constantinopole și móștele Sfintei Cuviosei Paraskevei, și le a așezat în Biserica Monastirei Trei Ierarchilor, unde se ținuse și Sinodul ¹⁾.

¹⁾. Cërta provocată de mărturisirea Calvinescă s'a continuat încă în Orient până aproape de finele vécului al 17-le. Ea s'a închis pentru tot dé-una prin Sinodul de Ierusalim, adunat de patriarhul Dosotheiú al Ierusalimului, care în urmă s'a confirmat de întréga Biserică orientală. Acest Sinod, la tóte cestiunile dogmatice calvinești, cuprinse în cele 18 capitule, și în întrebările dela urmă a respuns cu multă sciință și demnitate vrednică de Biserica ecumenică, în cât cele 18 Articole ale Sinodului de Ierusalim, și respunsurile adaose la întrebările calvinești, au devenit carte simbolică a Bisericei Orthodoxe și a cathechismului ei. Noi vom reproduce aici în notă hotăririle acestui Sinod, privitoare la Sfinți și la rugăciunile noastre prin trînșii cătră Dumneđeú :

Articolul al 8-le. „Credem că Domnul nostru Iisus Christos este unicul nostru mijlocitoriu, carele s'a dat pre sine pentru rescumperarea tuturor, și cu propriul sânge a făcut împăcarea omului cu Dumneđeú, și rămâne scutitoriu, îngrijitoriu de următorii sei și curățire (expiatie) pentru peccatele noastre. Mărturisim deasemenea, că Sfinții mijlocesc pentru noi în rugăciuni și cereri cătră Dînsul, érá mai mult decât toți—pre nevinovata Maica lui Dumneđeú Cuvéntului; deasemenea sfinții ângeri pazitorii noștri, Apostolii, Pro-

Să venim acum la istoricul aducerii mósțelor Cuvioasei Paraskevei de la Constantinopole la Iași. Despre acésta găsim noțiuni istorice în scrierile mai multor bărbați erudiți orientali. Și anume :

rociî, Mucenicii, dreptii și toți, pre carii 'i-a proslăvit ca pre adevărații sei servitori, cătră carii numărăm pre Archierei, pre ierei, ca pre prestătătorii Sfântului altariu, și pre bărbații cei drepti, vestiți prin faptele lor cele bune. Noi scim din Sfânta Scripură, că datorim a ne ruga unul pentru altul, că mult pôte rugăciunea dreptului, și că Dumneđu mai mult ascultă pre sfinți, decât pre acei ce rămân în păcate, că sfinții sînt mijlocitorii și intervenitorii pentru noi înaintea lui Dumneđu, nu numai aici, în timpul petrecerii lor cu noi, ci încă mai mult după mörte, când ei după sfărămarea oglindei (de carea pominește Apostolul) cu totă lămurirea privesc pre sfânta Treime și nemărginita ei lumină. Căci precum noi nu ne îndoim, că sfinții proroci, fiind încă în trup muritoriu, au vedut obiectele cerești, pentru care au și prespus cele viitoare: tocma așa nu ne îndoim, dar și neclătit credem și mărturisim, că ângerii și sfinții, carii s'au făcut ca și niște ângeri, cu ajutoriul nemărginitei luminii Dumneđești ved nevoile noastre.

Asupra întrebării ânteea din capitele calvinice : Cum trebuie a cutega despre sântele icône și despre închinarea sfinților?— Sinodul de Ierusalim respunde așa :

„Fiindcă sînt sfinți și Biserica orthodoxă catholică îi recunoște de mijlocitori, de aceea noi îi cinstim ca pe prietenii lui Dumneđu, carii se rögă pentru noi înaintea Dumneđuului tuturor. Dar închinarea noastră sfinților este de doue feluri: una se rapörtă cătră Maica lui Dumneđu Cuvântului, pe carea noi o cinstim mai mult decât pre o röba a lui Dumneđu; pentru că Născătörea de Dumneđu, cu töte că cu adevărat este röbă a unuia Dumneđu, înse este și maică, carea a născut trupește pre unul din Treime. Pentru aceea o și mărim pe dënса, ca pre o mai înaltă fără de asemănare decât ângerii și sfinții și 'i dăm închinăciune mai mare decât aceea ce se cuvine unei röbe a lui Dumneđu. Alt-feliu de închinăciune, cuviinciosă robilor lui Dumneđu, se rapörtă la sfinții ângeri, la apostoli, proroci, mucenici și în genere tuturor sfinților. Afară de aceea noi cinstim cu închinăciune lemnul cinstitei și viu-facëtörei Cruci, pe carele Mântuitoriul nostru a pătimit pentru mântuirea lumii, închipuirea viu-facëtörei Cruci, eslele Vitleemului, prin care noi ne-am scăpat de necuvântare (adică: de dobitocie), locul Golgothei, purtătorii de viață morment și celelalte sfinte locuri, deaseminoa sfânta Evangelie, sfințitele vase, în care se sêvêrșește jertfa cea fără de sânge; cinstim și slăvim pre sfinți cu pomenirele noastre anuale pentru dînșii, cu serbări publice, cu zidirea sfintelor templuri și cu proaduceri (prinoșe). Încă ne închinăm icónelor Domnului nostru Iisus Christos, a prêsfintei Născătörei de Dumneđu și ale tuturor sfinților; cinstim aceste icône și le sărutăm, și deaseminea închipuirile sfinților ângeri, precum ei s'au arêtat unora dintre patriarchi și

1). Dositheiu Patriarchul Ierusalimului ne spune: „Pa-

proroci; inchipuim și pe presfântul Duch, precum el s'a arătat— în chip de porumb.

Eră decă unia, pentru închinarea sfintelor icône, ne înfruntă ca de idololatrie, apoi noi o asemenea înfruntare o socotim deșertă și absurdă; căci noi nimenui altuia nu servim, ci numai unui Dumneșeu în Treime. Eră pre sfinți îi cinștim în două chipuri: ânteu, în raport cătră Dumneșeu, căci pentru el fericim pre sfinți; al doilea, în raport cătră însiși Sfinții, fiind-că ei sînt chipuri vii ale lui Dumneșeu. Pe lângă aceea cinștim pre sfinți ca pre robii lui Dumneșeu. Noi cinștim sfintele icône relativ, reportând cinștirea icônelor la prototipi; căci cine se închină icônei, acela, prin icônă, se închină prototipului; așa că nici într'un chip nu se pôte despărți cinștirea icônei de cinștirea celuiia ce se închipuște pe ea; ci și una și alta rămân în unire, așa precum cinștea ce se dă trimisului împărătesc este nedespărțită de cinștea ce se dă însuși Impăratului.

Locurile acele, pre care contrarii le i-au din Scriptură spre înțărirea absurdității lor, nu le priesc așa de mult, precum gândesc ei; din contra, ele deseversit conglăuesc cu scotința noastră. Căci noi, cetind Dumneșeșca Scriptură, cercetăm timpul, persoana, esemplele și cauzele. Pentru aceea decă aflăm, că unul și același Dumneșeu întru un loc dice: *Să nu'ți faci idol, nici asemănare; să nu te închini, nici să servești lor*; iară în alt loc poruncește a face Cheruvimi; și decă pe lângă aceea videm în templu făcute închipuirii de boi și de lei: toate acestea noi nu le primim cu superstiție (căci superstiția nu este credință); ci, precum am dis, conformându-ne cu timpul și cu cele-lalte împrejurări, ajungem la drepta înțelegere. Cuvintele „să nu'ți faci idol seu asemănare“, dupre înțelegerea noastră, însemnă aceea ce și cuvintele: *Să nu te închini deilor streini, să nu fii închinătoriu de idoli*. În acest chip și datina ce o ține Biserica din timpul Apostolilor, a se închina sfintelor icône, și servirea ce se cuvine unuia Dumneșeu, rămân neatinse, și Dumneșeu nu contradice cuvintelor sale. Eră aceea că contrarii noștri se rapörtă la sfinții Părinți, cari ar fi dicend, că nu se cuvine a se închina icônelor; apoi acei Sfinți bărbați mai mult ne apăără pre noi; fiindcă ei în disputele lor se scölă asupra acelora, cari dau sfintelor icône închinăciune dumneșeșcă, seu întroduc în templuri închipuirile mörțelor sale rudeții: pe acest feliu de închinători ei îi anatematizază; dar nu prichănesc drepta închinăciune Sfinților și Sfintelor icône, cinștitei Crucii și tuturor celor mai sus dise. Eră cum că din timpurile Apostolilor Sfintele icône se întrebuița în templuri și credincioșii se închina lor, despre acesta istorisesc förte mulți, îm reună cu cari și sfântul ecumenicul Sinod al 7-le rușineză totă ereticășca batjocură de cele sfinte.

Fiindcă acest sfânt Sinod (7-le) întru un chip förte lămurit dă a înțelege, cum trebuie a ne închina Sfintelor icône, când predă blestemului și catheriserei pre aceia, cari dau icônelor închinăciune dumneșeșcă, seu numesc idololatri pre orthodoxii, cari se

triarchul Partenie cel tînăr ²⁾), luând bani dela Domnul Moldovei Vasile Voevod, ca să disrobescă patriarhia de datorii, a scoborît întru o nópte de pe zidiul Fanariului ³⁾ mósțele Sfintei Paraskevei, care se afla în Patriarhie, și le-a trimis la Iași, unde se și găesc astăzi în Monastirea Trei-Ierarchilor. Aceste mósțe fusese mai înainte vreme în cetatea Belgrad a Serbiei, înse când Turcii au luat prin resboiu Belgradul, ei au trimis mósțele Sfintei Paraskevei la Constantinopole. Deci, acésta fiind pricina mósțelor Sf. Paraskevei, Patriarchul Partenie cu Sinodul, temându-se să le trimețe fățiș la Iași, le a trimis pe ascuns. Acéstă Sfântă Paraskeva nu este acea vechie din Italia, ci alta din Ipo-

închină icónelor: apoi, împreună cu dînsul, și noi predăm anathemei pre aceia, cariî sêu vre-unui sfânt, sêu ânger, sêu icónei, sêu crucii, sêu sfințelor mósțe, sêu sfințitelor vase, sêu Evangheliei, sêu la ori ce alta din cele ce sînt la ceriî sus, și câte sînt pre pămînt și în mare, dau așa feliu de cinste, carea se cuvine unuia Dumneșetî în Treime. Deaseminea anatematizăm și pre aceia, cariî închinăciunea icónelor o numesc idololatrie și pentru aceea nu se închină lor, nu cinstesc crucea și pre sfinți, precum a poruncit Biserica.

Sfinților și Sfințelor icóne noi ne închinăm așa precum am dis, și le desemnăm spre înfrumșetarea templurilor, pentru ca ele se servescă pentru cei ne'nvêțați în loc de cărți, și să îndemne la urmarea faptelor celor bune ale Sfinților și la aducerea aminte de dînșii, să contribue la înmulțirea charității (dragostei), la privighere și la acea deapururea invocare a Domnului ca a Stêpănului tuturor, și a sfinților ca a robilor lui, ajutătorilor și mijlocitorilor noștri". (Acest fragment din hotărîrele Sinodului din Ierusalim s'a reproduș aici după traducerea, făcută pela 1850. când eram student la academia de Kiev, duple o cărticică rusescă din bibliotheca Academiei, în carea se trăta istoricul certelor între protestanți și Biserica orientală orthodoxă din viacul al 17-le, și în carea se cuprindeau hotărîrile Sinodului de Ierusalim, și Epistola Sinodală a Patriarchiei ecumenice din anul 1723, ca respuns la învitarea Bisericii anglicane, carea propusese unirea sa cu Biserica Orthodoxă a Răsăritului. Traducerea mea este încă inedită).

²⁾ Istoricul Meletie al Athenelor dice: „Parthenie cel betrân“, și așa trebuie să fie; căci acesta era pe timpul Sinodului din Iași și după aceea până la 1643. (Ist. bis. t. III. p. II. pag. 168).

³⁾ Resedența patriarchiei se numește *fanariu*, pentru că Biserica ei este zidită pe șermul mării ce se numește, schelea fanariului, și unde în vechime fusese un *φάνος, φανάριον*—far, fanar, pentru a se feri vasele de stîncele ce sînt în mare (notiță a D. A. Papadopul Calimach).

vata, orășel de lângă Silivria. (Δοσιθείου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων, ἱστορία περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων. București. 1715. pag. 1175. Cart. XI, cap. XII).

2. Principele Dimitrie Cantemir, în Istoria imperiului Othoman, la descrierea domniei Sultanului Machomet al IV-le. pag. 541—42; tom. al 2-le, descriind invazia Regelui Poloniei Sobiețiky în Moldova, întemplată sub Domnia tatălui său Constantin Cantemir, după ce spune cum acela a jăfuit țera, a dat foc la două Monastiri din Iași, a răpit vasele sacre ale lor, și mōștele Sfântului Ioan din Sucéva dimpreună cu multe alte lucruri prețioase, a rădicat cu brutalitate pre Dosotheiū Mitropolitul Moldaviei și l'a dus în captivitate; spune apoi că s'a dus la Monastirea Trei-Ierarchilor, ca să prade și să răpescă și mōștele Sfintei Paraskevei de acolo; Egumenul Monastirei înse, deși amenințat de Sobiețiky, că va fi îngropat sub ruinele Monastirei, n'a voit cu nici un preț să deskiđe întrarea în Monastire, încât regele, cu tōtă furiósa indignare, a părăsit planul său de a intra și a devasta Monastirea.

Cu acéstă ocasiune Cantimir, în o notiță sublineară ne dă următoarele noțiuni despre Sfânta Paraskeva și despre strămutarea Sfințelor ei mōște la Iași:

„Sfânta Paraskeva, precum ne învață minologiile bisericești, a fost Dómna unui sat cu numele Epivate, care mai în urmă ajunsese în posesiunea Marelui Apocavcu, generalul împăratului Andronic. Pe timpul lui Murad al IV-le, Vasilie Domnul Moldaviei, a obținut permisiunea de a lua mōștele acestei Sfinte din Biserica patriarhală dela Constantinopole, și acésta din considerare, că a făcut multe bine-faceri și servicii pentru acea Biserică; căci el a plătit din propriile sale venituri peste 260 de pungī, cu care Biserica era datóre, parte la Turci, parte la creștinī. Și fiind că la Turci este oprit a transporta un cadavru în depărtare preste trei mile, așa el a mai dat la curtea othomană peste 300 pungī, numai ca să obțină permisiunea de a transporta acele mōște și pentru a scóte dela Sultanul

un ordin către Capugi-Bași, carele să însoțiască transportul până în Moldova. Tótă istoria acestei strămutări este zugrăvită pe perețele de amădă-ți a Bisericei Sfinților Trei-Ierarchi ¹⁾, unde se conservă Sfintele mōște. Intre altele se vede acolo zugrăvit, chiar și Capugi-bași cu toți oficialii seși, cum mergea în procesiune înaintea sicriului cu mōștele. Atâta putere are banul la Turci! Ei pentru bani nu numai permit, dar chiar înșii fac lucruri, ce sînt cu totul contrarii superstițiunei lor“.

3. Athanasie Comninu Ypsilant spune următoarele despre condițiunile puse de Vasilie Vodă Patriarchiei la cumpărarea Sfintelor mōște:

„La anul 1641 Vasilie Voevod Domnul Moldaviei și al Valachiei (?) a plătit datoria patriarchiei ecumenice peste 300 pungi de aspri, cu condiție ca Archiereii să nu mai fie supuși la ajutorinți, dări și cheltueli ²⁾. Despre tōte acestea se făcu un tom sinodicesc, carele se iscăli de Patriarh și de Archierei ³⁾. Patriarhul, spre recunoscința către

¹⁾ In adevăr am vedut și eu acest tablou în Biserica Trei-Ierarchilor, desupra locului unde erau aședate mōștele, înainte de începerea restaurării Bisericei. Ar fi o mare pierdere istorică, decă restauratorii nu vor fi copiat acel tablou, ca să-l repună la locul lui, între alte amintiri vrednice de restaurare.

²⁾ Patriarhia, ca să pōtă plăti datoriile sale și dobânde le impunea dări asupra Mitropolițiilor și Episcopilor de sub jurisdicțiunea sa. Acestia necontenit alerga, în nevoia lor, la Domnii români și la Tarii ruși. Vasilie Vodă, plătind odată tōtă datoria patriarchiei din trecut, a voit ca pe viitorii se apere și pre toți Archiereii de dările către Patriarhie, în care sens a scos și tomos sēu chrisov patriarhal. Acēstă scutire înse a fost de o durată scurtă; căci peste 4 ani videm ērași introduse, și încă cu mare urgie, dările asupra Archiereilor. Luptele intestine și rivalitățile între aspirații la demnitatea patriarhală, și lăcomia Turcilor de bani, din-noi au aruncat patriarhia în datorii. Istoricul bisericesc Meletie ne spune, că nu mai departe, decăt în anul 1644, Decembrie 14. Patriarhul Parthenie cel tēnăr cu Sinodul sēu a edat un tomos, carele legiuia, că Archiereul, carele nu va plăti dăjdiele și ajutorințele cele impuse lor prin acel tom sinodicesc, să se caterisescă și să se alunge din Eparhia sa. (Ist. bis. t. III. p. II. pag. 168).

³⁾ In bibliotheca Sfântului Mormēt din Constantinople se păstrează în original chrysovul lui Vasilie Lupul Voevod, din 20 August, 1641 despre datoriile patriarchiei ecumenice, și despre

Vasilie Vodă, atárnând preste zidiurile Fanariului móștele Sfintei Paraskevei, care se află în Biserica patriarhală, le-a trimis la Iași. Acéstă Sfântă Paraskevă nu este cea vechie, carea se pominește la 26 Iulie, ci alta nouă din târgul Iповatele de lângă Silivria“. (pag. 145). La pag. 734 autoriul maí adaoge: „După legea turcescă nici un trup de mort, afară de al Sultanului, nu póte fi transportat maí departe de trei mile. Inse Domnul Moldovei Vasilie Voevod, cheltuind 300 de pungí, a adus din Constantinopole la Iași cu Capugi bașa móștele Sfintei Paraskevei“. (Veđi operele lui Athanasie Comn. Ypsilant, edate în anul 1870 în Constantinopole de Archim. German Aththonidu Sinaitu).

4). La Scarlat Vizantiul, cetim: „La anul 1641, Vasilie Arnăutul, Domnul Moldaviei, supranumit Lupul, a cerut dela Patriarchul ecumenic móștele Sfintei Paraskei. El plătise, la 1632 (?) datoriele Sfântului Mormént, în sumă de 42,000 de galbeni ungurești. érá în acest an 1641 el plătise încă datoriele Patriarchiei Ecumenice. Patriarchul Partenie . . . . . a chărăzit deci lui Vasilie Lupul aceste sfinte móște, scoborându-le întru o nópte de pe zidurile Fanariului, și ele se află până astăzi în Monastirea Triierarchilor din Iași, zidită de Vasilie Lupul. Acesta, ca să capete voie dela Turci a transporta acele St. móște în Iași, a trebuit să plătescă la înalta pórtă 390 de pungí; căci după legea Turcilor este oprit cu strășnicie a se transporta trupuri de morți maí departe de trei mile, cum este aseminea oprit a ținea un mort în casa sa maí mult de 24 de óre. Sint scutite de acéstă lege numai trupurile Sultanilor, și . . . . . se înțelege . . . . . și trupurile acelora, cari pot plăti Viziriului, cât a plătit Vasilie Lupul“, (Σκαρατάτος Βυζάντιος, ἡ Κωνσταντινούπολις. t. I, pag. 332—33, și t. II. pag-534—35. Athenae 1862)

condițiile cu care Vasilie Vodă le-a plătit. Aici se păstrează și tomul Sinodicesc și patriarhicesc, cuprindătoriu de condițiile puse de Vasilie Vodă, precum și maí multe și acte domnești și patriarhicesți, atingătore de acéstă afacere. Acestea tote eruditul filolog elin Sathas ne încredințază, că le-a vedut și le-a cetit). Sathas μεσαιωνική βιβλιοθήκη t. III. pag. 575—576).

5). Istoricul Bisericesc Meletie al Athenelor vorbește și el despre Sfânta Paraskeva și de aducerea mósțelor ei la Iași de Vasilie Vodă : „Pentru bătrânul Parthenie se ȃice, cã luând bani de la Vasilie principele Moldovlachiei, spre a plăti datoriile Patriarchiei, atârând de zidurile cetății trupul Sfintei Paraskevei, ce era la Patriarchie pus în raclă l'a trimis la Iași. Acéstă Sfântă Paraskevã nu este aceea vechie, ce Biserica o prãznuéște la 26 Iulie, ci alta mai de pre urmã din sãtul Epivatelor lângã Silivria. S'a adus acest sfânt trup în Țarigrad din Beligradul Serbiei, dupã ce s'a luat de Turci. Iarã acum se afiã în Iași, în Biserica Sfinților Tri-ierarhi, izvorând minuni multe. Acest principe al Moldovlachiei fiind bărbat de mare cuvîntã a plătit datoria patriarchiei ce era peste douăzeci de mësuri (φορτίον) de bani, la 1641, cu cuvânt ca sã nu mai plătescã Archiereii, dăjdi, ajutorinți ș. a “

O observãm mai ânteitã cã dupre toți acești autori se vede cã Vasilie a plătit tótã datoria Patriarchiei ecumenice pênã la Parthenie cel bătrân, carele patriarhizã în anul 1641. Autorii citații ne predați în diferite moduri suma acelor datorii, și anume : Cantemir pune datoria Patriarchiei : peste 260 de pungi, ceea ce face în bani moldovenești peste 130,000 de lei ; Comninu Ypsilante urcã suma acéstã la 300 pungi de aspri, adicã lei, ceea ce în lei moldovenești face 150,000 ; Scarlat Vizantiul spune, cã Vasilie Vodã nu mai la Turci a plătit 390 pungi ; alții precum vom videa mai jos pun datoria acéstã în bani rusești din viacul 17-le la suma de 25,000 ruble. Sîntem îndrept a crede, cã Vasilie Vodã a plătit tótã datoria anteriorã a Patriarchiei pânã la anul 1641 ; cãci altminterea Vasilie Vodã nu ar fi putut pretinde dela patriarchie acte solemne sinodale, de a se opri pe viitoriu dăjdiile asupra Archiereilor supuși Patriarchiei. Dar se vede, cã în curând éráși séu aglomerat datorii noué asupra Patriarchiei, în cât nu mai departe, decât peste trei ani, iarãși s'au mãrit datoriile aceste sub doi patriarhi—Ioanikie carele a patriarhizat nu mai 11 luni,

și sub Parthenie cel tînăr care a re'nfințat, precum am vădut, dăjdielile asupra Archiereilor, și iarăși a început a cere milă la Domnitorii chreștini. Adresându-se éráși la Vasilie Vodă, acesta neputând, séu nevoind a'i mai ajuta, îi trimise să céră milă la Țariul Moscvei. Din suplicele patriarchului Parthenie cel tînăr și a Sinodului patriarchal din Constantinopole adresate Țariului Moscvei, la 10 Decembrie 1644, din care noi am publicat fragmentele privitoare la Vasilie Vodă (Veđi Notițe istorice și archeolog. București 1885. p. 206—207); se vede că Vasilie Vodă ar fi dat patriarchului Parthenie 25,000 ruble numai în contul datoriei vekî, și că din acea datorie ar fi ramas încă a se plăti 100,000 de ruble. Noi înțelegem însă că acéstă datorie era nouă, făcută în urmă, prin cheltuielile ridicărei la patriarhie a următorilor doi patriarhi. Patriarhia nu putea spune acésta, ci raporta datoria la cele vekî.

Cu mari greutate și cu multe cheltue, la patriarhie și la înalta pórtă, cheltue, care împreună se urcă peste 300,000 lei moldovenesti, dorința lui Vasilie de avea Sfintele móște ale Cuviosei Paraskevei în Capitale sa, în noua sa Monastire, fu îndeplinită. Pe lângă Oficiarii turcești rânduiți de Inalta pórtă Patriarhia a adaos cortegiul bisericesc între cari cei mai de frunte erau trei Mitropoliți: Ioanikie al Iraciei. Parthenie al Andrianopolei și Theofan Paleonpatron. Negreșit că n'au lipsit și deputațiune dintre boeri moldoveni, trimiși înadins de Vasilie Vodă, la Constantinopole, ca să însotéscă cortegiul Sf-lor móște până la Iași în Moldova. Din téma și îngrijirea cu care Sfintele móște s'au scos în taină, nóptea, din Constantinopole, ca să nu se scie nici de Turci nici de creștini rădicarea Sf-lor móște de acolo, conchidem, că ele au fost transportate la Moldova pe Mare, negreșit întru o corabie europénă, debarcate la Galați, portul dela Dunăre al Moldovei, și de acolo transportate cu mare pompă la Iași, unde, precum se conchide din gravura Mitropolitului Varlaam, amintită în urmă, și din tabloul de pe peretele Bisericei Sfinților Treierarchi, amintit

și acestu în urmă de Cantemir, Vasilie Vodă le-a primit cu mare alaiū domnesc și bisericesc, compus din Mitropolitul țerei Varlaam cu Episcopii Evlogie, Anastasie, Georgie, toți egumenii și preoții, cu boerii cu oștenii, și cu mare mulțime de popor din Capitală și de prin împrejurimile ei, și cu cântări și cu doxologii ducându-le în Iași le-a așezat în Monastirea Treierachilor, pe un pedestal de marmură, înadins pregătit lângă păriletele din drépta, în templu (*ναός*), aprópe de strană (chóru) dréptă. Pe o lespede mare de marmură, sub Sfintele móște, Vasilie Vodă a pus să se sculpteze în limba slavonă, obicínuită atunci la Români, o înscripție, carea cuprinde în scurt istoricul aducerei Sfințelor móște dela Constantinopole la Iași. În notițele nóstre istorice și archeologice, pag. 171—76, am publicat textul original slavon, copiat de noi însine, și traducerea lui, de aceea aici reproducem numai traducerea română :

„Cu voința Tatalui, cu sporirea Fiului și cu lucrarea sfântului și viu-făcătorii Duch, a lui Dumneđeu celui doxologit și pré înkinat întru sfânta cea deofință și nedespărțită Treime. Evseviosul și iubitorii de Christos Domnul Ioan Vasilie Voevod cu mila lui Dumneđeu Domnitoriū al țerei Moldovei. Fiind rávnitoriū și apărătorii al Sfintei Evsevii răsăritene ⁽¹⁾ s'a sirguit cu mare osirdie și cu un dorū prea mare, duple iconomia dumneđească, și a adus dela Constantinopole aceste prea cin-tite móște ale Sfintei și Cuvioasei maicei nóstre Paraskivei Tárnovenei, ce se chiamă Piatca (Vinere). Acésta a fost a treea strămutare a ei ⁽²⁾. Eară aceste Sfinte și cinstite móște le-a trimis lui présfântul și pré fericitul și icumenicul patriarhū Kyr Parthenie, cu

(1). Aici arată lămurit, că scopul principal al aducerei Sfințelor móște în Iași a fost ca Vasilie Vodă să dea o dovadă pipăită despre credința ortodoxă a sa și a țerei în dogma despre cinstirea sfinților, carea este un articol fundamental al Evseviei Biserice orthodoxe orientale.

(2). Autorii înscripțiunii numește pre sfânta Paraskeva : Tárnovenă“, și cunóște numai strămutările cele trei posteriore : de la Tárnov la Belgrad ; de aici la Constantinopole, și apoi a treea dela Constantinopole la Iași.

tot bunul stat și cu buna voință a tótă Biserica. Și a trimis acéstă bună comóră prin trei pré tericiți Mitropoliți: Kyr Ioanikie al Iracliei, Kyr Parthenie al Adrianopolei și Kyr Theofan Paleonpatron. In zilele présfințitului Archiepiscop Kyr Varlaam Mitropolitul Sucevei și a tótă țera Moldovei. Pre care (móște) Evseviosul și iubitoriul de Christos Domnul nostru Ioan Vasiie Voevod cu mila lui Dumneđeú Domnitoriú al țerei Moldovei le a primit cu tótă cinstea și cu tótă dragostea (1), maímult decât pre un mǎrgáritariú prețios, și cu bună norocire le-a pus aici în notú-ziditul de el templu al Sfinților Trei-ierarchi și marilor Dascáli ecumeniei Vasilie cel mare, Grigorie Theologul și Ioan Chrisostomul, și le-a păstrat spre cinstea și slava unui Dumneđeú celui închinat în Treime, pentru nesfírșite rugí ale Cuviosei Maícei nóstre Paraskevei 2), spre iertarea păcatelor lui și a tot pré luminatului sėú ném. In anul de la zidirea lumei 7149, și în al 8-le al Domniei sale, Iunie în 13. (1641). In aceastași an s'a nǎscut Domnitoriul nostru pré doritul sėú fiiú Ioan Stefan Voevod, cáruia dá-i Dózne zile îndelungate și ani mulți. Amin“.

Dupre dorința negreșit tot a lui Vasilie Vodá, și cu sfatul Mitropolitului Varlaam, Marele Dascal al Bisericei mari Meletie Sirig a scris în limba grécă acoluthia sėú slujba Cuviosei Paraskevei. De acésta ne spune și Nicodim Agioritul. Cel puțin canonul Cuviosei este întitulat în grecește. „Ποίημα Μελετίου τοῦ Συρίγου φέρον ἀκροστιχίδα τὴν δὲ: Παρθενίης βλάστημα Παρασκευὴν ἀναμέλψω. (facerea lui

(1). Alusie la alaiul domnesc și parada bisericéscă, cu care Sfințele móște fură primite la Iași-

2) Cuvintele inscripției, că sfințele móște ale Cuviosei, s'aú adus și păstrat la Iași spre slava lui Dumneđeú, și spre nesfírșitele ei rugí cátră Dumneđeú, pentru iertarea păcatelor ominești, sînt parcă înadins îndreptate contra hulei protestanților, că cinstirea sfinților, a icónelor și a móștelor lor, ar fi în Biserica Orthodoxa o idololatrie, carea înjosésece pre Dumneđeú!

Meletie Sirig, purtând acrostichul : laudă pre Paraskeva odrasla fecioriei ¹⁾).

La acest canon în urmă, de cătră alți dascăli, negreșit dela academia elină din Iași, s'au adaos alte imnuri, care au intrat în actuală acoluthie sêti serviciu bisericesc în cinstea și lauda Cuvioșei Paraskevei, precum și un deosebit canon de paraclis la urmă, precum se vede în filadele eleno-române, publicate în București și în Iași, în viacul trecut și acest present. In ele adese-orî se pomenește despre Moldova, precum în tropariul : „Dobândirea Dismer-

¹⁾ *Meletie Sirig*. Criten de nêmu. Unul dintre cei mai erudiți bărbați ai viacului sêu. S'a născut la an. 1586. A învățat mai înteu în patria sa; în Veneția a învățat limbele latină și italiană; în universitatea dela Padua—sciințele mathematice, filosofice și literarie. In insula Citera a primit tunderea în monachism, când i s'a schimbat numele de Marcu cu acel de Meletie. A fost chemat la Constantinopole de Patriarchul Kiril Lucaris unde fu numit ierokirix (predicator) al Marei Biserici; s'a înființat acolo și o șchola, la carea Sirig a fost numit Mare Dascăl. Adunându-se Sinod la Iași în Moldavia, Sirig fu trimis acolo de Patriarchul Parthenie cel betrân, ca să cerceteze Marturisirea Credinței Bisericii Rusești, precum și repunerea sa contra Capitulelor calvinești, edate sub numele Patriarchului Kyril Lucaris, intitulată *Κατὰ τῶν καλδωνικῶν κεφαλαίων, καὶ ἐρωτήσεων Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως ἀντίρρησις*. La 1645, Meletie, cădend în disgrația Patriarchului Parthenie cel tēner, s'a refugiat în Moldova, apoi în insula Ko; ăra după dethronarea acelui patriarchu, Sirig fu rechemat la Constantinopole. Dar Parthenie restabilindu-se în Patriarchie, Meletie fu exilat de el în Bithinia la Triglia, unde a stat până la a. 1650, când, spândurat fiind Parthenie vrājmașul sêu, el a revenit la Constantinopole. Meletie a murit în Galata la 17 Apr. 1664, în vērsta de 78 ani. Dela el a rēmas multe scrieri, între care și 53 predice la diferite ocațiuni. Tratatul lui contra Calvinilor s'a publicat în București, la anul 1690, de patriarchul Ierusalimului Dosotheiu. Acest patriarch ne spune în prefața cărței sale, unde face biografia lui Sirig, că acest Sirig a tradus în limba grēcă vorbitore Institutele lui Iustinian, precumși Prescurtarea de legi a împeraților bizantini Leon și Constantin prin îndemnul Domnului Vasilie Lupu Voevod. Sirig este cunoscut din documentele istorice ca persoană intimă a lui Vasilie Vodă, a Mitropoliților Varlaam și Petru Movilă. El a tradus Marturisirea Orthodoxă a lui Petru Movilă în grecește. La alegerea Mitropolitului Varlaam în anul 1632, Meletie a fost present, și a pronunțat în Biserica domnescă din Iași un discurs de ocasiune. (Veți Meletie. Istor. Biseric. t. III. p. 169, part. III-a Iași, 1842. Satha. *Νεοελληνική φιλολογία* pag. 255 — 60. Athen. 1868. Prefața lui Dosotheiu la cartea contra Calvinilor. București. 1690).

dărei“ (a Moldoviei lauda); în slava dela Stichóvnă: „Bucure-te în Domnul cetatea Moldaviei;“ în Megalinarea dela urma paraclisului („neîncetat izvor al Moldaviei.“ etc. Despre formarea acestei acoluthii cetim puține date în prefețele edițiunilor ei din Iași, 1817 și 1841, pre care le și reproducem aici: „Acoluthia (slujba) presentă a Cuviosei Paraskevei, cum se dice, alcătuită de Dascălul Meletie Sirigul, al cărui nume se citeza în supra scrierei Canónelor, s'a edat mai înteu în București, la anul 1692, de Ieromonachul Anthim Ivirénul, împreună cu acea a Sfântului Grigorie Decapolitul, format mic 4°. Acea ediție este plină de erori tipografice, și n'are nici esactitate nici frumsetă. S'a mai edat în urmă. împreună cu alte cărți ale serviciului divin, în Lipsca, în București și în Veneția . . . . . In edițunea de față nu numai s'au îndreptat greșalele din edițiunile precedente și óre-care idei și cuvinte nepotrivite, dar și unele imnuri anterióre s'au înlocuit cu altele. Așa idiomelul (Samoglosnica) dela Litie, carele era prea simplu, s'a înlocuit cu altul, (carele se începe așa: „Bucură-te în Domnul cetatea Moldaviei“), carele esprimă lupta ascetică; în locul tropariului celui vechi: („Intru tine maica cu osirdie“) s'au pus altele dóue, pe glasul 1-iu, dintre care unul este compus de Dimitrie Govdela Dascălul de Filosofie („Dobândirea dismerdărei“) ¹⁾; érá altul de Monachul Venedict, din Kinovia Rusicul de la A'hon („din pruncie a intrat“).

In Romanește avem dóue traduceri ale acestei acoluthii, una a Archimandritului German Directorului tipografiei Mitropoliei, din anul 1841, cu curiosități limbistice de ale lui German; alta manuscrisă mai vechie, dar cu limbă mai urâtă și mai limpede. Un exemplu de pe acéstă traducere, întru o filadă manuscrisă, fără dată, dar a cărei formă de scrisóre se repórtă la începutul viacului present,—se pas-

¹⁾ Profesor de Filosofie, de Matematică, și pe la 1820 Director al academiei eline din Iași. Fórté învățat și renumit scriitor elin.

tréză în Episcopia de Roman. De aici se vede, că aseminea filade cu traducția românescă acoluthiei sfintei Paraskevei, erau pe la toate Bisericele principale din țeră, până ce s'a tipărit la 1841. ¹⁾

Pe autoriul primitiv al prefetei la acoluthia elină din 1817, dupre óre-care din spusele lui, putem a'l reporta la jumetatea a doua viacului trecut; étă pe ce temeiu: Vorbind de acoluthia Cuviosei în limba română, el spune că aceea se diferește cu totul de cea elină și se găsește în *anthologiul românesc*. De aici deducem, că când scria autoriul elin prefața sa, nu erau încă traduse în românește cele 12 Minee, ci erau în us numai așa numitele „Anthologii“, adică prescurtare din Minee, care cuprindea numai acoluthiele séu serviciile Bisericești ale serbătorilor. Acum știind, că Mineele românești pentru ântéea dată s'au publicat la Rómnic pe la anii 1776, conchidem, că autoriul elin al prefetei o scria înainte de acest an. Se vorbim acum și despre acoluthia Cuviosei din Anthologiele și mineele române.

Autoriul prefetei eline dice: „In Anthologiul românesc se află o altă slujbă (acoluthie) a Cuviosei, a unui autor necunoscut, și ne având nici o asemănare alta cu cea prezentă (cea elină), decât Slava: la Stichóvnă: „Bucură-te în Domnul cetate a Moldaviei“. Și vechiul tropariu apolitic: „Intru tine Maică cu osêrdie“.

In adevêr, în România există două acoluthii ale Cuviosei, una cea elină, făcută încă dela aducerea móștelor la Iași—compusă de Meletie Sirig, precum am vedut, și apoi treptat sporită și prefăcută de alți elini învățați din România ²⁾, al cărora nume, afară de doi (Govdela și mona-

¹⁾ La finele filadei elino-române se găsește o însemnare, în carea se spune, că slujba sântei, afară de paraclis, se tradusese mai înainte de un profesor elin din Iași, anume Ión Vrazia Iónitul. Póte că acesta este traducerea anterioră, carea se păstréză la Episcopia de Roman.

²⁾ Observăm d. e. în Canonul supra scris ca operă a lui M. Sirig, că în multe locuri literile de la începutul troparelor numai

chul Venedict) nu s'aũ conservat. Altã acoluthie mai veche, este acea tipãritã în Antologiile și Mineele române. Acãsta nu este de originã elinã, ci slavona. În mineele grecești nu se vede pãnã astãdĩ nici o acoluthie pentru Sf. Paraskeva. În ziua de 14 Octombrie, când se serbãzã pomenirea Sfintei Cuviosei Paraskevei, în mineele grecești nici se amintește de ea, ci numai de Sfinții Mucenici Nazarie, Gervasie, Protasie și Kelsie. Nu așa înse în Mineele slavone și române: în acestea la 14 Octombrie, pe lângã amintiții mucenici se adaogã, și Cuvioasa Paraskeva *cea nõue*, și i se pune slujbã mare, ca la tóte serbãtorile Sfinților celor mari. În ediția posterioarã a Mineelor slavone edate în Rusia, deși acolo nu se serbãzã Sfânta Paraskeva, la 14 Octombrie este pusã mai înainte slujba Sfinților celor 4 mucenici amintiți mai sus, și apoi slujba Cuviosei Paraskevei, arãtãnduse, cã acea slujbã se póte face și ca cele de ñile ordinare și ca cele de serbãtóre. În Trifologiul sãu anthologiul slavon, tiparit la Liov (Lemberg), sub Mitropolitul Petru Movilã, este deaseminea slujba Sf. Paraskevei, ca la serbarea Sfinților mari; acolo Sfânta Paraskeva se ñice cã este „Piatca dela Tãrnov (Πατρίκα Τερνορικκασ). Acest Anthologiũ slavon a fost în us și în Bisericele din România înainte de a se introduce în Bisericã limba și cãrțile române ²⁾. De aceea videm, cã slujba Sfintei Paraskevei,

corespund cu literile acrostihului; ceea ce dovedește viderat, cã au introdus alții tropare nõue, care nu au fost în Canonul lui Sirig.

²⁾ Un exemplariũ de Anthologiul liovian se pãstreazã în biblioteca monastirei Precista din Roman. Anul edițiunei nu'l pot însemna; cãci lipsește frontispiciul cãrții; dar în prefațã se adreseazã complimente Mitropolitului de Kiev Petru Movilã. În niște însemnãri fãcute în acest Anthologiũ s'aũ Trifologiũ slavon, de postelnicul Nicolai Hãbãșescul, se spune cã tatãl sãu Hatmanul Grigorie Hãbãșescul fiind sãrdar, s'a dus cu Racoși Craiul Unguresc în țera leșescã (în alt loc ñice: „țera cãzãcescã) și la Umanĩ a cumpãrat acest Trifologiũ l'a adus în țera sa, și l'a dat la Biserica din satul Bozieniũ ținutul Némțului, care era moșia sa. Acãsta a fost în anul 7161 (1653). Se spune asemenea, cã Hatmanul Grigorie Hãbãșescul a reposat în an. 7189 (1681), în

care s'a tipărit în cele dintăi Minee române, la Râmnic, este o traducere întocma a slujbei din Anthologiul slavon de Liiov. La rëndul sêu înse videm, că slujba Sfintei din mineele edate în Rusia se deosebește cu totul de aceea din Anthologiul liovian, afară numai de câteva imnuri, care sînt aceləsi. Slujba din Mineele române tipărite la Monastirea Némțului, precum și aceea din Anthologiul tipărit tot acolo în anul 1825, sînt întocma cu aceea din ediția slavonă posterioară a Mineelor rusești. Așa dar în limba slavonă sînt două deosebite acoluthii sêu slujbe pêntru serbarea Sfintei Paraskevei: una aceea din anthologiul liovian, și alta—aceea din mineele rusești. Eü îmi esplic acéstă duplicitate a slujbei prin aceea, că mōștele Sfintei Paraskevei a petrecut mult timp la două diferite popōră și țeri slave: a Bulgarilor și a Serbilor, și că fie-care din aceste Biserici au făcut câte o deosebită slujbă de rugăciune cãtră Sf. Paraskeva. Amândouă aceste acoluthii dela Bulgari și Serbi au trecut la Români și la Slavi de Nord din Galiția și din Rusia. Presupun, că acoluthia lioviană este cea mai veche, și anume cea bulgară; pentru care acolo Sfânta Paraskeva se numește „Тернокиаа“. Limba negreșit este modificată după limba cărților bisericeii ruse din Galiția. Și în Biserica noastră românească, precum am vedut, avem slujba Cuviosei în amândouă formele slavone: bulgară și serbă; și osebit mai avem încă o atreea, făcută în Moldova, mai întăi în grecește, după strămutarea Sfințelor mōște ale Cuviosei la Iași, și apoi tradusă în românește.

șilele lui Duca Vodă 3-a Domnie, când venise din Domnia țerei muntenesti. (Vedî însemn. de la finele predosloviei, și de la fila 624. pag. 2).

Numirea antică, „Trifologiü“ la Slavi și la Români prescurtat, „Trifoliou“, ce se da ôre când Anthologiilor, se păstrează până astă-đi în gura poporului român în đicerile: *târfălogă*, *târfoiu*, *târfă*, *terfă*, *terfelit* care tôte însemnăză ceva *urât*, *murdar*, *scârbos*, fisecește și moralicește precum ajungău a fi cărțile slavone pe la Biserici, mai ales pe la țara unde cu greu se putău cumpăra cărți nouie; ci se servău cu cele vechi până ce ele ajungău a fi usate de tot, rupte, ponosite, deslegate, cu un cuvânt „târfăloge“, nu mai putea fi de nici o trébă, și se aruncau ca netrebnice.

Cu acésta înkeem tot ce am avut noi se spunem despre Cuiósa Paraskeva și despre Sfintele ei móște până în present. Sfirșind, esprim credința și nădejdea mea nestrămutată, că cu rugăciunile Cuióseii Dumneđu va păzi némul și țera noastră, pe tărîmul bisericesc și politic, de tóte cursele și de răutatea vrăjmașilor veduți și neveduți, interni și esterni; érá nóue ne va inspira dragoste creștinéscă, abnegațiune, judecata și înțelepciunea necesăre la sporirea duhovnicéscă și trupéscă, timpurală și viacinică,

Amin.

DIN ISTORIA BISERICÉSCA

A

ROMĂNILOR.

D. Iagici într'un studiu, publicat prin „Arhiva pentru filologia slavică, ¹⁾ ne înfățișază mai multe date asupra Sântului Nicodim, întemeitorul mănăstirilor Vodița, Tisména etc. Cel ce ne-a atras luarea aminte pentru întâia dată asupra acestei lucrări este neobositul D. I. Bianu, care într'o formă kiar de rugăminte și-a arătat dorința, de ase traduce și tipări cât mai ne'ntârziat acest studiu în revista S-tului Sinod, unde s'aū publicat mai multe date istorice asupra S-lui Nicodim și sub îngrijirea și cu colucrarea tot a acestei reviste a eșit la lumină și „Viéța lui Nicodim cel sântit“ ²⁾. Acéstă rugăminté, fiind tocmai pe inima nóstră, n'am lipsit de a făgădui D-lui Profesor Bianu, că ise va îndeplini dorința cu punctualitate; și pentru acésta am rugat și noi pe prea Cucernicia Sa Iconomul Alecsandru Mironescu, Doctor în teologie și Profesor la facultatea de teologie din București, de al traduce în Românește din numita Revistă. Și în adevér, la 18 Noemvrie trecut Păr. Mironescu și-a îndeplinit cu tótă dragostea însărcinarea

¹⁾ Arhiv fuer slavische Philologie. I Band 8-tes Heft, Berlin 1888 p. 354—363.

²⁾ Viața prea cuviosului părintelui nostru Nicodim Sântitul, Arhimandritul lavrei din sânta mănăstire Tisména, lucrată de ieromon. și duhovnicul Stefan din Tisména la anul 1839 după cea tipărită la 1763 de Episcopul Rômnicului kir Partenie și după un manuscrispt vekiu. De Icaif Bobulescu Episc. Rômnicului. 1883. București. Tipografia Cărților Bisericești.

primită, iar acum noi îl supunem cunoștinței Românilor, spre a adăuga încă puțin material, dar de valoare. Ia cel publicat despre istoria bisericăSă a Românilor.

Mulțemind aici kĳar D-luĳ I. Bianu și Păr. Mironescu pentru câte mi-aĳ dat mie, eu la rĳndul meu ĳnfățișăz acest studiu cetitorilor Revisteĳ, ĳnștiințĳndu-ĳ de mai nainte, că ei vor găsi ĳn dĳnsul bine definită pe calea criticei persóna St. Nicodim, ĳntemeitorul mai multor mónăstiri din Oltenia, vor vedea cum prin același meșteșug științific se ĳndreptăză datele cronologice ale D. Hurmuzake despre St. Nicodim și ĳn sfērșit raporturile morale și kĳar cele de rudire ale S-tuluĳ Nicodim cu deosebitele persóna ale timpuluĳ seĳ. Éca aceia. ce țĳ se ĳnfățișăză aici, iubite cetitorule, iar din partea nóstră veĳ avea traducerea texturilor, câte-va note și dorul de a ĳnmulți materialul istoric și literal al némuluĳ nostru.

Ghenadie al Rómniculuĳ.

Popa Nicodim, ĳntăiul ĳntemeitor de mónăstiri ĳn Valahia †1406.

Intr'un text din analele sĳrbești prescurtate se spune : „Въ гъто 6914 (1405) прѣстави се Никодимъ Гръчигъ на рождество Христово (25 Dec).= In anul 6914 (1405) a murit acest Nicodim, grecul, ĳn đĳoa nașterei lui Hristos“. (Starine VI, 21; Letopiseț de Liub. Stoianovici p. 78). Miloševici, (III. 42), citi ĳn niște anale prescurtate : „Л. 6914 прѣстави се госпојја Евгенија= Anul 6914 a murit aceștă Dómná Eugenia“. Л. 6915 поче се Ресава зидати и прѣстави се подъ Никодимъ= La anul 6915 a ĳnceput ase zidi Resava și a murit și acest pop Nicodim; și observă apoi : „ово је валда за ту Евгенију= Se pare, că aici s'ar ĳnțelege pentru acea Eugenie; se vede, ca din eróre, fiind-că aceștă dată nu se rapórtă la mórtea principeseĳ Eugenia (nume din călugărire al Milicăĳ, veduva principeluĳ sĳrbesc Lazăr) ci la попъ (подъ este eróre) Никодимъ.

Acum se ĳntrebă: Cine a fost acest *Nicodim Grecul* și de ce

Cronicarii sârbești însemnează anul morții sale? Incercăm a deslega această întrebare pe temeiurile următoare :

Lazar principele Serbiei și Sava IV Patriarhul serbesc, însărcinată la sfârșitul an. 1374, sau la începutul anului următor, pe bătrânul Isaia din Athon ¹⁾ să meargă la Constantinopole, pentru a restabili unirea Ierarhiei din Serbia cu Patriarhul ecumenic. Intre cei luați cu sine de Isaia spre acest scop fu și ieromonahul (попъ) Nicodim, care avea să-i servescă de tălmăciu în tratările cu Patriarhul Filotei și Sinodul său (comp. Zevoti Kraljeva i Archiepiscopa Srpskih, ed. G. Danicić p. 332; Starine XVI. vita s. Ephraemi, tertii patriarchae Serborum p. 38; Starine Hilandarske de N. Ducic, pag. 75). În Vita b. patris Isaiae descoperită de Dl. Ducic se aduce mare laudă acestui Nicodim și se țice, că el era un barbat venerat, învățat și puternic în cuvânt, un bărbat cu viață sântă și cu forțe mari merit., căci el ajutat de fericitul Isaia cu sfatul și cu fapta a întemeiat în Ungro-vlahia cu multă râvnă și osteneală doue mănăstiri mari, unde adună împrejurul său mulți frați, strălucind ca un luceafăr prin virtuțile sale, ca povețuitor sufletesc și igumen al lor.

Aceste doue mănăstiri întemeiate de Nicodim în Valachia au fost Tismana și Vodița. Autorul necunoscut al Biografiei lui Isaia nu le numește.

Istoriograful român Hurmuzaki scrie cam încurecat despre întemeitorul și data întemeierii lor. În Fragmente pentru Istoria Romanilor (textul nemțesc) Vol. I p. 187 țice: „Radu Negru (1290—1314) continuă cu pietate zidirea mănăstirii Tismana, începută (sic) de Igumenul Nicodim; ea însă putu fi terminată abea de Voevdul Dan II° ²⁾ și la p. 245 țice: „Mircea patronă cu zel deosebit Mănăstirea Tismana (cu hramul Maicei-Domnului) începută de tatăl său Radul, iar săvârșită de predecesorul său Dan II care'i dărui și moșia cu același nume, căci el în an. 1387 înzestră această mănăstire cu mai multe sate și cu venituri însemnate, iar în an. 1392 scuti moșia Tismana de ori-ce dări, belicuri și sar-

¹⁾ Unii literați sârbești susțin ca acest Isaia a tradus scrierile lui Dionisiu Areopagitul în slavonește (Golubinski 474 507, Ducic, Jaghić (Arhiv VIII S 164); etc. iar unii (Jaghić. Beitrag zur serbischen Annalistik S. 46) cu care și autorul e de acord, adiveresc că, acest Isaia este o persoană deosebită de Traducătorul cu același nume a lui Dionisie Areopagitul.

²⁾ Această scire, se vede că pentru inexactitatea ei, s'a omis în traducerea românească a Fragmentelor. Vezi Fragmente din Istoria Romanilor etc. București 1879, p. 227.

cine, declarând'o închinată numai în folosul mănăstirei (Venelin *Wlacho-bolgarskia Gramate* pag. 9 unde se afla tipărit chrisovul de danie a lui Mircea, dd° Argeș 27 Iunie 1387). În Noembrie 1407 (?) Mircea, plecând la Severin, unde era să aibă o întâlnire cu regele Sigismund, apucă drumul pe la mănăstirea Tismana, se opri aici câte-va zile și după rugămintea egumenului Nicodim acordă acestei mănăstiri dreptul de a pescui singură în râul Tismana etc. (Venelin p. 22). După renașterea egumenului Nicodim obținut egumenia mănăstirei ieromonahul Agathon, iar Mircea din nou se arată darnic etc. Iar la pag. 195 Hurmuzachi scrie despre Mănăstirea Vodița: „Voivodul Vlad I (Wladislaus, Wlaico) îndată după ce se sui pe tron întemeia la 1365 și 1366 la Vodița aproape de granița Ungurească o mănăstire cu hramul Sf. Antoniu, supunându-o mult respectatului egumen Nicodim și hotărî, că în caz de moarte să'și alegă singur succesori, iar soborul numai să'l aprobe. (Venelin p. 5 și 6: *Хрисовулъ воевода владислава fără dată și loc*). Iar pag. 247: „Mircea întări și proprietățile și privilegiile Mănăstirei Vodița, zidită de unchiul său de pe tată, Voivodul Vlad I; de-asemenea 'i dădu drept a'și alege singură egumen, un drept recunoscut prin același chrisov și mănăstirei Tismana.

Chiar din partea ungară mănăstirea Vodița se bucura de o tratare bună; căci în anul 1418 Regele și împăratul Sigismund dădu voie călugărilor din ea să caute pe teritoriul ungaresc pășune pentru vite, precum și ori-ce le-ar mai fi trebuit din ale traiului (Venelin p. 36). De-asemenea Principele Serbiei, Stefan, arată deosebită favoare acestei mănăstiri, căci în anul 1407 îi recunosc moșiile de pe teritoriul serbesc, dăruite ei de tatăl său Lazar, ca împreună ctitor,—iar spre a se înmulți populația de pe acele moșii, el purta grijă, ca toți acei, care vor câștiga locuitori, să'și scutască de dări și sarcini. (Chrisovul de Danie a lui Stefan se află tipărit în „Arhiva istorică a României“ București 1865. Tom. I. p. 17).

Din espunerea D-lui Hurmuzaki rezultă următoarea genealogie a Voievozilor Ungro-vlachiei:

Mihail Basarab

Succesor al lui Radu Negru și fondator al celei mai puternice și mai gloriose dinastii românești.

1314—1333.

Radu Negru

1290—1314.

Dan I.	Radul
--------	-------

1333—1342

Dan II Mircea

Dan II.

1374—1386

1386—1418.

Alexandru Basarab

1342—1365

Din întâia căsătorie

Din a doua căsătorie

Wladislav (Vlad)
1365—1374

cu Clara:

Doă fice: una căsătorită cu Strasmir Ban al Vidiului, a doua cu principele Sărbesc Simeon Starez.

Fiica sa Elena căsătorită cu principele sărbesc Stefan Uroș IV care însă după un an o lepădă.

Mult mai simplă și mai dreaptă ar fi următorea genealogie:

Ivanco Bassarab.

(a. 1330)

Alexandru Baasarab

1342. 1359. 1365.

Wladislav (Vlad)	Ion Radul
1365. 1372,	

Ion Dan I

Io Mircea I

Ucis de Sisman cam pe la 386.

1386—1418.

Ion Dan II

Mircea II

(1424).

Deci ceia ce spune Hurmuzaki în citatul I despre continuarea ziderei mănăstirei Tismana de Voevodul Radu Negru (1290—1314) este curat o fabulă, ce stă în contradicere cu afirmarea mai întemeiată a aceluiași autor (p. 245) că disa mănăstire a fost începută de tatăl Voevodului Mircea și sevărșită de fratele și predecesorul acestuia Dan. In chrisovul dat în Argeș la 27 Iunie 1387 Voevodul Mircea țice: „Въ началѣ богодарованаго ми господства обретох въ земли господства ми на мѣстѣ рекомѣиъ Тисмена Монастир, огоже свѣтопочившии родители господства ми Іо Радоул воевода от основанса въздвиже, и свѣтопочившии брат господства ми Іо Дан воевода многолии покрѣни и т. д.“

„La începutul domniei mele, cei dăruite de D-zeu, am găsit în pământul Domniei mele la locul, ce se chiamă Tismena, o mănăstire, pe carea a rădicat' o din temelie cel adormit cu sântii ¹⁾ părintele Domniei mele, Io Radul Voevod, iar fratele Domniei mele, cel adormit cu sântii, Io Dan Voevod, a întărit' o cu multe (dăruiiri).“

Tot în acest chrisov dice mai departe Mircea și despre mănăstirea Vodița: „Къ симъ потвържди господство ми и елика свѣтопочившии стрицъ господства ми Владиславъ воевода прилжи свѣтому Антонию на водици= „Pe lângă aceste Domnia mea a întărit și acele, câte a dat moșul Domniei mele, Vladislav Voevod, cel cu sântii adormit sântului Antonie de la Vodița“. Iar la sfârșit hotărășce: „Къ симъ повелъвать господство ми, самовластномъ быти въ обою Монастирю иноком. и по смерти начѣлветвою жщо имъ начѣльника никто да не поставлѣтъ, ни азъ самъ воевода Мпрча= „După aceste poruncește Domnia mea, de sine stătătorii să fie monahii în amândoe mănăstirile și după mórtea viului superior nimene să nu le pună lor superior, nici eu singur, Domnitorul Mircea“.

În chrisovul acesta Mircea nu numeșce pe Igumenul de atunci al ambelor mănăstiri Tismana și Vodița, după a căruî încetare din viață călugării în puterea chrisovului avea să și aleggă igumen liberi și nesupărați de nime; dar, că igumen atunci era Nicodim, se vede din un chrisov mai posterior al aceluiași Voevod, dat în Tismana la 23 Noembrie 6915 (prin urmare la 1406, iar nu 1407 cum se afla la Hurmuzaki) după rugămintea lui „Popa Nicodim“. (*Ve-lin p. 22—23*. Acest chrisov e tradus românesce în *Archiva istorică de Hăjdeu, T. I P. I. p. 98*). În chrisovul de confirmare a Voevodului Io Dan II, dat la 5 August 6932=1424, (*Archiva istorică I. 19*) acest nepot (синовац) al lui Mircea repetă cuvintele acestuia din fruntea chrisovului de la 1387, numai că numeșce fondator al mănăstirei Tismana pe tatăl seü, Voevodul Ion Dan I, iar nu pe moșul seü (Дѣд) Io. Radul; din același chrisov el copiază numai: „по (сим) сим потвърждамъ що ест' приложил свѣтопочившии стрицъ господства ми Владиславъ воевода свѣтому Антонию на водици.= „Cu aceste întărim aceia, ce a aședat moșul Domniei mele, cel adormit cu sântii, Vladislav voevod sântului Antonie de la Vodița“.

Despre Sagoveț moșie a mănăstirei dice: „Саговецъ що ест' кѣнил поп Никодимъ от Дан воеводъ“ = „Sagoveț, ce este cumpărată de popa Nicodim de la Dan voevod“; apoi întărind și el autonomia și libera alegere a igumenului mai adauge: „ниже да се разорит чин и прѣдание

¹⁾ Alasie la obiceiul creștinesc de ase îngropa în Biserică, adecă cu sântii; fiind că Bisericile creștine se clădiau tot-dé-una pe relieviile unui martir (Nota edit).

Никодимово“.— „Şi nici să se strice rânduiala şi tradiţia lui Nicodim.“

Atât aflăm în chrisove despre ctitorii şi intemeitorii mănăstirei Tismana şi Vodiţa şi despre popa Nicodim. Unele sciri despre acesta mai aduce Dl. Hăjdeu: „Aprópe de Ochrida, scaun al Ierarhului bisericeii bulgare, e aşezat *Prilep*, de unde veni sf. Nicodim în Ungrovlachia pe la 1350 şi intemeia cele dintăi mănăstiri din ţară. La 1360—1372 intemeia mănăstirea Vodiţa, 1370—1380 mănăstirile din Câmpu-Lung (Длаго-поле) şi Tisména, 1386—1387 mănăstirile Cotména, Cozia. Mersă la principiî din Serbia, Bulgaria, la curtea lui Sigismund, cerënd de la toţi mile pentru mănăstirile sale, a căror igumen a fost în timp de cincideci ani. El a repausat în vîrstă de o sută ani pe la 1410, fôrte respectat nu numai de Români, ci de mai tótă biserica răsăritului“. (Hăjdeu, Istoria critică a Romanilor. Bucureşti 1875. pag. 130—148). Domnul Hăjdeu adăuge, că nu l'a canonisat Româniî, ci l'aú primit ca sfînt de la Bulgariî şi Serbi(?), căci dintre tóte popórele ereştine Româniî sunt cei mai puţin bigoţi, ei n'aú nici un sfînt naţional; n'aú dat nici unui loc nume de sfînt; ei n'aú reliquiî afară de vr'o doue, care le-aú venit de la Slavi.— In altă scriere, Dl. Hăjdeu laudă pe Români, că ei au lăsat Moscoviţilor şi Grecilor luxul de Sfînti (Ion Vodă cel cumplit. Bucureşti 1865 p. 34); ceia ce dă D-lui Hunfalvy motiv a face observaţiunea maliţioasă, că şi ţiganii n'aú nici un sfînt dintre ei. (Die Rumänen ü. ihre Ansprüche, Wien ü. Teschen 1883. p. 139).

Domnul P. Syreu istoric din S. Petersburg indică în o disertaţie a sa (publicară în Jurnalul Ministeriului Instrucţiuneî, Partea CCXXXVI din 1884 Noembre p. 124 Nota 1) că o biografie a sfîntului Nicodim a fost publicată în Bucureşti la 1883 de Iosif Bobulescu Episcop al Rômnicului Noul Severin. Dar autorul acestui tratat mărturisesce că n'are cunoşcinţa mai deaprópe despre ea.

Dl. Hurmuzaki în locul citat mai sus a menţionat un chrisov a Despotului Serbiei Lazarevicî, dat în 1407 şi tipărit întăia-óră în archiva istorică a României (T. I. P. 1. p. 17). Dl. Hăjdeu a citit data acestui chrisov aşa: „ВЪ ЛЕТО ШДАІ (sic) ИИДИКТИОН ДІ +“. Cu cele doue litere din urmă care arată numărul anilor, Editorul n'a putut'o scóte la nici un capăt, de aceea le trecu de tot cu vederea şi dă chrisovului suprascrierea următoare: „Fară loc, 1391 Decembre(?). Indiction 14 (Am verificat anul prin calculul indictionului); pergamena“. Dar a patra din literele cu care se însamnă anii nu este І (5) ci І (10) şi arată ast-fel anul 6914=1406 ce corespunde tocmai cu indictionul XIV. La 1391 Stefan Lazarevicî

n'avea încă titlul de Despot, nici nu putea țice despre sine: „азъ Стефанъ—Деспоть—егда же благоизволи Богъ посетити Люди свои, иже ѿ тѣсноти на пространство, и ѿт немощи въ силу, и ѿт скръби на веселіе прѣведе. прѣведе и мене ѿ повиновения свободѣ, и ѿт мепшаа прѣстола на высочаншии.“— Еу—Stefan—Despot—când înse bine-voi bunul D-deu a cerceta pe ȳmenii seі și a'ї scȳte dîn strimtorare la lărgire și din slăbiciune la putere, și din tristeță la veselie, și pe mine m'a adus prin bunătatea sa—dîn supunere la libertate, și de pe tronul cel mai mic la cel mai înalt“.

Editorul acestuі chrisov a indus în erȳre și pe Dl. C. Jirecek, care a scrie în Periodicescoe Spisanie I. 6. 32, că a fost dat în 1391. Un caz cu totul identic se vede la Hilferding, Bosnia etc. p. 277 unde 'ї scrie „инд. вє в loc de кї (12). Chrisovul de mai sus după „высочаншии“ continuă: „тогда и азъ свободу подахъ монастыромъ, и кое-мѣсто свое достоинство; вних же обрѣтохъ и монастыре въ Влашкѳи земји, иже помощію блаженаго моего сздаше се. храмъ пречестѳи Богородици на Тисменои и великаго Антоніа на водници; метохы иже имахоу въ ѳбласти царства ми, подобно иякоже и иваа въ забытіе и запустѣніе кончыи преложеннаа, ихже благоволи царсвами ионовивъ паки ириложити прѣжде рече-нымъ монастырѳомъ. Имена же симъ сїа: Триброды, Нановци, Дражевци etc. etc.“— „Atunci și eu am eliberat mȳnăstirele, dănd fie-căreia după a sa demnitate; între care mȳnăstiri am găsit și pe acele din țera romănescă, zidite cu ajutorul fericituluі meu părinte, anume templul prea curatei de D-deu născătoare la Tismena și al marelui Antonie la Vodița; și așa dar metoșele lor cele din provincia domniei mele fiind ajunse ca și altele la o deseversită uitare și pustiire, m'am milostivit Domnia mea, de a le înoi și întărindu-le cu credința mea a le înapoia țiselor mȳnăstiri și anume metoșele Tribrodli, Napovți, Drajevți etc.

Intărind aceste tȳte din nou în folosul țiselor Mȳnăstiri din Țara Romănescă, el hotăresce: „да бѣдемъ непреложно и непоколебимо при живѳтъ ипоа кир Никодима такоже и по сьмрти его. вса лѣта живѳга царства моего.“— Ca să fie nestrămutate și neclintite căt va trăi popa kir Nicodim, așjdere și după mȳrtea lui în toți anii vieții domniei mele“. Acastă dată pare decī contrară socotinței, că numitul popa Nicodim este identic cu acel popa Nicodim greic Grecul (?) despre care analiștii serbesci pomenesc în ce an a încetat din viață, caci chrisovul de mai sus, precum și cel al Voievoduluі Mircea din 23 Noembre 6915 dovedesc, că popa Nicodim, igumenul amȳnduror mȳnăstirilor, Tismena și Vodița, era încă în viață la 23 Noembre 1406, pe când Nicodim greic—încă de la 25 Decembre 6914—1405 încetase din viață *duple mărturia textuluі din*

analele citate aci la început. Acastă contradicere vine de acolo, că a-analele serbești, ca și multe altele, nu sunt totdeuna corecte în chronologie, ca să o putem admite în tocmai și cu atât mai puțin în cazul de față, când în textul anelelor prescurtate de Milojevici se pune 6915 în loc de 6914, ca an al încetării din viața a lui Popa Nicodim. Așa dar ei era încă în viață la 23 Noembre și va fi repausat la 25 Decembre acelaș an, pôte chiar în Serbia.

Lesne se pôte explica pentru ce analistul serb cu tot laconismul seü sacrifică și amintirei lui Nicodim câte-va cuvinte.

Acesta era bine-cunoscut la Curtea Cnezului Lazăr principele Serbiei, și a fiului seü Despotul Stefan; era fôrte respectat în Serbia pentru meritele, ce 'și a câștigat, luând parte la tratările pentru împăcarea și unirea Ierarchiei serbești cu Patriarhul ecumenic în Constantinopol.

Dl. Milicevici menționază în Glasnic XXI p. 36 și în Knezévina Srbija p. 957 că, fundarea mănăstirelor *Vratna* și *Manistirica* din Krajina (un ținut serbesc) se atribue de tradiție unui anume sfânt Nicodim, care să fi trăit sub regele Stefan. Poporul narază apoi că Mănăstirica zidită de sfântul Nicodim a fost înoită mai târziu de Voevodul Radulbeg. Milicevici atât la 1867 cât și la 1876 a înțeles sub numele acestui sfânt Nicodim pe Archiepiscopul Serbesc Nicodim din timpul lui Stefan Uros II (Milutin) regele Serbiei. Dar eu sunt de părere că Popa Nicodim despre care vorbim, și pe care Românii îl onorează ca sfânt a fost contempuran cu principele Lazar și Despotul Stefan. În timpul acestui Nicodim, Krajina precum și Ključ nu aparțineau Serbiei, ci până la 1398 au fost sub stăpânirea Țarului din Vidin, anume Sracimir, care era căsătorit cu o fiică ¹⁾ a Domnului Țerei Românesci, Alexandru Basarab din a doua sa soție Clara, o catolică zelosă; dar în anul 1398 aceste ținuturi căzură cu tot imperiul bulgar sub Turci, cum a dovedit acesta fôrte bine Dl. Stojan Novacovici (Godisnjica V, 142 sq.) Cu toate aceste Stefan, Despotul Serbiei, a putut da mână de ajutor lui Popa Nicodim, ca să fondeze mănăstiri pe teritor strein, cum a făcut după tradiție și Voevodul român, Radul.

O altă cestiune. Alexandru Voevodul Țerei Românesci (+ 1365) a fost fiul lui Ivanco Basarab și soceru al lui Sracimir, iar acesta era fiul lui Alexandru Țarul Bulgariei (1331—1355). Veđi Huber's Ludvig I von Ungarn und die Ungarischen Vasalleländer.

¹⁾ Acesta în Epilogul unui codice pörtă numele *Anna* (Будискии Сборникъ изд. Импер. общ. любителей древней письмености). Dacă această fiică a fișului Voevod român—și a catolicei Clara s'a numit așa, cum a purtat acest nume și a doua fiică a Clarei, căsătorită cu regele serbesc (Ancha) după cunoscuta scrisore papală din 1370.

Wien 1884. St. aus dem Archiv für österreich. Gesch. [Band. LXVI] S. 8.—Tot Huber afirmă, precum și alții mulți înainte de el, că Sracimir a fost fiul Țarului Alexandru din întâia sa căsătorie cu o fiică a Voevodului Țerei românești (Ivanco Basarab). Se naște deci întrebarea, cum a putut tatăl și fiul din o parte să ia în căsătorie pe mătușă și nepotă din altă parte (al III-le grad de înru-

dire), cu alte cuvinte cum a putut Sracimir să ia pe fiica unchiului seti? Această obiecțiune s'aû impedecare cade, dacă citatul respectiv a patentului din fruntea legei lui Dusan se'nțelege așa, că nu Alexandru Țarul Bulgariei, și tatăl lui Sracimir, ci alt Alexandru Țar al Tătarilor negri din Moldova era ginerele Voevodului Țerei Românești

Ivanco Basarab, după care Țara românească se numi multă vreme Zemlja Bassarabina, terra Bassarabi, sau numai—Bassarat (în o scrisore papală din 1372 pôte în loc de Bassarab (ia).

Incetarea din viață a Episcopului de Caransebeș

IOAN POPASU.

Episcopul Ioan Popasu a păstorit cu cel mai mare devotament turma cuvântătoare, mult încercată a orthodoxilor creștini din Transilvania timp de 24 ani și la 5/17 a lunii Februarie 1889 a trecut către Domnul, unde și va primi răsplata bine-meritată a ostenelelor sale. Prea Sfințitul Ioan Popasu și-a câștigat merite mari în Ierarhia Bisericii Transilvaniei prin neadormita veghiare și preocupare de a găsi mijloace posibile, spre a îmbunătăți sorta intelectuală, morală și materială a păstoriiților sei—lucru ce a și realizat în cea mai mare parte. A rădicat nivelul cultural, și prin acesta cel moral al Clerului și poporului Coransebeșului, pentru care cuvânt toți Români îl respectau ca pe un stălp tare și sprijin neîndoios al naționalității lor. A înființat un Seminarium pentru cultura specială a Clerului orthodox din Eparhia sa; a luptat cu bărbăție și fără preget la nevoi și cumpeni grele pentru conservarea Românisimului, ca și a Ortodoxismului. A fost un brav succesor al Mitropolitului Șaguna. Avea inimă românească și lupta pentru Români, pentru că se trăgea din o veche tulpină a stejarului românesc *Maior*. Avea suflet creștin orthodox, convins în sfințenia și adevărata învătătură ortodoxă; pentru că știa că numai prin ortodoxism se mai poate susține neamul și ne alterat, între arâtea popore variate din Imperiul Austriac, unitatea și conservarea neamului sei românesc. S'a câștigat dar cu drept cuvânt de la omeni și fii sei laude meritate; iar de la Dumnezeu cunună ne vestejită; căci în lume s'a luptat ca un brav ostaș a lui Christos, și trecând de la noi nu'l așteaptă decât a și primi răsplata muncii sale devotate și îndelungate. Fie-i numele vecinic amintit între Români.

Publicăm, în interes istoric, descrierea morții și a înmormântării sale, precum și a manifestațiunii sentimentului de recunoștință din partea tuturor Românilor din Transilvania cu această ocazie, din Jurnalul diecesan, numit *Biserica și Școala* No. 7 din 12/24 Februarie 1889.

Redacțiunea.

Prea Sântia Sa întâiul Episcop român gr. or. al diecesei Caransebeșului

IOAN POPASU,

memburu al casei magnașilor țerîi, membru fundator al Asociațiunei transilvane pentru literatură și cultura poporului român, întemeiătorul reuniunei învățătorilor dela scôlele confesionale gr. or. române din diecesa Caransebeșului etc. etc.,

provăduț cu sfintele taine a încheiat viața sa devotată bisericeii, națiunei și patriei sale Duminică în 5|17 Fevruarie 1889 la 2 ôre dimineața după un morb numit bronchitis scurt de 4 zile în al 81-lea an al laboriôsei sale vieți.

Consistoriul eparhial cu cea mai adâncă durere aduce la cunoscința publică această tristă întâmplare.

Rămășițele pământesci ale marelui apostol al bisericeii și neobositului lucrător pe tereunul instrucțiunei poporului s'a aședat spre vecinică odihnă în biserica sfintului Ioan din cimitirul gr. or. al Caransebeșului, *Marți în 7|19 Fevruarie a. c. la ôrele 2 d. a. celebrându-se mai înainte s. liturgie la ôrele 9 a. m. în biserica catedrală din loc.*

Părăstasul s'a celebrat Duminică în 12|24 Fevruarie a. c. la 10 ôre a. m. în biserica catedrală.

Oh! cine din noi nu va deplânge astăzi această perdere grea!

Caransebeș, în 5|17 Fevruarie 1889.

Consistoriul eparhial.

No. 1406 Pres.

Circulară

Cătră tôte oficiile protopresbiterale din archidieceasa Transilvaniei.

Cu durere aduc la cunoscința iubitului cler și popor archidieceșan : că Pre Sântia Sa Domnul Episcop al eparhiei Caransebe-

şului IOAN POPASU, erî, adecă Duminică în 5|17 Fevruarie a. c. la 2 ore după meşul nopţii, în urma unui morb greú de bronchitis, a repausat în Domnul.

Iubit şi stimat de toţi, cu linisce în sufletul seu şi cu mângăere în inima sa a putut repăusatul se trecă din lumea acesta în etate de preste 80 de ani şi după serviciu mai bine ca de 50 de ani aduse bisericeî şi naţiunei sale, căreia a fost devotat cu o rară abnegaţiune şi cu multă bărbăţie.

Biserica noastră ortodoxă română din Ungaria şi Transilvania îmbracă doliu în faţa acestei perderi mari; iar în special archidieceşa noastră deplânge în adormitul nu numai pre un arhieru devotat înaltei sale misiunii, ci şi pre fiul seu pre iubit de odinioară, a căruia memorie ne-a rămas tuturora neştersă încă de pe timpul, când fericitul escela ca protopresbiter al Braşovului prin silinţele lui nefrânate întru lăţirea luminei şi preste tot întru apărarea intereselor noastre naţionale bisericesci.

Las, ca iubitul cler şi popor archidiecesan se afle însuşi modul cel mai coresponşetoriú pentru a da adormitului în fericire presânşit episcop tributul recunoscinşei premeritate; din parte'mi anuncindu-vé casul acesta trist, mé mărginesc a îndruma pre iubita preoşime parochială, ca numele aceluiaşi părinte episcop să'l petrecă în dipticile morşilor, pentru ai păstra pentru tot-déuna memoria deosebi şi în sântele sale lucrări la altariul Domnului.

Sibiú, 6 Fevruarie 1889.

Miron Romanul,
archiepiscop şi mitropolit.

No. 97 B. (x. 1889).

Prea On. Parinşî Protopresbiteri şi Administratori protopresbiterali, Onorată preoşime eparchială, iubit popor credincios al diecesei gr. or. române a Caransébeşului

Biserica şi naţiunea română, în deosebi diecesa noastră de Dumnedéu scutită au îndurat o grea perdere. — Bunul şi prea iubitul ei archipăstor

IOAN POPASU

nu se mai află între cei vii.

Un morb scurt dar fórte acut a tăiat firul unei vieţi pline de fapte măreşe ađi dimineşă la 2 ore în al 81 an al vârstei, după o lucrare de peste 50 de ani la altariul bisericeî şi al naţiunei, în al 24-le an al conducerei prea blânde de arhieru. Cine va putea să descrie în tóte amănuntele meritele acestui bărbat, carele

ne fu trimis de providința dumnezească ca un mântuitor? Cine va putea să descrie câtă bărbăție, câtă abnegațiune a trebuit se aibă acest bărbat al providinței, când la ocuparea scaunului episcopesc n'a găsit decât numai niște ruini? Cine va putea să enumere faptele lui săvârșite pe terenul cultural, național și bisericesc? El a fost Mesia poporului românesc din diecesa acésta, care fusese apăsât, asuprit din multe părți. *El a fost păstoriul cel bun, carele își pune sufletul său pentru oile sale.*— El a căutat să adune turma cea împrăștiată de vitregimea timpurilor.

Dar neobosit cum era, a căutat s'o asigure și pentru viitor prin diferite măsuri, ce mintea sa înaltă, inima sa nobilă, experiența sa foarte bogată i-le dădea la îndemână.

Și când Prea bunul Dumnezeu l'a luat din mijlocul nostru, noi nu putem să uităm pe acela, carele cu drept cuvânt a putut dice despre sine: *Luptă bună m'am luptat, cursul am sfârșit, credința am păstrat, și acuma aștept cununa dreptății care mi-o va da Domnul judecătorul cel drept!* (II. Tim. 4. 7. 8.).

Aceste ne impun nouă celor ce am gustat timp îndelungat din fructele bunătății prea vrednicului și bunului Arhieru și Părinte, ca cu aceeaș iubire cu care ne-a iubit el să-l iubim și noi; veniți cu toții să deplângem mórtea acestui rar bărbat. Să-i arătăm din apropiere și din depărtare, că scumpă ne-a fost viața lui și că mult am fi mai dorit să-l avem încă în mijlocul nostru.

De aceea Consistoriul eparchial spre a-și arăta adâncă durere pentru pierderea acestui scump tesaur al bisericeii și națiunei române ordineză:

1. În toate bisericile din diecesă să se tragă clopotele 9 zile de la primirea acestui circulariū și adecă de 3 ori pe fie-care zi;
2. Pe bisericile și edificiile școlilor noastre să se pună steag negru.
3. În toate bisericile să se săvârșescă Duminică în 12|24 Faur a. c. parastas pentru odihna adormitului întru Domnul, la care parastas după tragerea clopotelor va asista clerul și poporul credincios;
4. Parastasul acesta să se repețescă în ziua când va fi un an dela reposarea venerabilului adormit, adecă în 5|17 Faur 1890;
5. Până la întregirea conform Statutului organic a veduvitei catedre episcopesei să vor ceti la toate ss. liturgiile ecteniile morțitorilor: „*pentru odihna sufletului reposatului servului lui Dumnezeu arhierului nostru Ioan*“, iară scaunul arhieresc să se fie în întreg acoperit cu vâl negru;
6. În locul Arhierului nostru în ecteniile pentru cei vii să va pomeni: *Înalt Prea Sântia Sa Mitropolitul Miron.*

Astfel onorată preoțime, și iubit popor ! să sărbați aducerea aminte a acestui mare arhieru rugând pe Domnul ca „să așeze sufletul lui în loc de odihnă, în loc de verdăță, de unde a fugit totă scârba, întristarea și suspinarea“, iară pe noi să ne lumineze, întărească și în viitoriu cu darul seü cel prea înalt.

Tot-odată să aduce la cunoscința onoratei preoțimi și a credinciosului popor, că Consistoriul eparhial în puterea dispozițiunilor statului organic §§ 98, 118 alineatul 2 a luat cârma diecesei și va conduce afacerile bisericesci, scolastice și fundamentale sub presiunea asesorului ordinar consistorial mai bătrân din senatul bisericesc *Filaret Musta*, Protosinghel episcopesc, care va subscrie toate actele consistoriale; drept acea toate hârțile oficiale și private aü a se îndrepta cătră Consistoriu și presidiu.

Caransebeș, din ședința plenară a consistoriului eparhial ținută la 5 Faur 1889.

Consistoriul eparhial:

Filaret Musta, m. p.

Președintele Consistoriului.

MOARTEA LUI IOAN CEL BUN,

primul Episcop român ortodox al diecesei Caransebeșului.

Bunul nostru Arhipăstor în timpul din urmă nu era tot-déuna bine dispus sufletesce. Deja în presera zilei sale onomastice din acest an la salutațiunile și gratulațiunile tinerimei clericale și pedagogice, ale profesorilor și ale corului vocal, apoi ale membrilor consistoriului a răspuns în un mod foarte semnificativ, neîndatinat. Cuvântul seü de mulțămire improvisat, ca aproape toate cuvântările sale, altcum plin de spirit și de rară dicțiune întretesut de multe sfaturi bune folositoare, l'a început marele decedat cu cuvintele: „*Intre multele picături de amărăciune, ce să strécordă qlnic în inima unui Episcop ortodox român, devotat chiemărei sale, mie unuia îmi face mare bucurie vedându-vă astăzi adunați împrejurul meü*“ etc.

De atunci voia perfectă bună nu i s'a mai reîntors.

Din optimist, cum fusese în totă viața sa, devenise acum pesimist. Cu toate acestea căuta ba putem dice grăbea în acurata și conșciincioasă împlinire a datorințelor și în esecutarea tuturor lucrurilor, ce își propusese ale sevêrși.

Luni în 23 Ianuarie v. s'aü început examenele semestrului prim la institutul teologic. A lipsi dela asemenea examine nu'l

rábda firea lui și martori sunt profesorii și toți învețătorii din diecesă, că el era în stare, — pe cât numai îi permitea alte agende oficióse și starea sănătății alteum robuste, — să asiste dile întregi la examenele teologilor preparandilor și la conferințele învețatoresci. Cei tineri oboseau de multe ori și el totuș nu perdea paciența.

În acea zi luni asistă la examene de la 8—12³/₄ de óră. Reîntors acasa a început a să vaeta de durere de cap și resufla cam greu. Să vede, că să răcise.

În ziua următoare deși nu se simția încă bine, —dinastic cum era din crescut până în tâlpi—, participă în biserica catedrală la liturgia de morți pentru defunctul principe de corónă Rudolf. Dilele următoare deși indispozițiunea nu încetase și resuflarea devenise ceva mai grea, nu'l puturăm cu nici un preț reținea, de a nu asista și mai departe la examene, iară Sâmbătă în 28 Ianuarie v. în o zi nefavorabilă, frigurosă și umedă a oficiat în persoană cu asistința clerului local parastasul solemn pentru sus-amintitul principe Rudolf, și cetind singur rugăciunea de deslegare, tot publicul pios din biserică observă, că vócea pré iubitului Episcop nu mai are puterea, lustrul și metalul seú de mai nainte. Vócea lui sonoră de mai nainte slăbise și să lupta cu resuflarea. Reîntors în reședința sa n'a mai eșit din casă. Afecțiunile asmatiche cresceă rapid și în mod însuflatoriú de cea mai mare grije.

Medicul casei împreună cu altul din armată consultați constatară, că pacientul este atacat de morbul de plumâni numit în știința medicinală cu terminul tehnic *bronchitis*. Cu consentimentul pacientului, care era încă în deplină consciință, să telegrafia după medicul Dr. Alexandru Stefanovici, profotfiscul orașului Timișóra, carele este versat în morburile interne și în care pacientul avea mare încredere. Dr. Stefanovici constată și el morbul *bronchitis* adăogënd tot-deodată, că copiii atacați de acest morb arare-ori scapă cu viața, betrâniú însă mai nici când. Cu toate precautele și prescrișele consiliului medicilor morbul înainta rapid. Morbosul de Vineri dimineță deliréză și începe ași perde consciința și graiul devine neînțeleș. Sâmbătă dimineță îi era mai bine. Începuse să facă după datina lui glume, ca să facă voie bună celor ce îi vedea adênc întristați în împrejurul lui. Sâmbătă după prânz ínse a început din nou să delireze. Vorbea tot despre afacerile diecesei; de repetite ori a dis tare: *Tóte afacerile diecesei rămân în regulă și în rëndul cel mai bun după mine*. Mult vorbea în fantasia sa și despre instruirea internă a vilei diecesane din băile erculane, despre edificarea Seminarului și a casei diecesei cumpérate în tómma trecută în Caransebeș, idei cu ale cărora realizare să ocupase în timpul

din urmă. La 12 ore din noapte Sâmbătă spre Duminică încetă delirarea și a început agonia morții, însă fără convulsii, fără cea mai mică luptă, a început a adormi ca un copil în cel mai strict înțeles al cuvântului resuflând, rar tot mai rar, până când la 2 ore în fața protopresbiterului Andreiu Ghidiu, a secretarului Ioan Bartolomei și a asesorului referinte de la senatul episcopesc Traian Barzu și altor casnici încetă de a mai resufla, închise ochii și gura pentru vecinicie. Astfel își dădu nobilul său suflet în mâinile creatoriului, după ce mai înainte fusese provădat prin numitul protopresbiter cu merindea pentru vecinicie, cu sântele taîne.

Din fața acum repositatului se oglindea mai mult decât până acum blândețea și bunătatea. Din fața repositatului, care nu s'a schimbat de loc 3 zile, cât a fost espus, cetea fericirea internă prea mărirea și parcă voia să țină: „*Mă simt fericit, că împlinindu-mă în lume cu credința chemarea, mă ved acum scăpat de multele necazuri; căutați, voi următorii mei, de ale purta mai departe*“. Despre temuta catastrofă se telegrafia încă Vineri In. P. Sântitului Mitropolit și P. Sântitului Episcop al Aradului și ambii au recomandat prin telegrama imediat a se face toate cele posibile pentru salvarea bunului Părinte.

Tote au fost în deșert. Catastrofa a fost inevitabilă din cauza bătănelor, cari nu au mai putut rezista vehemenței periculosului morb.

In Domnul Adormitul pe catafalc.

După ce prea iubitul și în veci neuitatul nostru Arhieru și-au dat nobilul său suflet, cei ce să aflau împrejurul lui numai decât încunostiințară despre această jalnică întâmplare pe asesorii consistoriali din loc și deja la 2¼ de ore dimineța asesorii consistoriali s'au întrunit în număr complet, în reședința episcopescă. Defunctul în prezența asesorilor consistoriali a fost conform prescrișilor din tipic îmbrăcat în toate ornatele arhieresci prin Prea Cuvioșia Sa Părintele protosinghel Filaret Musta, protopresbiterul Andreiu Ghidiu, directorul de la teologie Dr. Iuliu Olariu și parohul local Ioan Stoian, apoi rădicat de pe pat de cătră asesorii consistoriali și aședat pe catafalc în sala cea mare a reședinței episcopesci.

Aședat mortul pe catafalc i s'a pus în mână crucea și pe pept evangélia, apoi se ținu prin părintele Musta asistat de mai mulți preoți serviciul pentru eșirea sufletului, care serviciu au fost foarte pătrunșător de durere, căci glasul preoților funcționatori să înădușă în lacrimi, iar asesorii consistoriali prezenți ca filii ce și-au

perdut pe scumpul lor părinte în jurul catafalcului priviatu cu ochii plini de lacrimi la jertfa, ce au cerut'o dela noi D-deul viilor și a morților.

După acēsta asesorii consistoriali la număr 13, dimineța la 4 ore sã întrunirã în ședința sub președința celui mai bătrân asesor consistorial ordinar din senatul bisericesc a D-lui Filaret Musta. Președintele prin o cuvântare scurtă, dar adenc pătrunțetore, arētã chemarea și datorințele Consistoriului diecesan în urmarea reposării a neuitatului Episcop Ioan Popasu. Apoi sã citirã §§ din statutul organic, cari cuprind dispozițiunile privitore la afacerile consistoriali la mörtea Arhiereului. In ședința acēstã, care durã pãnã la 7 ore dimineța se luarã tôte dispozițiunile cu privire la înmormēntarea decedatului Arhiereu și la luarea inventariului averei rēmasã dupã în Domnul rēposatul. Tot-odatã Consistoriul au luat hotărîrea a rēmãnea în permanentã pãnã dupã înmormēntare.

Des de dimineța au strēbãtut în tôte părțile orașului trista veste despre rēposarea mult stimatului și iubitului Arhiereu și încã nu se făcuse bine ziua pãnã ce reședința episcopescã s'au și umplut de public, care au venit sã mai vadã pe scumpul decedat. La amēdi sala cea mare unde era aședat catafalcul deja au fost frumos decoratã, îmbrãcatã în negru și împodobitã cu flori, cari i-au fost fôrte dragi rēposatului. De asemenea și treptele și pörta au fost îmbrãcate în negru. Pe reședința episcopescã, casa diecesanã, institutul teologic-pedagogic, școla poporalã, ambele biserici, la comunitatea de avere, casina romãnã și pe tôte crucile din oraș sã puserã stēguri negre. Pe strada principala unde se aflã reședința episcopescã se făcu o viuã și neobicinuitã mișcare de popor, toți cetățenii, fără deosebire, veniau sã deie espresiunea întristării lor. Cãci, deși rēposatul au fost romãn ortodox din trup și suflet, el totuși în inima lui cea mare și nobilã au avut simțiminte de stimã și iubire pentru toți, fie apãrținut ei la ori ce naționalitate și religiune.

Duminicã, Lunã și Marți pãnã la înmormēntare s'a cetit prin preoți și clerici cei patru evangeliști și din sãnta scripturã premergēnd la fie-care evangelist ectenia morților. Deja lunã sieriul era acoperit cu o mulțime de cununii cu următorele inscripțiuni:

1. „Adenc jeltoriul Consistoriũ diecesan. In memoria bunului Arcehpãstor“.
2. „Eforia scõlelor romãne din Brașov. Intemeiãtorului scõlelor și primului ei fost președinte. Nemuritoriului Episcop. I. P. 7|II 1889“.
3. „Biserica sf. Nicolae din Brașov. Binemeritatului seũ fost protopop Episcopului I. P. 7|II 1889“.
4. „Orașul Caransebeș. Prea bunului seũ archiepãstoriu“.
5. „Das

Officierskorps der Garnison Karansebes. Dem edlen hochverehrten Kirchenfürsten“. 6. „Corpul profesoral. Institutul teologic-pedagogic“. 7. „Tinerimea teologică gr. or. rom. Pré iubitului ei păstoriu“. 8. „Tinerimea pedagogică gr. or. rom. Pré iubitului ei păstoriu“. 9. „Reuniunea învățătorilor gr. or. rom. din diecesa Caransebeșului. Marelui învățătoriu, fundator și Protector“. 10. „Preoțimea protopresbiteratului Caransebeș. Pré bunului și neuitatului Arhiereu I. P.“ 11. „Preoții și învățătorii protopopiatului Bisericeii-albe. Neuitatului lor Arhiereu“. 12. „Comitetul parochial gr. or. din Caransebeș. Pré bunului și neuitatului arhiereu I. P.“ 13. „Comuna bisericească gr. or. din Lugoj. Neuitatului Archipăstor.“ 14. „Comuna bisericească gr. or. Orșova. Nu te va mai uita“. 15. „Comuna Oravița mont. Neuitatului Archipăstor“. 16. „Societatea academică „România Jună din Viena“. 17. „Comunitatea de avere, bunului sprijinitor“. 18. „Casina română, binemeritatului întemeiator“. 19. „Reuniunea femeilor române din Caransebeș. Neuitatului Protector“. 20. „Societatea română de cântări din Caransebeș. Neuitatului ei Protector“. 21. „Ihren edlen Gonner und Ehrenmitgliede. Die Karansebeser Freiwillige Feuerwehr“. 22. „Personalul tipografiei și librăriei diecesane. Neuitatului întemeiator și mecenat“. 23. „Dedicată de prima casă de păstrare din Caransebeș“. 24. „Din venerațiune Familia Stancovici“. 25. „Emilia Bartolomei scumpului și în veci neuitatului ei văr. Ioan Bartolomei blândului și grațiosului său Episcop“. 26. „Nepótele, scumpului și neuitatului nostru unchiu. Protopresbiterul Andreiú Ghidiú, neuitatului Arhiereu Ioan Popasu“. 27. De la d-na Manziarly o cunună admirabilă de camelii fără inscripțiune.

Inmormântarea.

Inmormântarea s'au întemplat Marți în 7/19 l. c. după programul statorit de Consistoriul diecesan cu o pompă rară.

Deși în scurtul timp numai puținii au putut avea cunoștință despre neașteptata mörte a capului diecesei, totuși deja luni au început să vină din afară protopopi, o mulțime de preoți, deputațiuni și credincioși. Iar Pré Sântitul Domn Episcop al Aradului Ioan Mețianu cu suita sa au sosit Marți cu trenul de dimineță.

Actul înmormântării s'au început la 9^{1/2} de ore a. m. După finirea unui serviciu scurt, sicriul ce cuprindea rămășițele neuitatului Arhiereu au fost închis și rădicat pe mâni de către 8 preoți îmbrăcați în ornate apoi coborât jos dinaintea porții reședinței episcopesci, unde conductul funebral era deja pus în ordine. La înmormântare a pontificat Prea Sântia Sa Dl. Episcop Ioan Mețianu, fiind

asistat de Prea Cuvioșia Sa Părintele protosinghel Filaret Musta, ieromonahul Augustin Hamsea, protodiaconul Ignatie Pap, diacnul parohial din Lugoș Partenie Pesteanu, toți protopopii și administratorii protopopesei, afară de unul, care a fost împedecat și circa 50 de preoți.

Din public a participat o mulțime de deputațiuni din loc și din afară. O deosebită și plăcută impresiune au făcut participarea Ilustrității Sale a D-lui Episcop gr. cat. al Lugoșului Dr. Victor Mihalyi de Apsia cu secretariul său Mihaiu Perianu, precum și participarea capitulului gr. cat. din Lugoș prin reprezentatele lui Ioan Madincea. Au mai participat și Ilustritatea Sa Dl. Dr. Alexandru de Mocsönyi. Dintre deputațiuni au participat Eforia școlilor gr. or. din Brașov prin o deputațiune constatătoare din Domnii: Ioan Lenger, avocat, parohul Vasilie Voina, Cristea Navrea, comerciante, Dr. I. St. Ciureu, medic. Comuna bisericescă gr. or. română a Lugoșului prin o deputațiune constatătoare din 20 de persoane sub conducerea președintelui oficiului orfanal comitatens, Stefan Antonescu. Comuna bisericescă a Rușavei, comuna bisericescă Oravița-montană, precum și alte comuni bisericesci. Reuniunea învătătorilor români gr. or. din diecesa Caransebeșului.

Protopopiatele încă au fost reprezentate prin câte o deputațiune.

Dintre autoritățile și corporațiunile din loc au participat corpul ofiteresc al regimentului c.s., reg. Nr. 43 din loc. Reprezentanța orașului Caransebeș. Funcționarii de la toate oficiile judecătorești și civile și profesorii de la școlile din loc. Au mai participat comunitatea de avere, casina română, societățile de cântări din loc karánsebesi dal-és zeneegylet, „Gewerbe-Gesangs-Verein“, „Societatea română de cântări și de musică din Caransebeș“, reuniunea industriașilor, corpul pompierilor și „Kranken-Verein“.

Conductul funebral.

În fruntea conductului mergeau copiii de la școlile elementare și civile din loc, apoi corpul ducătorilor de cunună, Gewerbe-Gesangs-Verein, karánsebesi dal-és zeneegylet, elevii de la teologie și pedagogie și corul societății române de cântări, copiii ministranți, apoi a urmat preoții funcționători. Crucea defunctului purtată de cel mai bătrân protopresbiter Alexandru Ioanovicî al Jebelului. După acesta au urmat doi diaconi, apoi Arhiereul pontificător sub baldachin, iar imediat înaintea cosciugului cărja episcopului răposat îmbrăcată în vâl negru, purtată de cătră protopresbiterul Vărșetului Ioan Popovicî, mitra și crucea de la grumazi și encolpionul răposatului, purtate pe o tavă de argint de cătră protopresbiterul Mihaiu Popovicî.

Apoi a urmat sieriul încunjurat de ambele părți de purtători de mașale. După sieriu au urmat rudeniile, membrii Consistoriului și Sinodului eparhial, apoi diferitele deputațiuni și stimatori de ai marelui defunct. Ordinea esemplară au susținut-o pompierii din loc, cari dealungul conductului au format un spalir, purtând torțe.

Astfel compus conductul la 9³/₄ de ore s'au pus în mișcare spre biserica catedrală.

Conductul funebral s'au oprit până la biserică în 3 locuri: la crucea mare din piață, la institutul teologic-pedagogic și la crucea din strada bisericeii unde s'au făcut stările obicinuite.

Adus sieriul în biserică fu așezat înaintea amvonului și după această îndată să și începu celebrarea sfintei liturgii la care a pontificat Prea Sântia Sa Dl. Episcop Ioan Mețianu, asistat fiind de mai mulți preoți. Liturgia s'a sfârșit la 11¹/₂ ore a. m. Sieriul ce cuprindea remășițele pămâtescii ale scumpului decedat a ramas espuse în biserică până după serviciul de înmormântare. Slujba înmormântării s'a început la 2¹/₂ ore d. a. la care a pontificat iarăși Prea Sântitul Domn Episcop Ioan Metianu. La finea acestei slujbe Prea Sântia Sa cu cunoscuta'i elocință făcu panegiricul răposatului Arhiercu, în care să reoglindă fidel întreaga viață și activitatea neobosită ce a desvoltat-o răposatul pe terenul bisericesc și național.

Cântările funebrele precum și cele liturgice le-au esecutat cu multă frumuseță corul elevilor institutului teologic-pedagogic diecesan și societatea română de cântări din loc sub conducerea profesorului de cântări Anton Sequens.

După finirea serviciului de înmormântare, conductul funebral în ordinea descrisă mai sus au pornit spre biserică din cimitir. În biserică această, după ce s'au mai cetit o scurtă rugăciune, remășițele pămâtescii ale primului și în veci neuitatului Episcop român a Caransebeșului au fost așezate spre odihnă vecinică în cripta provisorie din biserică înaintea ușilor împărătescii. După sevărsirea ceremoniilor bisericescii, toate trei societățile de cântări, ce au participat la conductul funebral au esecutat cu multă precisiune câte o cântare funebrală și cu acesta s'au terminat actul înmormântării la 5 ore după amăzi.

O meditațiune în ultima noapte a anului.

Diua anului nou, fiind una dintre cele mai solemnele, se pôte socoti ca o linie despărțitoare între trecut și viitor; o zi când omul 'și dă compt de faptele ce a sêvêrsit, și face proiecte pentru cele ce are a lucra; și în fine linia de despărțire de unde cineva își aruncă căutătura asupra timpului trecut și a celui viitor. Fie dar ca cu reînceperea acestui an, Darul Domnului nostru Iisus Christos, dragostea Părintelui Ceresc și împărtășirea Sântului Spirit, să fie cu noi cu toți, Amin.

Fără a se mai reîntorce, dispăre pentru tot-deuna, și éráși se confundă un an în sînul eternității, în tocmai ca o picătură de apă în nemărginirea océnului. Ca de aripele unei furtune fiind dus, sboră peste câmpiile și nestatorniciile timpului, și se afundă în tăcutul mormânt al trecutului. Așa dar stând la marginea mormântului său, în care, dimpreună cu bucuriile și suferințele, cu veseliile și tristele sale momente, va apune chiar în această noapte, îmi arunc o căutătură asupra zilelor mele petrecute, și multămind te glorific pe tine Dómne, care prin dragostea ta cea nemărginită mai condus din momentul primei mele respirațiuni și până în ultimul moment de viețuire al acestui an ce espiră.

Cine, trebuie să mă întreb; cine este acela, care a încununat toate zilele vieții mele, cu acea neadormită, dulce și întru tot milostivă îngrijire părintescă? Cine m'a predestinat, chiar din momentele conceperii mele, spre această prea înaltă fericire, a deveni om în lanțul ființelor create, om îmbrăcat în vestimentul nesticăciunei și insuflat cu Spiritul lui Dumnezeu? Cui datorese mulțimea facultăților mele, prin exercițiul cărora mă pot înălța la cea mai complectă perfecțiune posibilă? Cine altul de cât Tine, mi-a dat prin Domnul nostru Iisus Christos descoperirea unui Dumnezeu? Și cine m'a apărat și m'a susținut până acu în toate nenorocirile mele? Cine revarsă asupra'mi, fără să le fi meritat, pôte, atâtea bunuri, plăceri și fericiri? Cine altul, fără numai Tu, Părintele, Creatorul și Dumnezeuul meu! Tie dar îți mulțumesc, și glorificându-te te implor pe tine, întru tot milostive și îndurate Dómne! Când cu totă serioșitatea și strein de ori-ce amore egoistă ași examina și ași judeca faptele dimpreună cu viața mea din trecut, cât de ne-curate și pline de tot felul de greșeli le voi găsi! Cu cât mai bun și mai perfect ași fi trebuit să devin, dacă ași fi avut o aplicațiune mai puternică către adevêrul, bunul și frumosul absolut, de cât pentru strălucitórele varietăți ale acestei lumi pline de iluziuni!

O Sânte și supremul judecător al zilelor mele! Tu cercetezi inimile și rărunchiile muritorilor, veđi dar și durerósa mea caință ce isvoraște din adîncul inimei mele, pentru toate acelea ale trecutului meu.

Tu privești în inima mea. Decisiunea mea de a tinde cătră perfecțiunea prototipului meu, este sinceră și fermă. Trimite-mi dar

din înălțimea prea sântului teu locaș, a-tot puternicele Tale bine-cuvântări, și întărește-mă cu tăria și constanța ta cea Dumne-de-ască, spre realizarea măntuitorilor mele decisiuni! Fie ca nefațarnica mea căință și sacrificiul umilinței mele, se te împace, măcar la finele acestui an, și în curățenia unui prunc să-mi pot redeștepta pe pragul noului an, din întunecatul somn al trecutului. Milioane de milioane se prosternă acu înaintea Ta! Auți-ne pre toți, și descinde din luminatele Tale sălașuri privirea Ta cea consolatoare, asupra vieții noastre cei întunecate, și cei mult doritoare de pace. Luminază-ne pre noi cu lumina cunoștinței Tale! Fă ca pacea și unirea să domnescă peste tot pământul! Și fă ca cel puțin în această solemnă și ultimă oră a acestui an, să lepădăm totă vrajba, ura și neunirea, și ne bine cuvinteză pre noi pre toți, și lumea totă, și ast-fel să ne apropiem de dimineța cea plină de speranțe suridătoare a anului celui nou.

În fine iată vocea vecinicului Impărat m'a deșteptat, și a răsunat în adâncul sufletului meu! A sosit acea dimineță a noului an, fie bine-cuvântarea Domnului în tot cursul său! Fie ca spiritul Domnului să sântescă și să pătrundă matinalele noastre rugăciuni.

O Stăpâne al vieții mele, de așa avea buzele unui Herubim spre a te lauda cu demnitate, și a vesti pretutindeni laudele Tale! Însă sunt om. Slabele voci ale muritorilor, îți șoptesc imne de mulțumiri și de adorațiuni, și înseși înabușitele noastre suspinuri, și tăcutele noastre lacrimi, sunt rugăciuni, — hrana și cerința sufletului nostru.

Fă dar ca matinala mea voce să străbătă printre nouri către Tine! Fii și în anul acesta, ca și în cel trecut, al meu Părinte și apărător, bine-cuvântându-mi după mulțimea îndurărilor Tale!

Primește după adâncimea misericordiei Tale, sacrificiul dragostei, al supunerii și al răbdării mele, și tot aceea ce vei bine-voi a-mi trimite în curgerea acestui an, fie mie plăcute sau neplăcute, venind de la Tine, fie-mi bine primite! Revarsă bine-cuvântarea Ta peste toate zilele și momentele acestui an. Apără-ne de ciumă, de fomete, de războiul cel dintre noi, și ajută pretutindeni unde este necesitate de ajutorul tău. Fii ajutorul și apărătorul tuturor sermanilor, orfanilor și nenorociților. Bine-cuvinteză pe amicii și inamicii mei, Biserica și statul acesta, dimpreună cu toți conducătorii și slujitorii. Și fă, ca toți să devenim perfecți precum și Tu perfect ești! Și toți glorie, mulțumită și a dorațiune să-ți înălțăm, acum și pururea, și în vecii vecilor, Amin

Protosingelu Dionisie Nicolaijovitz.
Superiorul St. Mănăstiri Tismana.

DONAȚIUNI.

Domna Vasilca Șopârleanu din urba Huși oferind bisericeii cu hramul Sântii Voevođi din acea urbă un sfeșnic de alamă în greutate de 20 kilograme, i să exprimă mulțămiri din partea a-
celeii bisericii.

Domnul Nae Rădulescu din comuna Veruești plasa și județul Argeș, bine voind a oferi bisericeii cu hramul Sântii Voevođi din acea comună un rând odăjdii preotești de stofă, în valoare de 285 lei, i să aduc mulțămiri pentru o asemenea laudabilă faptă.

Domnul Nae Pricoea, proprietar în comuna Dobrotinetu, plasa Mijlocu, județul Olt, bine-voind a dărui bisericeii din acea comună o colinvitră de aramă și un clopot în valoare de 600 lei, i să a-
duc mulțămiri pentru asemenea faptă creștinească.

Sub-Protoieria plăseii Bolintin, județul Dâmbovița, prin raportul No. 75 din 14 Decembrie 1889 înainteză următoreea declarațiune asupra alegerei actualului Protoiereu de Dâmbovița :

Prea Sântite,

Sub-semnații Preoți din plasa Bolintinu, județul Dâmbovița, predominăți fiind de respectul dreptății și al adevărului, suntem datori, a Ve ruga respectuos se bine-voița, prin organul zia-

rului ce redacțați se aduceți respectuósele și șmeritele noastre mulțămiri Inalt Prea Sântitului nostru Arhipăstor și Mitropolit Primat pentru nemerita alegere și numirea ce au făcut'o în persóna Preotului Constantin I. Popescu din orașul Târgu-Vestei ca Protoiereu al Județului nostru Dómbovița. La care credem și, nu ne îndoim cătu-și de pușin că, numai prin numirea persónei Prea Cucerniei-Sale va putea prospera și județul nostru nu numai în privința ramurei de administrație ecleziastică, dar și din tóte punctele de vedere.

Bine-voiți Prea Sântite a primi asigurarea prea deosebitei noastre stime ce vė conservăm.

Preotul Badea Predescu, Sub-Protoiereu.

(Urměză încă iscăliturile a 21 Preoți).

